DE RENUNCIATIONIBUS MONIALIUM ET AMORTIZATIONE BONORUM.

TOMUS II.

STEPHANI
PATRITII
REGII CONSILIARII
In Supremo Regni Neapolitani Consilio

DE RENUNCIATIONIBUS MONIALIUM ET AMORTIZATIONE BONORUM.

CONSULTATIO ALTERA

CUM ADNOTATIONIBUS

J. ANDREAE SERRAI

PRESBYTERI

Ad Excellentiss. & Reverendiss.

FRANCISCUM TESTAM

ARCHIEPISCOPUM MONREGALENSEM

XIIVIRUM REGNI SICILIÆ

NEAPOLI MDCCLXVII.

Ex Typographia Simoniana

Superiorum permissu.

J. ANDREAS SERRAUS

EXCELLENTISS. AC REVERENDISS.

FRANCISCO TESTÆ

ARCHIEPISCOPO MONREGALENSI

XIIVIRO REGNI SICILIÆ

S. P. D.

SÆpe ego mecum animo reputans, atque in horum temporum intuens conditionem, perbeatos profecto, Sapientissime Præsul, illos Religionis Antistites appel-

lare soleo, qui eum vitæ cursum tenere possunt, ut & Principum gratiam sine offensione retineant, & sacri muneris auctoritatem cum dignitate tueantur. Nam quum ea nunc sit multorum perversitas, ut sibi amplum & præclarum existiment, sacratissimum Ordinem, quacunque ratione possunt, invidiose criminari; illorum quidem jure laudanda est virtus & industria, qui in Reipublicæ Christianæ procuratione, dum sedulo sacrorum jura, contra aliorum obtrectationes defendunt, nihil sane, quod a civilis Reipublicæ rationibus quidquam esset alienum, moliuntur. Ac fuit olim tempus, quum sanctissimi illi Antistites nihil tam studiose egisse visi sunt, quam ut utriusque potestatis rationem arctissimo fœdere copu-

copulatam servarent : qui nullo alio pacto tantopere Regum, & populorum benevolentiam consecuti sunt, quam Religionis mysteria & cæremonias rite administrantes, civium etiam commodum & felicitatem propositam haberent. Itaque florentem illi & effecerunt, & nobis suis posteris prodiderunt Ecclesiam, quam nostra ætate plures, dum offuciis contendunt oblinire, ejusdem deteriorem, si fieri possit, efficiunt conditionem ; ansam certe non semel male feriatis hominibus dedere, quo in invidiam traducerentur sacrorum Ministri, qui quondam apud majores nostros vitæ innocentia, ac studio de republica, atque adeo de universo hominum genere bene merendo, summo omnium assensu, altissimum di-

 gnita-

gnitatis & exiſtimationis gradum tenuere, iiſdemque artibus populos ad ſe traxere univerſos. Quorum in numero ſi noſtra hac ætate Te, Præſul Excellentiſſime, ut dignitatis, ita etiam curæ ſtudiique conſortem recenſemus; erit certe magnificum, ac Siculæ genti glorioſum; verumtamen juſtum ac legitimum una mecum confiteri debent quotquot ſanctiſſimæ noſtræ diſciplinæ decreta vere, atque a profanis nefariiſque opinionibus ſecluſa, animo imbiberint. Etenim illorum ſapientiſſimum inſtitutum non modo a Te probari, ſed adlaboratum hactenus videmus, ut, ſi quis unquam alius, opere inſuper effingeres, exprimereſque quod, mutata temporum ratione, plerique, neſcio an ſatis recte, quanquam imitatione di-

gnum putant, tamen nullo pacto re effici posse, arbitrantur. Et quoniam ii maximarum rerum scientia & studio cum primis munus suum comprobasse visi sunt; hac quoque in parte nihil esse, quod in Te desideretur, Te assecutum videmus. Præclara enim illa tua monumenta, quæ jam pridem in vulgus, summa cum laude nominis tui, edita sunt, optimi sane apud omnem posteritatem erunt testes excellentis tuæ erudiditionis, & in omni litterarum genere præstantiæ. Neque vero hæc a me dici quisquam existimet, aucupandæ a Te gratiæ causa. Vere enim hoc posse contendere videor, neminem esse litteris mediocriter excultum, qui in scriptis tuis non admiretur non modo præclaram quamdam ingenii facul-

facultatem, & gravitatem sententiarum, sed dicendi quoque ubertatem & copiam cum omnibus orationis luminibus & ornamentis. His adde pietatem, adde modestiam, adde etiam morum integritatem: quas virtutes in vitæ cursu quum socias tibi, vel potius duces semper adhibueris, intellectum facile est, Te disciplinarum studia ad vitam potissimum recte instituendam retulisse, quippe qui ratus, optimum quemque Antistitem hac sola ratione conniti & contendere debere ad eas virtutes, quibus veteres Episcopi beatissimis Ecclesiæ temporibus, inter ceteros mortales longe præstitere. Quapropter nihil mirum, si minus diu eximia tua virtus apud Reges nostros latuit. Mature enim ab Carolo III. Siracusar

cusarum primum Episcopus , postmodum Monregalentium Archiepiscopus ab eodem renunciatus , ab clarissimo Rege maximam laudem consecutus es. Interea vero singula optimi Antistitis munia usque obeundo , & populorum commodo omni cogitatione prospiciendo , adeo Regi nostro Ferdinando , omnibusque Ordinibus carus acceptusque sis ; ut nemo sit, quin Te præcipuum Regni ornamentum & eximiæ incorruptæque ecclesiasticæ dignitatis exemplar , tam libenter , quam merito appellet & agnoscat. Quos inter ego quoque , utcunque unus e multis , plurimi Te faciens , egregias tuas virtutes neque admirari satis , neque de iis , quoties aliqua mihi datur occasio , prædicare unquam desino . Atqui hanc præcellentem nominis

tui

tui famam cum antea ego majorem in modum suspexi ; tum sæpe ac multum exoptavi, etsi alias nonnullam animi mei significationem dedissem, aliquod edere monumentum, quo publice possem voluntatem erga Te meam, observantiamque testari. Quod profecto percommode nunc mihi accidisse, est quod mihi valde gaudeam, ac Superis agam gratias. Nam quum priorem Viri præstantissimi Stephani Patritii Consultationem, mea opera typis editam, adjectis etiam adnotationibus, Amplissimis XII*viris Regni Siciliæ, inter quos Tu primas tenes, dedicassem; nunc vero alteram hanc Consultationem, quæ illius velut consectarium est, perpetuis quoque commentariis auctam, publici juris faciens; omine valde bono rei occasio-*

casionem oblatam mihi esse duco, eamdem nomini tuo inscriptam, ad Te potissimum mittere: cujus ut summam in rebus gerendis sapientiam, & veteris, hoc est, probatissimæ sacræ disciplinæ cognitionem merito omnes admirantur; ita eumdem singulari quadam erga bonarum litterarum cultores benignitate ferri, probe scirem. Quamobrem si mihi contigerit, ut hoc meum studium atque opera, quantacunque est, probetur a Te, Viro tam probato; atque eo officio tuam demerear gratiam & benevolentiam; equidem satis magnos me mei hactenus suscepti laboris fructus cepisse puto; alacriorque posthac fuero ad aliquid aliud majori nisu conandum. In spem enim certissimam adducor fore, ut, quæ meæ scriptiones præ-

præstantissimorum virorum nomine & suffragatione cohonestatæ prodeunt, eæ immortalitatem quandam suo sibi jure vindicent; auctorique suo apud omnem posteritatem majorem sint conciliaturæ gratiam, & (si quidem ut honesti laboris præmium optari fas erit) gloriam. Vale.

J.AN-

J. ANDREÆ SERRAI

IN

CONSULTATIONEM

De Renunciationibus Monialium, & amortizatione bonorum

PRÆFATIO.

QUum comperiſſem in quinto Cl. Viri Stephani Patritii Codice Latinarum Conſultationum, quæ hactenus M. S. ab eodem aſſervantur, alteram hanc, quæ inſcribitur *de Renunciationibus Monialium, & amortizatione bonorum*, extare; rem publico bono non inutilem me facturum putavi; neque a propoſiti noſtri ratione alienam, ſi eamdem typis imprimendam curarem, atque alteri, quæ

de

de recta dotium monasticarum ratione ineunda dicta est, adnecterem. Conflata ea fuit quo tempore anno MDCCLVIII in Sacro Consilio Neapolitano iterum lis constituta fuit Philippum Mariam Cævam Grimaldum Telesiæ ducem, inter,& Neapolitanum Monasterium Monialium D. Gaudiusi, quum controversia esset, cuinam tribuenda foret luculentissima hereditas Angeli Mariæ Cævæ Grimaldi Ducis Telesiæ, qui sine liberis decesserat. Contendebat enim Dux Philippus, ut defuncto conjunctus sexto in gradu, sibi deferendam esse successionem; contra Monasterium ex juribus Æmiliæ, defuncti Angeli Ducis Sororis, suæque alumnæ Monialis, uti proximioris, sibi adjudicandam postulabat; eoque vel magis, quod Æmilia illa petitionem præseferebat in quodam majorum suorum fideicommisso. Prætendebatur enim *renunciationem*, a Moniali factam, uti personalem habendam esse, & quoad fratres dumtaxat, eorumque de-

defcendentes ; minime vero *extin-ctivam*, ut vocant, atque univerfe abdicativam. Qua interpretatione quum nulla prope effet hereditas cujufvis opulentiffimæ familiæ, in quam Monafteria manus injicere non poffent ; id profecto urbs Neapolis reipublicæ admodum perniciofum, & civium commercio exitiofum agnofcens, Regem Carolum, qui nunc Hifpaniarum Regnum feliciter tenet, adeundum curavit, fuppliciter ab eo petens, uti lege fanciret, *Renunciationes*, quæ a Monachis, five Monialibus fub tempus Sacræ Profeffionis fiunt, utcumque claufulis & formulis *perfonalitatis*, & *temporalitatis* initæ forent, non aliter, quam *perpetuas*, *abdicativas*, atque *extinctivas* intelligendas effe ; fique tempore Profeffionis omiffæ fuerint, ipfam Monafticam Profeffionem vice perpetuæ abdicationis, five renunciationis habendam effe. Quamobrem hæc civitas, præ ceteris fuis Oratoribus, Auctorem, ut juris publici

blici tam sacri, quam profani scientia præstantissimum, seligendum censuit, qui Regi rem, quemadmodum se haberet, scripto referret; quod eodem anno MDCCLVIII effectum ab eo est Consultatione hac, quam nunc in vulgus edendam suscipimus. Ac mihi quidem Consultationem hanc consideranti, propositum Auctoris fuisse videtur, ex eo præsertim capite migrationes hereditatum in Monasteria præcludendas esse, ostendere, quod bonorum devotio, quam *Amortizationem* appellant, tum Religioni injuriosa esse, tum maxime Reipublicæ plurimum detrimenti importare censetur. Verum id, ut propositæ brevitati serviret, strictim, ac pene cursim exponendum duxit, satisque habuit semina tantum, sane quam apposite ac sapienter, spargere, ut inde alii idem argumentum fusius, atque uberius pertractandum aggrederentur. Hanc igitur ego in vulgus emittens, conducibilius causæ, quam Siciliæ Amplis-

pliſſimi XIIviri omni ſtudio tuentur, hominibuſque noſtris minime injucundum fore putavi, eamdem Conſultationem, ut prioris conſectariam, perpetuis commentariis inſtruere. Ab adnotationum quippe natura paulo recedens, continenti prope oratione oſtendemus, quidnam Eccleſia, quid Imperium, quid cordatiores viri de hac *Amortizationis* lege ſenſerint: ductaque narratione a primis uſque temporibus ad hanc noſtram ætatem, uniuſcujuſque ſeculi ordine recenſemus leges omnes & inſtituta, quæ ex veteribus annalibus eruere nobis licuit, quæque ad rem, qua de agimus, pertinere viſa ſunt. Nec omittemus celebrem Conſtitutionem, cujus titulus *De rebus ſtabilibus non alienandis Eccleſiis*, quam Federicus II Imper. ac Rex noſter hoc in Regno edidit, temporum injuria labefactatam, planeque corruptam, ad germanam nativamque lectionem reſtituere: eum quippe inter primos adnumerandum

3 T 2 nemo

nemo dubitat, qui late grassanti malo, ex inconsulta nimiaque rerum largitione prodiente, provide occurrendum duxit.

STE-

STEPHANI PATRITII

REGII CONSILIARII

IN SUPREMO REGNI NEAPOLITANI
CONSILIO

DE RENUNCIATIONIBUS MONIALIUM ET AMORTIZATIONE BONORUM

CONSULTATIO ALTERA

CUM ADNOTATIONIBUS

J. ANDREÆ SERRAI

Presbyteri.

SImpliciſſima illa, nec ullo fuco illita pietas, qua majores noſtri quondam, jam inde ab ipſis Evangelii primordiis, omnium maxime inclaruerunt, vehementer hoc tempore, quotquot in Regno Neapoli-

tano ſunt, cogit expetere, ut quæ jam diu ex Monachorum, & Monialium renunciationibus (1) in civium perniciem confluunt, malis undique occurratur. Quotidie enim, non ſine ægris omnium animis, cernere eſt, hujuſmodi renunciationes, quæ bono rei familiaris cujuſque civium ortæ ſunt, multa undique jurgia, & ingentes lites excitare. Nam quotieſcumque datur aliquid proficere ex eorum bono-

(1) *Monialium renunciationibus*. Quemadmodum Monaſticæ, quæ ad hæc uſque tempora adhibitæ ſunt, dotes, plurimum & ſingulorum, & univerſorum rationibus, ne dum ſacro ipſo inſtituto officere putarentur, ſatis ab Cl. Auctore explicatum eſt ſuperiori Conſultatione: noſque pro rei opportunitate adnotationes quaſdam, quæ ad idem reſpicerent argumentum, appoſuimus. Hac vero Conſultatione demonſtrandum idem Auctor adgreditur, Renunciationes

norum ſucceſſione, quæ ad Monachos, ſi in ſeculo agerent, jure ſpectaſſent; nihil prorſus curæ negligitur. Quo fit, ut illi ipſi, qui mundo, vitæque commodis vale dixerunt, non privatis tantum rationibus, ſed & publicæ civium felicitati ingenti rerum adquiſitione, & bonorum, quam vocant, *amortizatione* plurimum obſint. Cui quidem malo ut obviam iretur, Ordo, Populuſque Neapolitanus, ut ſæpe alias, ita

nes illas, quæ ſive a Monachis, ſive Monialibus, quo tempore Sacris monaſticis initiantur, proferri ſolent, eam vim habere, quæ Monaſteria cujuſque in ſuorum alumnorum facultatibus omnis ſucceſſionis jure privent; quin etiam ipſam monaſticam profeſſionem, etiamſi nulla renunciatio emiſſa ſit, neceſſario ſecum ferre abdicationem omnium cujuſque bonorum, ac jurium, ut nulla ratione poſt illa in rebus ſuis ſuccedere valeat. Id autem luculenter oſtendit ex ipſa

nuper Carolum III. Regem ſupplex per me adiit, illud enixe petens, ut, qua ratione fieri poteſt, hujus generis renunciationes, ſive quæ jam antea factæ ſunt, ſive quæ in poſterum fient, ſemper eam vim habeant, ut Monaſterium ab eorum ſucceſſione bonorum, quibus jam renuntiatum eſt, procul arceant; aut etiam Monaſtica ipſa profeſſio cujuſvis renunciationis loco habeatur: adeo ut poſt eam emiſſam, perinde hac Monachi, Monialeſque,

ipſa Monaſtici inſtituti ratione: ex poteſtate, quam Princeps habent in ſtatuendo rectam rerum adminiſtrationem ſingulorum ſubditorum; ac denique ex conſtitutione plurium Principum, qui in regionibus ſuis, pro ſuo cujuſque jure, ſucceſſiones illas coërcuerunt, ac omnino ſuſtulerunt. Nos autem idem inſtitutum tenentes, adnotationes pro re nata adjiciemus, latiuſque proferemus quæ inibi parce, ac per ſumma fere capita enar-

que, & ipsa Monasteria ad quamlibet venire successionem nequeant.

II. Immane quantum ab ipsa Monastica conditione discrepet augendæ pecuniæ libido, supra quam quod necessaria vitæ alimenta postulaverint: & quam fœdum, ac deforme sit ea bona, quæ prius reliquerunt, absurdis deinde interpretationibus repetere. Id satis intelligi poterit ex ipsa Monastici instituti ratione (2), progressuque, cujus fidam penes Prin-

enarrantur. Argumenta autem proferemus ex sacris Ecclesiæ constitutionibus, ex sapientum, ac pientissimorum monumentis, ex jure illo universali, quo cultiores gentes, ac bene constitutæ civitates utuntur; ex annalibus denique rerum Neapolitanarum; ut nihil in medium afferatur, quod ex probatissimis fontibus exhaustum non sit.

(2) *Ex ipsa Monastici instituti ratione.* Ratio quippe monastici instituti ita necef-

cipem tutelam esse oportet. Quod nonnulli quondam Christianorum facere coacti sunt, scilicet per solitudines, & juga montium, per speluncas, terræque cavernas errare, metu persecutionum; id ipsum labente deinde ævo factum sponte ab iis est, quos perfectioris, pieta-

cessario secum fert rerum omnium superfluarum abdicationem, ut qui divitias a Monachis abradere noluerit, ipsum monasticum institutum de medio tollat necesse est. Etenim Monachorum vitam perfecta caritas comitetur oportet: perfectæ autem caritati nihil magis est contrarium, quam divitiarum possessio, & rerum mundanarum redundantia. Hujusmodi argumentum late persequitur Divus Thomas 2. 2, quæst. 186, art. 3, ubi postquam sententiam hanc constituit: *Ad perfectionem caritatis, & religionis necessaria est paupertas voluntaria;* continuo hæc addit: *Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, status Religionis est quoddam exercitium, & di-*

tatis, contemplationisque divinæ cupido incesserat. Hi nulla compulsi necessitate, ex hominum societate secessere, illudque omnino sectabantur, quod divini spiritus numen eorum mentibus ingereret, pro eorum mensura donorum, quæ data cuique erant, sine votis con-

disciplina, per quam pervenitur ad perfectionem caritatis. Ad quod quidem necessarium est, quod aliquis affectum suum totaliter abstrahat a rebus mundanis. Dicit enim Augustinus in x *Confess. ad Deum loquens: Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Unde & in lib.* 83 *quæst. dicit Augustinus, quod nutrimentum caritatis est imminutio cupiditatis. Perfecto nulla cupiditas. Ex hoc autem quod aliquis res mundanas possidet, allicitur animus ejus ad earum amorem. Unde Augustinus dicit in epist. ad Paulinum, quod terrena diliguntur arctius adepta, quam concupita. Nam unde juvenis ille tristis discessit, nisi quia magnas divitias habebat?*

ceptis, sine tecto, sineque victus societate. Jam suam quisque vitam, moresque desiderio christianæ perfectionis temperabat; iique *asceticam* agere vitam dicebantur, quæ deinde *solitaria*, & *monastica* dicta fuit; quippe quæ in solitudinum recessu coaluerit, cunctis eodem

bat? Aliud est enim nolle incorporare quæ desunt, aliud jam incorporata divellere. Illa enim veluti extranea repudiantur; ista vero veluti membra præscinduntur.

Sed apposite quantopere opum despicientia ad monasticæ vitæ integritatem requiratur, demonstrat Divus Hieronymus ad Paulinum epist. XVI. *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me: verba vertas in opera, & nudam crucem nudus sequens, expeditior, & levior scandis scalam Jacobi. Tunicam mutas cum animo: nec pleno marsupio gloriosas sordes appetis, sed puris manibus, & candido pectore paupe*rem

dem ſub tecto, & eadem unius Præfecti diſciplina degentibus, earum præſcripto legum, quæ pro inſtituti ratione condebantur. Sed temporis progreſsione quum eorum plerique ſolitudinis ſecreta, & cavernas, & prærupta montium dereliquiſſent, ad locorum frequen-

rem te & ſpiritu, & operibus gloriaris. Nihil eſt enim grande triſti, & lurida facie, vel ſimulare, vel oſtentare jejunia, poſſeſſionum reditibus abundare, & vile jactare palliolum. Crates ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus, quum ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit, nec putavit ſe ſimul poſſe & virtutes, & divitias poſſidere. Nos ſuffarcinati auro Chriſtum pauperem ſequimur: & ſub prætextu eleemoſynæ priſtinis opibus incubantes, quomodo poſſimus aliena fideliter diſtribuere, qui noſtra timide reſervamus? Plenus venter facile de jejuniis diſputat. Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe laudandum eſt.

tiam remearent; multi tamen in priſtina eremi vaſtitate manſere. Quo factum eſt, ut veterum Monachorum alii *Cœnobitæ*, alii *Anachoretæ* dicerentur. Verum omnium utriuſque generis Monachorum commune fuit, conjugiis, & bonorum poſſeſsione abſtinere; manu victum quærere (3), quod eis

(3) *Manu victum quæritabant*. Duabus maxime de cauſis veteribus illis Monachis manuum opus commendabatur, ut ſcilicet honeſto negotio otii languorem effugerent, & ut ceteris minus eſſent moleſti in iis, quæ ad vitam tolerandam opus ſunt. Hoc potiſſimum eorum inſtitutum: itaque faciendo Divi Pauli mandato, quæ in II epiſt. ad Theſſal. cap. 3 habetur, parebant: ait enim: *Quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet*. Quam ſententiam pure, hoc eſt, omni ſecluſo interpretamento, quod illius vim eludere poſſet, ſequebantur. Quantopere autem laboris perpeſſionem in Chriſtianis omnibus

eis forte supereſſet, egenis diſpertire. Eorum præ ceteris omnibus ſtudium erat ſingula animi vitia profligare, hoc eſt, gulam jejunio, libidinis, avaritiæque motus ſolitudine, & abſtinentia; iram ſilentio, & arctiori inter ipſos conſociatione, otium jugi agricolturæ, artiumque labore; animi tri-

bus requireret idem Paulus, luculenter oſtendit, quum profeſſus eſt, ſe, quanquam per eos ſuſtentari æquum eſſet, quibus eternæ ſalutis pabulum & prædicationem traderet; tamen malle ſeſe manibus ſuis victum ſibi comparare. *Memores enim* (inquit in 1 epiſt. ad Theſſal. cap. 2) *facti eſtis, fratres, laboris noſtri, & fatigationis, nocte ac die operantes, ne quemquam veſtrum gravaremus, prædicavimus in vobis regnum Dei.* Nimirum ſanctiſſimus Apoſtolus optime noverat, quam flagitioſa res eſſet, & pericula plena, vel leviſſimam ſuſpicionem ingerere, ſui compendii cauſa divinæ legis præconem ſeſe præbere. Nam ſi le-

ſtitiam oratione, & pſalmorum concentu; vanitatem obedientiæ ſtimulis compeſcere. Tam ſanctæ adeo vitæ opinio monaſticum ordinem longe lateque, & in orientis, &

ge Cincia cautum olim fuerat, *ne quis ob cauſam orandam pecuniam donave acciperet*, teſte Tacito hiſtor. lib. II; eo vel maxime chriſtianis doctoribus cavendum eſt, ne ſanctiſſima religionis Myſteria ullius quæſtus ſpe venditare videantur. Atque hinc, narrante Baronio ad annum Chriſti LII, ortum habuit edictum illud Tiberii, quo Hebræos omnes ex Urbe ejecti ſunt, quod Judæus neſcio quis, eximiæ cujuſdam pietatis ſpecie, magnam auri vim a Fulvia muliere expreſſerat.

Hinc probe intelligentes veteres illi chriſtianæ vitæ inſtitutores, quantum a ſanctiſſima religione abhorreret, ex rebus ſacris quæſtum facere, hanc de ſe exiſtimationem maturius percrebeſcere adlaborarunt, ſeſe ſcilicet haudquam in aliarum bonis inhiare: ac proinde ſacros etiam Miniſtros, ſuo exemplo ad opificia exercenda ſtimulabant. Vetus ille au-

& occidentis terras disseminaverat: neque ita post imbecillior feminarum sexus huic quoque instituto vitæ sese dedere non dubitarunt. Et quamvis jam inde ab exordio

auctor, qui mores veteris Ecclesiæ describit, sic ait: *Qui in Ecclesia juvenes estis, curate in omnibus rebus necessariis sedulo ministrare: cum omni sanctitate operi vestro vacate, ut omni tempore & vobis, & egentibus suppeditare possitis; ne Ecclesiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo Evangelii, subcisivas operas non negligimus: alii enim piscatores sunt, alii scenarum artifices, alii agricolæ; nec unquam otiosi sumus. Constitut. lib.* II, *cap.* 67. In eamdem sententiam scribit Divus Justinus in libro de Vita Christiana, inquiens: *Pudor ille in vitio est, ut vereamur, si ipsi manibus nostris opus fecerimus, ne quis nos miseros, & auxilio destitutos esse suspicetur.*

Sed mores primorum illorum Monachorum, qui ceteris subinde aliis exemplo oppido esse debent, propius inspiciamus. Excitavit eos præsertim benefi-

dio surgentis Ecclesiæ pleræque Virgines, ac Viduæ peculiari cuidam Dei cultui se devoverint, primum seorsim domibus se continentes, deinde conjunctim sub uno eodemque

neficentissimi Dei providentia, quo tempore ferventior Christianorum studium languescere cœpit: ac propterea eam vivendi puriorem rationem revocare professi ii sunt, quam Apostoli verbo & exemplo Christi sectatoribus sequendam proposuerunt. Igitur sicuti veterum Christianorum potissimum institutum, rerum abdicationem præseferre, ac manibus victum quæritare, cum ut fastum omnem, & mundanas delicias ab sese amoverent, tum maxime ne habendi cupiditate minus commodam sui opinionem ceteris præberent; ita profecto Monachi simul cum voluntaria egestate, opificia quoque, & quemlibet manuum laborem non verbo tantum, sed re adoptarunt. Quare *Monachum*, *si non laboret*, *pro fraudatore habendum esse*, scribit Socrates lib. IV, cap. 18. Euchitæ vero, qui iidem ac Messaliani, quod opificia a Monachis arcebant, eo obtentu,

que tecto commorantes, aliæque extiterint, quæ simul in eremo viverent; tamen non antea, quam quarto jam sæculo monasticam earum institutionem celebrari cœpisse com-

tu, ut precibus & orationi diligentius vacarent, hæreticorum nomen meruerunt: de quibus ita narrat Augustinus in lib. de hæres: *Dicuntur Euchitæ opinari, Monachis non licere, sustentandæ vitæ suæ causa, aliquid operari, atque ita seipsos Monachos profiteri, ut omnino ab operibus vacent*. Adversus quos idem Augustinus suum *de Opere Monachorum* librum scripsit. Divus autem Hieronymus Rusticum docens, qua ratione vitam Monacho dignam instituere deberet, hæc inter cetera illi præscribit: *Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia; cur tu in usus tuos cessura non prepares? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areo-*

compertum est.

III. Hinc fit, ut nullus Monachorum, Monialiumque animos divitiarum amor, nulla bonorum cupido pervaserit. Satis enim habebant

areolæ æquo limite dividantur: in quibus quum olera jacta fuerint, semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ. Lib. II *epist. select.* 13. Hinc optimo jure sapientissimi Monastici Ordinis conditores, ac præ ceteris Basilius, & Benedictus, nihil tantopere alumnis suis edixere, quam ut manibus suis, opere faciendo, quod ad vitam sustentandam opus esset, sibi compararent.

At nunc, clamant, mutata temporum ratione, frustra hoc institutum in nostris Monachis requirimus, ac si optimi tritici copia referti glandes concupisceremus. Quibus liceat mihi verbis Divi Hieronymi respondere ex eadem epistola ad Rusticum petitis: *Nunc sub religionis titulo exercentur injusta compendia, & honor nominis Christiani fraudem magis facit, quam patitur. Quodque pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus: publice exten-*

bant alimenta, & veſtitum, quo tegerentur, quum eos, qui opes concupiſcerent, in varias tentationes, & in laqueum Diaboli incidere putarent (4). Jam quum direptio-

tendentes manus pannis aurum tegimus, & contra omnium opinionem, plenis ſacculis morimur divites, qui quaſi pauperes viximus. Tibi, quum in Monaſterio fueris, hæc facere non licebit: & inoleſcente paulatim conſuetudine, quod primum cogebaris, velle incipies; & delectabit te labor tuus: oblituſque præteritorum, ſemper priora ſectaberis, nequaquam conſiderans quid alii mali faciant, ſed quid boni tu facere debeas. Neque vero peccantium ducaris multitudine, & te pereuntium turba ſollicitet.

(4) *In laqueum diaboli incidere.* Apoſtoli Pauli ſententia hæc eſt, cui præierat Servator noſter Chriſtus, quum apud D. Matthæum cap. XIX ait: *Amen dico, quia dives difficile intrabit in regnum cælorum. Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum cælorum.* Hæc autem univerſim ad omnes,

ptiones, cædes, & vaſtitates, quas quaquaverſum intulerunt tot barbaricarum gentium incurſiones, quibus univerſum Romanum imperium affligtabatur, omnia miſcerent, at-

mnes Chriſtianos dicta eſſe voluit Chriſtus. At quanto magis ad Monachos, ac Moniales pertinere eadem illa putandum eſt, quæ perfectiori quadam ratione ſingula quæque optimi Magiſtri monita & conſilia complecti, atque opere exequi profitentur? Amoventur nimirum a perfecti Chriſtiani vita nimiæ divitiæ, quia veluti exitiales illecebræ habentur ad omnes pravas mortalium cupiditates, quibus cum quotquot Chriſti diſciplinam ſequuntur vacare oppido debent, tum vel maxime Monachi, & Moniales. Recte Caſſianus in libro de ſpiritu philergiæ cap. VI: *Quamobrem nullis vilis deſpectuſque videatur hic morbus, qui ſicut poteſt perfacile declinari, ita ſi quemquam poſſederit, ad ſanitatis remedia vix pervenire concedit. Receptaculum namque eſt vitiorum, malorumque omnium radix, & inextricabilis nequitiæ fomes efficitur, dicente Apoſtolo: Radix omnium*

atque confunderent, templa pene omnia, & Monasteria prædæ tradita sunt, & monachi tecto ejecti, & longe lateque palantes, aliud vitæ genus adsciscere, illudque sancti-ta-

omnium malorum est philargia, ideft amor pecuniæ. Sed mortiferos divitiarum fructus luculentius recenset Divus Thomas 1, 2, quæst. 84, art. 1. ita inquiens: *Primo quia divitiæ præbent facultatem & subsidium, ac velut alimentum & pabulum omnibus vitiis, & pravis desideriis exequendis, ad similitudinem radicis arboris, quæ præbet alimenta toti arbori. Videmus enim quod per divitias homo acquirit facultatem perpetrandi quodcumque peccatum, & exequendi desiderium cujuscunque peccati: eo quod ad habenda quæcumque temporalia bona potest homo per pecuniam juvari, secundum quod dicitur Eccles.* 10: *Pecuniæ obediunt omnia. Inde divitiæ mammona iniquitatis nuncupantur, quia materiam præbent multarum iniquitatum; imo incitamentum sunt ad omnes iniquitates.*

Tria nobis fere opponi solent ab iis, qui Monasteriorum luculentas divitias mor-

ctitatis propositum, quod antea tenuerunt, desere coacti sunt.

IV. Sed ubi publicarum rerum ordo, & pacis otia quasi postliminio redierunt, statim singularis sanctitatis laude praeclari non pauci prodiere, qui Monasticam disciplinam pristinae restituere dignitati conati sunt, utcunque non pauca veteris li-

mordicus defendunt. Primo, inquiunt, divitiae quae in medium a Monasterio possidentur, nihil officiunt singulorum Monachorum voluntariae paupertati, qui nihil peculiare possidere profitentur. Deinde quum singuli Monachi optimis institutionibus ac legibus regantur, Praefectorum erit munus, ut eos in officio contineant, neve quidquam contra votorum nuncupationem perpetrent. Ac denique ex divitiarum abundantia nihil nisi quod ad parcum victum cultumque satis sit a Monachis desumitur: quidquid ex eo superest, ad egenos alendos erogatur. Adversus singula breviter est nobis respondendum. Ac primo nego com-

licentiæ veſtigia manſerint: quum quæ ad corporis labores, aliaſque exercitationes, quæ a veteribus illis laudabiliter inſumebantur, inſuper habitæ ſint. Quum igitur Abates, & Præfecti Monaſteriorum in rerum dominos temporalium evaſerint, paullatim maximis reipublicæ negotiis intereſſe, belliſque ſu-

communes Monaſteriorum facultates nihil ſingulorum Monachorum ſanctitati officere. Nam quod in commune poſſidetur, in ſingulorum commodum cedere, nemo ſobrius inficiabitur. An non quotidie videmus in unoquoque Monaſterio ſingulos atque univerſos, pro facultate, aut parcius, aut ſumptuoſius victitare? Nam, quod ſecundo loco poſitum eſt, fruſtra Præfectorum erit induſtria in tuenda Collegii diſciplina, ubi corruptionis ac depravationis extabit ſcaturigo. Semel enim malis cupiditatibus inquinatum Monachum haud facile ad recti juſtique ſtudia revocabis. Sapienter Divus Auguſtinus epiſt. 137, *Sim-*

fuscipiendis sese immiscere cœperunt : quo factum est, ut hi rerum temporalium caussa in Principum aulis degere compellerentur. Jam Monachi recta directionis cura destituerentur, & rerum fastu mundialium, & divitiarum copia turgescerent. Hoc sane malum, quod Monasteriorum alit, fovetque opu-

Simpliciter, inquit, *fateor caritati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam: Ex quo Deo servire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in Monasteriis perfecerunt; ita sum expertus pejores, quam qui in Monasteriis ceciderunt: ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum: Justus justior fiat, & qui in sordibus est, sordescat adhuc*. Si igitur Monachos majora prolabendi impendent pericula, quum, Augustino si credimus, minus prompta erit eis resurgendi spes; eo diligentius cavendum ipsis erit a divitiis, quæ facilius solent præbere peccandi occasionem. Ac proinde maturius Monachos suos mo-

opulentia, cuncta semper præsentissima vicere remedia, ea vel maxime, quæ Patres Concilii Tridentini novissime adhibere studuerunt. Hi quidem, quod necesse fore animadvertebant, ut tantum Monasteria possiderent, quantum Monachorum satis victui esset, ita ingentes eorumdem divitias, atque opes

monuit idem sanctissimus Doctor in sua Regula cap. IV, *Ne ea quærant in Monasterio, quæ nec foris habere potuerunt; nec ideo se putent esse felices, quia invenerunt victum, & tegumentum, quale foris invenire non poterant: nec erigant cervicem, quia sociantur eis, ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant; nec terrena ac vana quærant, nec incipiant esse Monasteria divitibus utilia, non pauperibus, si divites illic humilientur, & pauperes illic inflentur.* Frustra autem, quod erat tertium, contendunt, in divitiarum affluentia Monachos sanctam posse servare paupertatem, ac si ceteris largirentur, quod sibi supersit. Sed

opes exhorruerunt, ut ex ipsis reformationis decretis facile intelligi poterit. Et quamvis nostra hac ætate minime quidem præterita illa mala, sed arctiorem potius disciplinam in Monasteriis obtinere, nemo non videat; tamen illud, quod aliquando gignitur, augendarum opum desiderium, non equidem

Sed quæso rerumne abdicationem Monasticum institutum profitetur, aut vero divitiarum dispensationem? Quid enim adeo repugnans, quam pauperem sese verbo, etsi votis nuncupatis, præbere, simulque ingentium divitiarum procuratorem ac largitorem agere? Nam ipsa divitiarum possessio ea est, quæ suggerit incitamenta vitiorom. Utinam Monachi nostri sanctissimi viri Hilarionis ad imitandum exemplum sibi proponant: qui Orioni cuidam plurima dona offerenti, quasi gratiam vellet reddere, quod ejus opera spiritus immundi captivitate esset liberatus, hæc ait, narrante D. Hieronymo in ejus Vita: *Non le-*

dem veniam mereri arbitror. Hæc autem divitiarum cupido, qua Monachorum sodalitates tenentur, curandum optimo Principi est, ut, quantum fieri potest, ab eorum mentibus, modis omnibus avellatur. Quidquid intus, forisque Ecclesiasticam respicit disciplinam, haud minori esse curæ Principi de-

B bet

legisti, inquit, quid Giezi, quid Simon passi sunt, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, ut ille venderet gratiam Spiritus, hic mercaretur? Quumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus, respondit: Tu melius potes tua distribuere, qui per urbes ambulas, & nosti pauperes. Ego qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum occasio avaritiæ est: misericordia vero artem non habet. Nemo melius erogat, quam qui sibi nihil reservat. Quacunque ex parte igitur Monasteriorum nimias divitias spectaveris, semper eas noxias admodum purissimo Religionis instituto invenies: ac propterea haudquaquam o-

ptimo

bet (5), quam ipsa populi salus. Nimirum potissimas Ecclesiasticæ disciplinæ leges in Principis tutela esse oportet: ipse enim in eos animadvertit, qui earumdem sanctitatem aggrediuntur, violatoresque, & contemptores ad earum obsequium & reverentiam reducit; pacem, & tranquillitatem servat, neve quid respublica capiat detrimen-

ptimo cuique probandæ illæ sunt. Quæ de Monachorum, eadem ad Monialium statum referenda sunt.

(5) *Curæ Principi esse debet*. Inter potissima boni Principis munia illud adnumeratur, diligentem ipsi curam adhibendam esse, quo bonorum *amortizationes* non nisi recte atque ordine fiant, ita scilicet, ut nullum reipublicæ detrimentum importent. Quæ res quum late pateat, atque hujus voluminis argumentum omne complectatur, non erit ab instituti ratione alienum, si propius rem ipsam attingamus, disputemusque de ea paulo copiosius, ab ipsa nominis significatio-

menti, profpicit. Ecclefia quippe, ut fapientiffimorum Patrum fimilitudo eft, nihil eft aliud, quam vectorum navis, quam commifit Deus fupremus omium dominus gubernatori, qui clavum tenens fedet in puppi, curfumque dirigit, & adverfus ingruentes tempeftates in portum tendit.

V. Quum igitur compertum fit,

tione exordientes, quam a plerifque video non eodem fenfu fuiffe ufurpatam. *Manus mortua* (quod idem *amortizatio*) apud infimæ latinitatis fcriptores fervum præfeferebat fundo addictum, qui, quæ bona vivens poffediffet, eadem, vita decedens, donare non poterat: ea propemodum ratione, ac apud Romanos liberti latini, qui liberi vitam ducebant; fervi autem decedebant. Huc pertinet illud Salviani lib. III, ad Eccl. Cathol. *Negato ultimæ voluntatis arbitrio, etiam quæ fuperftites habebant, morientes donare non poterant.* Quemadmodum igitur hominibus illis, quos *Manus mortuas* appella-

Ordinem Monachorum temporalium bonorum ratione, contra ſtatutam jamdium diſciplinam, adeo immutatum eſſe, ac labefactatum, ut difficilior ejus cura eſſe videatur; minuſque conveniat malum attingere, ne forte in pejus recidat; prudentiæ ſane erit in præſentia quieſcere, ac tempus opperiri, quod præſentiſſimum rerum humanarum re-

labant, de bonis ſuis teſtari minus licebat; eo nomine poſtmodum in perſonas Eccleſiaſticas, aliaque Clericorum Collegia translato, eis proinde de bonis beneficiorum, aut dignitatum, vel Collegiorum teſtari prohibitum. Quæ ſententia Ducangii eſt. At vero Chriſtianus Lupus in *cap.* 3. *de Simon. Monaſt.* contendit manum mortuam, vel vivam dici potius ex capacitate, quum quis idoneus ſit, vel minime retinendi, acquirendive bona temporalia: atque ita ex eo *Manus mortua* nomen Eccleſiis, Collegiis, & Communitatibus inditum, quatenus Principes eis poteſtatem fecerint

remedium est. Sed nunquam recti esse consilii putandum est, fortunæ relinquere, ut partes jam labefactatæ ipso contactu, totum, quod reliquum est corporis, corrumpant, eique vitam adimant : & medicorum quemque , si in eo negligentior fuerit, magni fore criminis reum nemo non videt. Quamobrem non quia opulentia veterem disci-

rint acquirendi , retinendique facultates sine ipsorum permissu.

At vero in Capitularibus Caroli Magni apud Stephanum Balutium , sæpe *Manus mortuæ* nomen Regio Fisco tribuitur : ex eo fortasse nomine sumpto , quod bona ad Ærarium Regis pertinentia , ut Principatui adhærentia , distrahi , alienarive nequaquam possunt. Ob eamque rationem & Sacrosanctis Ecclesiis datum fuit, ut earum facultates , utpote ad divinæ Religionis exercitia adhibendæ, alienationi obnoxiæ non essent. Huc referri potest quod Petrus Pecchius scripsit. *Quemadmodum* (inquit)

plinæ sanctitatem ejecerit, ideo patiemur, ad tot alienos ab ipsius integritate disciplinæ titulos, quotidie alios accedere, efficereque ut malum in dies increbescat, & cuncta in præceps ruant. Et sicut sapienter agitur, si illud extare sinatur, quod olim factum est, quoties nullus remedio locus sit; ita in hoc Regno, ut apud meliores Fori nostri

quit) *lis mortua dicitur, quæ in disceptatione judiciali esse desinit, exheredatus mortuus, qui inter heredes amplius non est; eodem quoque modo eam rem mortuam non absurde dici existimo, quæ amplius de una manu in alteram manum viventium non transit, sed communi hominum commercio eximitur, cujusmodi sunt hæc bona, quæ dicimus amortizata*. Appellatur igitur Fiscus *Manus mortua*, quod is solus eo jure fruitur bona possidendi, quæ in commune cum reliquis civibus commercium minime veniunt. Quare *Manum mortuam*, sive *Amortizationem* vocant plerique illam Principis concessionem,

ſtri Juriſconſultos receptum diu eſt, illas, quæ a Monachis, & Monialibus de ſuis bonis fiunt, renunciationes, dum vota emittunt, ſemper eorum jura excludere, ac reales omnino eſſe, cenſeri oportet. Neque ferendum ullo modo videtur, ut nova prorſus doctrina, opinandique ratio excipiatur, quam nonnulli Cauſidicorum ineptiſſimi, &

nem, quum certis perſonis, & Collegiis facultatem largitur bona acquirendi, retinendique, quæ non ſecus ac bona illa, quæ ad illius Ærarium pertinent, alienari nunquam poſſint: neque enim niſi ſoli Principi, ſive ſupremæ Poteſtati, beneficium illud acceptum referre debere Eccleſiam vulgo affirmant, ut rerum poſſeſſionem nanciſcatur. Quum igitur bona Eccleſiis tradita, tametſi in republica extent, a communi tamen civium ſocietate auferantur; nihil profecto mirum ſi Principis ad id requiratur facultas, quum ſolius Principis ſit pro reipublicæ commodo jura commer-

cii

absurdæ aliquæ Fori decisiones præferunt, ac si non ea ratio, ut forma renunciationum fert, pro cujusque natura habeatur; atque interdum eædem renunciationes tantummodo personales esse existimentur, adeoque Monasteria succedere oporteat in tantam reipublicæ, & Ec-

tii præscribere. Ita nimirum in Capitularibus Caroli Magni, ubi de Ecclesiarum rebus sermo est, constitutum legimus: *Ubi vero manus mortua interjacet, aut alia qualibet causa, quæ rationabilis esse videatur, inventa fuerit, diligenter describatur, & ad nostram notitiam perferatur.* Quæ verba in hanc sententiam interpretatur Christianus Lupus loco, quem supra indicavimus: *Manus mortua in hac lege significare mihi videtur potestatem Regis, sive possessionem Regis, aut Fisci, ut sit sensus: Ubi vero Ecclesiarum prædia sint in manu Regis, sive possessa per Fiscum, aut alia quævis rationabilis causa intervenerit, diligenter describatur.*

Ecclesiasticæ disciplinæ perniciem (6): nosque omnes, qui non sine magno animi dolore videmus, bona ferme omnia in Monachorum, & Monialium claustris contumulata, adhuc aspicere sustineamus in idem, ut ita dixerim, commune sepulchrum inferri, quod nostrarum reliquum for-

(6) *In tantam reipublicæ perniciem.* Ipsam bonorum *amortizationem* reipublicæ commodis noxiam habitam fuisse, juvat principio veterum Romanorum, & Græcorum exemplis demonstrare. Quod nolim mihi vitio vertatur, ac si Marsanni, aut Spengeri ordinem secutus, res profanas ad confirmanda Christianorum instituta adhibeam. Neque enim id crimini olim datum fuit Cardinali Baronio, qui reprehensiones imperitorum sic rejecit: *Sed quid? Non licuit quæ apud gentes superstitioso cultu impie agerentur, eadem expiata sacro ritu, ad pietatem transferre, ut majori diaboli contumelia, quibus ipse coli voluerit, Christus ab omnibus honoretur? Ad an. Ch. XLIV.*

Nu-

fortunarum eſt.

VI. Hinc recte a Principe factum arbitror, ſi cuſtodia, metuque diſciplinæ, pro ea, quam a Deo habuit Regum maximo, ac Domino, quam-

Numa igitur Rex, qui primus Romanis religiones, ritus, & ceremonias tradidiſſe dicitur, ita rem omnem compoſuit, ut reſpublica inde commodum potius, quam detrimentum ſuſciperet. Sic enim narrat Plutarchus in ejus vita: *Hic vetuit Romanis, hominis, vel beſtiæ formam tribuere Deo: neque fuit apud eos ante vel picta, vel ficta imago Dei; ſed primos centum ſexaginta annos Templa extruxerunt, & Cellas Diis. Simulacrum per id temporis nullum habuerunt, nefas putantes auguſtiora exprimere humilioribus, neque aſpirari aliter ad Deum, quam mente poſſe. Ad hæc hoſtiæ ejus reſpondent plane victimis Pythagoricis: incruentæ enim erant, ac fere farina, libaminibus ex vino, & rebus ſimpliciſſimis parabantur*. Quam Numæ inſtitutionem non perinde a nobis relatam quis exiſtimet, ac ſi Iconoclaſtorum errorem, convictum jam in II Synodo univerſali Nicæna, aut

quamque Concilia Patrum tantopere commendarunt, poteſtate, haud umquam patiatur, hanc tantorum malorum novam aperiri ſentinam; ſed potius jam tandem ſtatuatur, ut

B 6 juſ-

aut Arnaldi Brixiani, & Valdentium deliramenta, opinantium viros eccleſiaſticos omni bonorum poſſeſſione eſſe ſpoliandos, ulla ex parte defendam: quam notam longe a nobis eſſe volumus. Sed eo Numæ legem protulimus, ut plane appareat, apud veteres ſolius Principis fuiſſe, ita rem ſumptuariam ad ſacras res, atque ad exteriorem cultum religionis præſcribere, ut religio, quæ ex cordis ſimplicitate maxime pendeat, minime pateretur eam rerum ſenſibilium copiam deperire: ac ſimulatque Principi innoteſceret eam rerum utilium abſumptionem in reipublicæ, & civium incommodum cedere, ejus muneris eſſe, modum in eo ſtatuere, & quid facto opus ſit, legibus ſancire. Numa igitur ſacrorum ritus & cerimonias conſtituens, ea non niſi oleo, farre, vino de vite peragenda juſſit. *Numa* (inquit Plinius hiſt. lib. 11) *inſtituit Deos fruge colere, & mola ſalſa ſup-*

ejusmodi renunciationes reales prorsus habeantur, utque ipsa monastica professio sollemnis, & perpetuæ renunciationis vim semper obtineat. Ac quondam sapientissimus Regum omnium

supplicare, *atque*, *ut auctor est Hemina*, *far torrere*, *quoniam tostum cibo salubrius esset*. *Id uno modo consecutum*, *statuendo*, *non esse purum ad rem divinam*, *nisi tostum*. Nimirum ejusmodi res alimenta esse omnium sacrificiorum voluit Rex sapientissimus, quo solertiores & promptiores suos efficeret ad agrorum diligentem culturam, unde potissima reipublicæ salus; simulque inertissimorum fucorum longius abigeret socordiam.

Sed ut luculentius appareat, sapientissimos illos Romanorum nunquam religionis instituta a reipublicæ in columitate sejunxisse, juvat hic sepulchrorum ritus expendere. Equidem modum illi adhibebant in sepulchris consecrandis, ne scilicet quod mortuorum esset inane solatium, id viventibus foret noxium. En Ciceronis de leg. lib. II verba: *Sed videamus Platonem*, *qui justa funerum rejicit ad interpretes religionum*,

omnium Salomon luculenter ostendit, quisnam ex Dei voluntate & præscripto Rex foret: is scilicet, qui disciplina pascit subditos. Ratio, modus, & legum institutio disciplinam

num, quem nos morem tenemus. De sepulchris autem dicit hæc: Vetat ex agro culto, eove, qui coli possit, ullam partem sumi sepulchro: sed quæ natura agri efficere tantummodo possit, ut mortuorum corpora sine detrimento virorum recipiat, ea potissimum ut compleatur. Quæ autem terra fruges ferre, & ut mater cibos suppeditare possit, eam ne quis nobis minuat, neve vivus, neve mortuus.

Vult porro Cicero, atque adeo etiam lege firmari proponit, quam minimum agri fieri religiosum: nam quod religionibus consecratur, & hominum communione abduci crediderant, atque hinc singulorum, atque universorum incommodum oriri arbitrabantur. Quod institutum tanto studio ab illis observatum comperimus, ut quum Serv. Sulpicius ob Rempublicam in legatione mortem obierit, censuit Cicero in Philipp. IX remittenda esse, quæ de coercendis fini-

nam efficiunt, cujus integra observatio paternæ Principis tutelæ concredita est. Definire autem dogma, & cultum moderari divinum, & novas cœremonias, ritusque, sive no-

finibus sepulchrorum erant jam lege constituta, quo scilicet grati essent in ejus morte decoranda, cui nullam jam aliam gratiam referre possent. *Quum Serv. Sulpicius, Q. F. Lemonia, Rufus, ita de republica meritus sit, ut his ornamentis decorari debeat; Senatum censere, atque e republica existimare, Ædiles Curules edictum, quod de funeribus habeant, Serv. Sulpicii, Q. F. Lemonia, Rufi, funeri remittere: utique locum sepulchro in campo Esquilino C. Pansa Consul, seu quo in loco videbitur, pedes triginta quoquo versus adsignet, quo Serv. Sulpicius inferatur*. Postmodum vero sapientissime ob eamdem rationem cautum legimus, ut sepulchrorum loca quam angustissimis finibus continerentur. *Sepulchrum est, ubi corpus, ossave hominis condita sunt. Ut autem Celsus ait, non totus, qui sepulturæ destinatus est locus, religiosus fit, sed quatenus corpus humatum est,*

novas precum formulas instituere, non aliorum, quam unius Ecclesiæ est: sed Principem decet inspicere, ut hæc omnia vim habeant, recteque exigantur, ne quid unquam exor-

est. Leg. locum II, Dig. de relig.

Nec minus in reliquis rebus omnibus prospexere Romani, quo minus aliquid in suis religionibus, quod reipublicæ esset commodis contrarium, constitueretur. Quæ fere omnia ita recenset Cicero lib. II de legibus, ubi quum assumpsisset: *Ne quis agrum consecrato. Auri, argenti, eboris sacrandi modus esto*; subinde ex Platonis sententia sic eam legem interpretatur: *Terra igitur, ut focus domiciliorum, sacra deorum omnium est. Quocirca ne quis iterum idem consecrato. Aurum autem & argentum in urbibus, & privatim, & in fanis invidiosa res est. Tum ebur ex inani corpopore extractum, haud satis castum donum Deo. Jam æs, atque ferrum, duelli instrumenta, non fani. Ligneum autem quodque voluerit, uno e ligno dedicato, itemque lapideum in delubris communibus. Textile ne operosius, quam mulieris opus*

exorbitans, aut reipublicæ commodis alienum prodeat. Præterea publica poſcit utilitas, ut hic recens ſucceſſionis, & aliarum opum augendarum titulus undique explodatur. Quod

pus menſtruum, &c. Ex quibus verbis nemo eſt quin intelligat, eo conſilio veteres illos veram legis ſententiam ſub verborum involucris apud imperitam multitudine occuliſſe, ne a Deorum religione averſos, aut pietatis expertes ſeſe proderent. Germana quippe ratio, quare telluris conſecrationem prohiberent, ea ſine dubio fuit, ne ager ex communi inter cives commercio divelleretur, quod reipublicæ haud conducibile credidere: ſed commenti ſunt, ab initio ſui fuiſſe jam conſecratam, ut Deorum domicilium: ac proinde nefas eamdem iterum conſecrari. Præterea aurum, & argentum, ut rem invidioſam a fanis amoveri cupiebant, ne quod ad exteriorem Deorum cultum magno impendio inſumeretur, civibus eſſet detrimento. Tum æris, & ferri uſum, propterea quod belli eſſent inſtrumenta, minime æquum eſſe in Deorum cultu impendi, quem

Quod si tutelæ nomen Principem movere debet, ut Ecclesiastica ubique disciplina sarta tecta servetur; ipsum Regis nomen impellere profecto eumdem convenit, ut, etiam at-

quem undique pacem redolere conveniat. Proinde lignum, & lapidem solummodo in suis ceremoniis adhiberi cupiebant, utpote quæ civium rationibus minime essent noxia.

Longe autem ante Ciceronis ætatem, effrenem hominum telluris consecrandæ libidinem coercitam invenimus ex illis ejusdem Ciceronis verbis Orationis pro domo sua, ubi P. Clodium ita insectatur: *Quid? In dedicatione nonne & quis dicit, & quid, & quomodo, quæritur? An tu hæc ita confundis, & perturbas, ut quicunque velit, quod velit, quomodo velit, possit dedicare? Quis eras tu, qui dedicabas? Quo jure, qua lege? Quo exemplo? Qua potestate? Ubi te isti rei populus Romanus præfecerat? Video enim esse legem veterem tribunitiam, quæ vetet, injussu plebis, ædes, terram, aram consecrare.* Quod sane mirum videri potest, Romanos, qui supra gentes alias

atque etiam videat, ne quid utilitas publica detrimenti capiat.

VII. Jam publico bono institutum, atque ortum Principatum constat: neque illud aliunde, quam ex ipsis Prin-

alias omnes maxime religionibus addicti, ac superstitiosi habebantur, cavisse ne quis injussu plebis tellurem dedicaret; quum alioquin cetera omnia sacrorum jura Pontificum imperio subdidissent. Nimirum illam prorsus ejus rei fuisse rationem putandam est, quod, quum res per dedicationem ex communitate secluderentur, solius id supremæ potestatis, cui soli jura omnia commerciorum constituenda sunt, esse voluerunt, jus consecrationis tribuere. Quæ summa populi potestas, postquam ad Principes translata est, factum, ut ex ejusdem arbitrio penderet harum consecrationum dare, vel interdicere potestatem.

Neque vero ejus rei desunt in veteribus illis exempla. Extat epistola Plinii ad Trajanum, ejusque responsio, quæ quum egregium vetustatis monumentum contineat, juvat hic referre. *Ante adventum meum* (inquit epist. 58, lib.

Principis, Populique commodis exiſtit, qui unam, eamdemque, quod ad rempublicam attinet, utilitatem efficiunt. Et quamvis aliquid inter eos diſcriminis eſſe videatur; re-

lib. x) *Domine, Nicomedienſes priori foro novum adjicere cœperunt, cujus in angulo eſt ædes vetuſtiſſima Matris Magnæ, aut reficienda, aut transferenda, ob hoc præcipue, quod eſt multo depreſſior opere eo, quod nunc maxime ſurgit. Ego quum quærerem, num eſſet reliqua lex dicta templo; cognovi alium hic, alium apud nos eſſe morem dedicationis. Riſpice ergo, mi Domine, an putes ædem, cui nulla lex dicta eſt, ſalva religione poſſe transferri: alioqui commodiſſimum eſt, ſi religio non impedit.* Cui epiſtolæ Trajanus, ſuam ea in re agnoſcens poteſtatem, ita reſcripſit: *Potes, mi Secunde cariſſime, ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur, hoc deſiderare, Ædem matris Deum transferre in eam, quæ eſt accommodatior: nec te moveat, quod lex dedicationis nulla reperitur, quum ſolum peregrinæ civitatis capax non ſit dedicationis, quæ ſit noſtro jure.* Cujus epiſtolæ ſenten-

revera tamen nihil prorſus intereſt: ea enim jura, quæ commoda Principis propius attingere videntur, in populi quoque felicitatem influunt, ut felicitas Populi, naturali quadam vi,

tentia plane eruitur, ſi animadvertatur, apud Romanos minime fas templum in aliam aream transferri, ni certa ſubeſſet ratio, quæ de more in ipſa dedicatione conceptis verbis referebatur. Quum igitur Plinio minime innoteſceret ejus templi dedicatio, ex cujus formula fundationis legem ab ipſo fundatore addictam cognoſcere poſſet, incertus ea in re hærens, ad Imperatorem rem defert, qui reſpondit, ſalva religione, jure poſſe templum illud transferri, quoniam apud exteras gentes alio ritu, aliiſque ceremoniis conſecrationes celebrantur. Quare eum, ne ulla difficultate in ea templi translatione moveatur, monet: propterea quod ſolum peregrinæ Civitatis capax minime eſſet ejus conſecrationis ritus, quem Romani uſurpabant: hi enim adeo peculiari utebantur ſacrorum jure, ut illud nulli aliæ genti prorſus attribui fas eſſet. Atque hinc etiam dignoſcere quivis

vi, ad commoda Principis redundat. Quoniam igitur mala, ex nimiis Ecclesiasticorum opibus prodeuntia, quum ipsam Principis majestatem afficiunt, populi quoque rationibus ob-

vis potest, jura consecrationis ad Imperatores pertinuisse, ut nihil fieri posset sacrum, imprudente Principe.

Ceterum moribus Romanorum cautum, ne quis Deos heredes faceret: ita enim scribit Ulpianus: tit.22.fragm. *Deos heredes instituere non possumus, praeter eos, quos S. C. constitutionibus Principum instituere concessum est*. Ea videlicet, ut ferebant, de causa, quia hereditatem minime cernere, hoc est, adire, poterant: re autem vera, quia reipublicæ commodis noxium putabant, bona civium consecrari. Quos vero Deos S. C. & Principum constitutiones heredes institui sinebant, eis antea jus *trium liberorum* dabatur. *Quibus vel viris* (scribit Dio Cassius lib. LVI) *vel mulieribus fortuna tertiam prolem non concessit, eorum nonnullis tamen lex quædam a Senatu primum, nunc autem ab Imperatore etiam lata jus trium liberorum largitur* . . *&*

obsunt; & vicissim populi detrimenta, Principis etiam incommoda secum trahere constat; jam ex eo intelligi facile poterit, quæ ratio de civium opulentia, deque recto

& non modo homines, sed Dii quoque hæc inveniunt, ut quod iis moriens aliquis legavit, accipiant. Sed quærendum videtur, cur Diis jus *trium liberorum* largiebatur, quum sine illa juris fictione possent Dii, quos Senatus, & Imperatores idoneos judicabant, heredes fieri. Factum id fuisse arbitror, ut raro admodum, neque sine causæ cognitione Dii heredes instituerentur, quum minus sæpe, ac difficiliter jus trium liberorum tribueretur; quod ex Trajani testimonio apud Plinium epist. 96, lib.x videre est: *Quam parce hæc beneficia tribuam, utique, mi Secunde carissime, hæret tibi: quum etiam in Senatu affirmare soleam, non excessisse me numerum, quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi professus sum. Tuo tamen desiderio subscripsi, & ut scias dedisse me jus trium liberorum Svetonio Tranquillo ea conditione, qua assuevi, referri in commentarios meos jussi.* Quia

cto Reipublicæ ordine ineunda sit. Hoc sane, ut probe intellectum, perspectumque habeatur, ipsam bonorum Ecclesiasticorum affluentiam nosse necesse est, quæ tanti caussa mali

Quia vero Municipiorum bona, item Collegiorum, & Universitatum extra commercium esse putabantur, utpote quæ alienari minime possent; vetitum propterea ne heredes fierent. Sic enim Ulpianus ait: *Nec municipia, nec municipes heredes institui possunt, quoniam incertum corpus est, ut neque cernere universi, neque pro libitu de herede cernere possint, ut heredes fiant. S. C. tamen concessum est, ut a libertis suis heredes institui possint. Sed & fideicommissa hereditas municibus restitui potest; denique hoc S. C. prospectum est.* Quod S.C. Vir doctissimus Josephus Toscanus in suis *de Causis Romani Juris* Commentariis recte contendit, sub Hadriano Imperatore, quin etiam ipso adnitente latum fuisse, quo universæ Italiæ, ac Municipiorum benevolentiam sibi compararet. Semper tamen illud fixum certumque manet, Romanos nulli magis

rei

mali eſt; tametſi juſta, & moderata bonorum acquiſitio laudabilis prorſus & ſancta habenda eſt, quæ alendis ſacris Eccleſiæ miniſtris inſerviunt. Sed quanta hujuſmodi bonorum coacervatio ſit, inquiſitione non indigemus, quum palam fiat ex computatione, quæ anno MDCC. juſſu No-

rei proſpexiſſe, quam ut, quo minus fieri poſſet, bona Civium conſecrationi, & dedicationi forent obnoxia, eo certe conſilio ne a communi hominum jure, ac ſocietate ſecluderentur: quod non parum detrimenti in univerſam rempublicam importare putabatur.

Quæ ex veteribus Romanorum commentariis hactenus retulimus monumenta, ea fere omnia ex Græcorum inſtitutis deſumpta fuiſſe conſtat. Quare nonnulla græcanicæ philoſophiæ exempla in medium juvat afferre, ut quæ ratio apud illos in conſecrandis rebus valuerit, planius appareat. Ælianus quidem hiſt. lib. v, cap. 14 de Græcorum legibus ſcribens ſic ait: *Hoc etiam ſervatum*

Innocentii XII. P. M. inita est, ut ex regestis, quæ in nostræ Pontificiæ Legationis tabulario adservantur, videre est. Ex iis Ecclesiasticorum reditus septies decies centena millia quotannis summam efficiunt, quibus adjecto bonorum incremento, quod ad hunc usque di-

vatum custoditumque apud ipsos est: Bovem aratorem, qui jugum trahit, vel cum aratro, vel cum plaustro, ne mactes: quoniam ille etiam agricola est, & humano generi laborum socius. Quam legem apud reliquas etiam gentes viguisse narrat Varro lib. II, cap. 5 his verbis: *Bos socius hominum in rustico opere, & Cereris minister. Ab hoc antiqui manus ita abstineri voluerunt, ut capite sanxerint, si quis occideret.* Quare Ovidius Fast. lib. IV inquit:

A bove succincti cultros removete ministri.
Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta jugo cervix non est ferienda securi:.

Vivat,

em acceſſit, quo uſque opulentiæ ventum ſit, nemo non videt. Id unum dicere non verebor, ni maturius

Vivat, & in dura ſæpe laboret humo.

Quod de bobus arbitrati ſunt veteres illi, de agri conſecratione vel maxime tenuiſſe putandum eſt. Longe enim pluris præ bobus faciebant telluris ſationem; quæ cum vitæ communi hominum tuendæ maxime confert; tum vero ſi diis devoveretur, extra commercia conſtitui, atque adeo iners nulli culturæ ſubjici videbatur.

At vero Plato, poſt quam, ut ſupra dictum a nobis eſt, tellurem conſecrari minime fas eſſe oſtendit; propterea quia quod ſemel eſſet devotum, iterum devovi nefas eſſet; quæ diis eſſent conſecranda ordine enumerat in dialogo II de legibus verbis ſane luculentiſſimis, quæ non omittenda cenſeo: *Diviniſſimæ vero oblationes ſunt aves, atque picturæ, quas ſingulas uno die pictor unus depinxit: cetera donaria quoque omnia his ſimilia ſint.* Nimirum eas res conſecrandas diis cenſebat vir ſapientiſſimus, quæ nec magni conſtarent, nec communi hominum

turius huic reipublicæ incommodo occurratur, jam minus longe aberit, quin laici omnes capite cenſi eva-

minum uſui forent admodum neceſſaria. Egregium vero illud ejuſdem Platonis in II Alcibiade, ubi mirantibus Athenienſibus, quare in bello minus propitios experirentur Deos, quos ſumptuoſiſſimis ſacrificiis colebant; contra vero victoria omnis Lacedæmoniorum eſſet, qui in Deorum cultu admodum parci eſſent, Ammonem, quem conſulebant, ita reſpondentem inducit: *Hæc dicit Ammon, placere magis Lacedæmoniorum] ſibi acclamationem, quam reliquorum Græcorum ſacra omnia: nec plura iis reſpondiſſe. Acclamationem vero nullam prorſus aliam Deus mihi dixiſſe videtur, quam illorum preces: etenim revera permultum illi a ceteris differunt. Reliqui namque Græci partim auratis cornibus boves ſacrificantes, partim donariis egregiis templa ornantes, quæcunque occurrunt, ſeu bona, ſive mala, a Diis petunt. Dii vero quum illos imprecantes audiunt, diriſſimas illorum pompas, & ſacrificia non acceptant.*

Atenim, inquiunt, fruſtra nos e veteribus illis exempla proferre, qui veri cultus,

dant. Quod quantopere ipsius Dei voluntati, ne dum humanis institutionibus sit contrarium, luculentissime intelligitur ex illa Reipublicæ Judaicæ constitutione (7), quam idem

tus, verique Dei ignari, nihil ultra fere in suis religionibus admittebant, quam quod suæ reipublicæ commodis esset consentaneum. Verum nisi admodum in disputando pertinaces isti esse volent, & illud nobis concedant oportet, ex hoc etiam Christianorum religionem supra ceterarum gentium religiones præstare, quod reipublicæ felicitatem solide veriusque propositam habet, maximeque cuncta illa instituta complectitur ac tuetur, quæ hominum societati incolumitatem, & commoda pariunt. Quod argumenti genus late persequitur Divus Augustinus in suis de Civitate Dei libris, ubi verissimis argumentis eorum insaniam redarguit, qui ex hoc potissimum capite sanctissimæ religionis fundamenta labefactare conati sunt: de quo alibi nobis erit agendum.

(7) *Reipublicæ Judaicæ constitutione*. Sapienter admodum hic Cl, Auctor ad He-

idem Deus numine suo condidit, ac rexit.

VIII. Quare sublatis e re familiari laicorum reditibus, detrimentum omne in regium recidit æra-

 rium.

Hebræorum instituta nos provocat: quorum exemplum si apud nos valeret, non utique tot malis premeremur, nec tanta rerum omnium perturbatio in nostra republica esset, quanta vix jam ferri posse videtur. Res igitur quemadmodum apud illos sese habuerit, exquirere libet, de qua etsi in adnotationibus ad priorem Consultationem egimus, hic nonnulla alia addere, non erit supervacaneum. Deus itaque summus divinæ illius reipublicæ moderator, & auctor hujusmodi dat mandata in Numer. cap. xxxv: *Præcipe filiis Israel, ut dent Levitis de hereditate possessionis suæ Urbes ad habitandum: & suburbana Urbium per circuitus earum dabitis Levitis. Eruntque urbes illis ad habitandum: suburbana vero earum erunt animalibus eorum, & substantiæ eorum, & omni bestiæ eorum. Et suburbana urbium, quas dabitis Levitis a muro urbis, & forinsecus mille cubitorum*

rium. Quibus etiam acceſſere tot tributorum, & publicorum onerum immunitates, quæ Eccleſiaſticorum bonis tributæ ſunt: ut quamvis noviſſima lege *Concordati* inter Carolum Regem noſtrum initi, & Benedictum XIV Pontificem vere Maximum, ac Sapientiſſimum, hæc omnia pro parte conferri oportere cautum ſit; illud tamen animadvertendum eſt, nec partem quidem manere integram, propter partium, ut fere uſuvenit, ſtudia, quæ in Cenſus, ſive *Cataſtorum* confectione intercedunt. His adde bonorum Parœciarum, & Valetudinariorum, aliorumque locorum exemptiones: adde

torum erunt per circuitum. Ex quibus verbis liquido apparet, magnopere ad reipublicæHebræorum incolumitatem pertinere dijudicaſſe Deum, tot agri jugera attribui Levitis, quot ad eorum victum

adde Presbyterorum patrimonia . Atque hinc quis non videt, quantam contributio publicorum onerum, quotannis jacturam facit ? Hæc contributionum, maxime realium, ratio, quæ perpetua pacis tempore, & ordinaria publicæ totius rei subsidia sunt, ejusmodi est, ut nisi inter eos, qui publica ferre onera debent, æqua lance pendantur, tantum absit, ut quidquam utilitatis inde capiatur, quin potius haud parum detrimenti, confusionis, & querelarum extiterit: & credi fas est, hanc publicorum disparitatem onerum in caussa esse, ut in tantam, quæ hodie est, re-

 rum

ctum cultumque satis esset, ultra quod quidquam aliud concupiscere ipsis nefas, denuntiante Domino in Deuteron. cap. XVIII: *Hereditas non erit illis in medio fratrum suorum: Dominus est hereditas illorum.* Quo-

rum inopiam reciderint pene omnia Regni Municipia.

IX. Plane contributiones hæc tria continere debent; primum ſcilicet, ut cives omnes publica jam onera pro ſuarum quiſque fortunarum, & divitiarum modo ferant; deinde ut hujuſmodi vectigalia quam minima ſint, quo quiſque, quoad ejus fieri poterit, victitet moleſtiarum expers; poſtremo, ut in his vectigalibus, ſive tributis imperandis, remiſſior ac lenior ſit ratio, tempuſque inſpiciatur, quo res minori cum moleſtia tranſigi poſſit. Quæ tria principia cum in bene conſtituta republica ſedulo certiſque

Quocirca recte Menochius lib. 11, de Rep. Hebr. cap. 3. Abulenſis ſententiam ſecutus, cenſet nullam aliam agri poſſeſſionem habuiſſe Levitas, præter illam, quæ ad mille paſſus urbibus eorum

que legibus constituenda sunt; tum vero sane quam difficile usurpari poterunt, ubi tanto Monachorum & aliorum Ecclesiasticorum viguerit rerum immunitas.

X. Illa praeterea compendia intermoriuntur, quae ex perennibus rerum devolutionibus, & bonis vacantibus, quaeque ex publicationibus, & ex rerum ab uno in alterum possessorem transitu existunt; uti & illa omnia intercipiuntur lucra, quae in Principis aerarium ex communi rerum omnium commercio confluunt. Quum autem Ecclesiastica bona tot immunitatum, & exeptionum jure nitantur, atque ita com-

eorum adjaceret, dictusque proinde ager suburbanus. *Aliam* (inquit) *rationem affert Abulensis in librum Josue* cap.XXI, quaest. 7, *quia scilicet Levitica Tribus, licet acceperit XLVIII oppida cum suburbanis*,

comparata sint, ut eorum nunquam dominium depereat; jam ultra Regni limites exstare videntur, & vero etiam extra munia, & usus abire, quos optimi Principis auctoritas pro supremo, quo fruitur, rerum dominio, ad publica commoda exigere consuevit.

XI. Jam vero nî opulentia tantam hominum multitudinem ad Monasteria accerseret, ut desidiosæ vitæ otia transigantur, quot, & quanti vel in disciplinas reipublicæ frugiferas, vel in artes pulcherrimas, quæ imperii opes augent, vel in rem militarem, quæ publicæ inservit incolumitati, vires omnes intenderent?

banis; non tamen vicos, & villas circumjectas possedit, rura, aut agros, in quibus magna hominum multitudo degere poterat: ideoque non plus commoditatis ad habitandum habuisse hanc Tribum, quam cete-

rent? Ipsa vero Monasteriorum prædia haud parum agriculturæ officiunt; quum ea aut non rite colantur, aut magna ex parte inutilia manent non unius quidem generis oblectamentis, & deambulationibus dicata; ut per longas semitas, & patentia viridaria amœnitates sequerentur, nec quidquam ad mollioris cultus rationem deesset. Et quamvis ea interdum laicis locantur, hi non omnem in eis industriam adhibent, sed tantum inde lucelli aliquid captare satis habent, cetera negligunt: fit enim, ut secus suos, quam alienos agros quisque colat. Hinc agricultura,

C 6 qua

ceteras. Ager vero ille suburbanus varie appellatur, pro varia interpretationum ratione; revera autem eadem sententia constat. Possessionum autem æquam inter Cives omnes partitionem non

qua omnes cujuſque conditionis homines aluntur, quæque eſt totius imperii ſalus, ire peſſum quotidie pergit, quam ſapientes omnes Principes recte putarunt, præ ceteris reipublicæ gignere felicitatem. Nec deſunt plura exempla, ex quibus conſpicere noſtra hac ætate eſt, eos Reges ſupra ceteros alios potentia, & opibus creviſſe, qui, per univerſum Regnum ſuum diligentiori agrorum ſationi, & culturæ modis omnibus proſpexere.

XII. Præterea pecuniæ locationem magna ex parte inde intercludi, ac retardari neceſſe eſt, quoties tot bona extra commune civitatis com-

non alia profecto de cauſa apud illos inductam credendum eſt, niſi ut commerciorum æquabilis ratio in republica eſſet. Itaque ſaluberrima lege cautum apud Hebræos, ne fundi vendantur, alie-

commercium constituantur: idem enim erit, ac si extra Regni limites grandis pecuniæ vis exportetur, aut in privatis ædibus, aut in publicis mensis sine fructu resideret. Atque hinc ingentia damna universorum, ac singulorum necessario fluunt, nempe populi egestas, unde potissima imperii calamitas. Civium enim egestas in reipublicæ maxime redundat egestatem: quum plerique, si locandæ pecuniæ pateret aditus, ingentes opes parare, atque adeo reipublicæ plurimum prodesse possent. Populi autem egestas immanium calamitatum origo est, & causa. Hinc enim furta, hinc latrocinia,

lienenturve; ut verbis utar Honchelusii, & Jonathæ inter Rabinos doctissimorum, *in excissionem*, *absolute*, *simpliciter*, *in perpetuum*, *venditione decisa*, *abscissa*, *& sempiterna*. Hinc adveniente Jubilæi anno

cinia, cedes, & quidquid in rebus asperis secum trahit fœda rerum necessariorum inopia: quibus incommodis obnoxii præ ceteris sunt cives illi, qui opere, & labore victum quærunt. Interim pauci, facultates pene omnes occupantes, omnibus deliciis, simul cum omni vitiorum genere redundant. Si igitur his, quibus dudum adflictamur, malis, nullum adhuc adhibitum satis idoneum remedium cernimus; illud tamen haud ferendum, quod novi adhuc pecuniæ quærendæ aditus Monasteriis patefiant, cujusmodi est monasticas dissolvere renunciationes, & Monasteriis, contra fa-

anno nullo soluto pretio, ultro quisque repetiebat, quod ante quovis titulo alienaverat. Quod de rusticis tantum possessionibus intelligendum: nam de urbanis alia erat ratio.

Quod

familiarum jura, dare successionem bonorum.

XIII. Magis adhuc, clariusque id patebit, si nostrarum regionum opportunitatem tantisper inspiciamus. Regnum enim Neapolitanum & mira agri fertilitate, & cæli clementia ita non modo quæ ad victum opportuna sunt, uberrime suppeditat; sed & colonos suos omni opulentia ornatos, ac rerum copia beatos efficere potest. Sed maxima pars hominum, quum propria non habeat colenda prædia, & in iis ab Ecclesiasticis conducendis ingentes pendant mercedes, cuncta hujusmodi compendia negligit, quum nulla com-

Quod sapientissimum institutum non in profanis tantum possessionibus, sed in iis etiam, qui Deo, Temploque consecrabantur valuit. Sancitum propterea invenimus in Levitici cap. XXVII. in hæc ver-

commodi aſſequendi ſpes ſit. Hinc populi languor, & ſocordia; hinc artium, commerciique tanta incuria, ut publica imperii calamitas jure inde vereri poſſit. Majus adhuc, atque adeo pericoloſius vulnus commercio infligitur, ſi Eccleſiaſticorum bona neutiquam in laicorum manus unquam transſmeare ſinatur. Nam quum paulatim hi facultatum ſuarum poſſeſſione, omni ſemota recuperandi ſpe, ſpolientur; ſimul ab fortunarum ſuarum conditione augenda deterrentur. Ita quum parum admodum ipſis ſuppetat, quod vendant, aut permutent; cuncta fere quotidie in manus

verba: *Homo ſi voverit domum ſuam, & ſanctificaverit Domino, conſiderabit eam Sacerdos, utrum bona an mala ſit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit conſtitutum, venumdabitur . . . . . Quod ſi agrum*

nus mortuas transeunt, & quandoque vel minori pretio; redactique cives ad incitas, familiarum passim produnt inopiam & squallorem. Id autem luculentius adhuc apparet, si animadvertatur, bona omnia civium ex sua ipsorum circuitione vires acquirere, & augescere. Pecunia autem, quæ in paucorum manibus iners hæret, quibus scilicet Ecclesiæ lege vetitum mercimonium, nullum prorsus reipublicæ parit commodum, nec quidquam civili societati prodest, utique profutura si in communi cum ceteris commercio esset. Etenim ipsa commeandi, contrahendique libera facultas,

agrum possessionis suæ voverit, & consecraverit Domino, juxta mensuram sementis æstimabitur pretium . . . . . In Jubilæo autem revertatur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in

tas, ipſaque dandi, & accipiendi viciſſitudo facit, ut laicorum fundorum augeſcat publicum pretium; induſtriam hominum provehit, alit artes, atque adeo familiarum commoda, ſimul & incrementa fovet. Sed quum fundi in Eccleſiaſticorum poſſeſſione ſint, non amplius in commercio eſſe exiſtimantur, non uſquequaque circueunt, nec fere cuiquam, niſi ipſis Eccleſiaſticis prodeſſe poſſunt: publicum earum pretium interit; & quo magis augeſcunt, eo magis hujus regni bona, in reipublicæ, & Principis noxam in dies intereunt: res enim publica nihil cum iſtis bonis agit, & emi-

in ſortem poſſeſſionis ſuæ. Ex cujus legis ſententia duo potiſſimum deſumenda ſunt, alterum nullam Sacerdotem agri, domuſve devotæ poſſeſſionem retinere potuiſſe, ſed eamdem ſtatim vendere

eminens Principis dominium quotidie in arctum cogitur: & si quando illud diduci velit, ac proferri, id nonnisi magno cum periculo effici poterit: propterea quod cum potissima hominum parte agendum est, qui re ipsa in republica vivunt, sed extra rempublicam esse, nec ditioni, dominioque illius subesse censentur.

XIV. Jam hæc omnia, quæ dicta hactenus sunt, atque alia, quæ inde prono quasi alveo fluunt, effecerunt, ut ex quo tempore Ecclesia bona cœperit possidere, iidem Christiani Principes, qui eam ingenti munificentia ditarunt, jam leges

dere coactum; alterum vero Jubilæi accedente tempore cujusvis sacrati agri, sine ulla pretii solutione, ad veterem dominum, cui primum jure hereditario debebatur, possessionem rediisse. Quod utrum-

leges condere coacti ſint, quibus immodicæ Clericorum acquiſitiones vetarentur. Palam eſt, tribus prioribus ſæculis Eccleſiam nihil ex hereditatibus acquiſiviſſe. Jam ipſi Chriſtiani prædia, fundoſque venumdabant, eorumque pretia ante Apoſtolorum pedes deferebant, quæ deinde Diaconi cuſtodientes, ea inter fideles diſpertiebant, prout quiſque

utrumque ſine dubio illud propoſitum habuit, ne commercii facultas ulla ratione retardaretur, ſed ut res ultro citroque commeantes, æqualem inter Cives ſervarent bonorum poſſeſſionem.

Sed non eſt, quod contrarium quiſquam ſtatui contendat eodem in illo Levitici cap. XXVII. ubi paulo poſterius idem Deus ſic enunciat: *Omne quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, non veniet, nec redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino. Et omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur,*

Quo

que opis indigeret. Neque tunc temporis Ecclesia aliquid jure legitimo acquirere poterat, quam insuper leges Imperii in eodem cum Collegiis, & Communitatibus numero accensuerant, quibus nulla acquirendi potestas fieret.

XV. Constantinus sane Imperator (8) primus sivit, Ecclesiam modis

Quo quidem in loco jam pridem animadvertere sapientissimi interpretes, nihil prorsus edici ab Domino, quod contra redhibitoriam actionem, Jubilæi tempore instituendam, valeret. Inibi enim sermo est, non de agris ac possessionibus judaicis, quæ in prima regionis divisione cuique obvenerant, sed de rebus ab hoste captis, quorum greges, hominesque certæ tradebantur neci, urbes, domusque excindebantur; ager vero ita Domino, ejusque Ministris consecrabatur, ut penes ipsos certo jure perpetuo maneret.

(8) *Constantinus sane Imperator*. Deve-

dis omnibus civilibus aliquid acquirere. Is pacem Ecclesiæ, otiumque fecit, inque ejus commoda pecu-

venimus jam ad Constantinum Imperatorem, qui quum primus omnium Ecclesiam possessionibus ditari siverit, oportet de eo paulo accuratius nos loqui. Sed inquirendum prius videtur, num ante Constantinum Ecclesia, Clericique bona possedissent. Pervaserat olim rumor apud vulgum, eumque maligne admodum auxerant christiani nominis hostes, Ecclesiam, non secus ac ceteræ Universitates, & Collegia, arcam publicam osservare, ex qua in usus cujusque pecunia erogaretur. Extat ea de re insignis Tertulliani locus in Apol. cap. XXXIX. *Etiam si quod Arcæ genus est, non de oneraria summa quasi redemptæ religionis congregatur. Modicam unusquisque stipem menstrua die, vel quum velit, & si modo velit, & si modo possit, apponit. Nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis sunt.* Apposite autem loculos veterum Christianorum non Arcam, sed quoddam Arcæ genus appellavit. Arca enim, ut pridem Jac. Gothofredo in Commen-

culiare jus, antea minime notum invexit: nec modo plura in quaque urbe templa excitavit, sed rei ec-cle-

mentariis ad *tit. de susceptoribus præpositis* Cod. Theod. adnotatum, proprie privatum Principis ærarium significat: Fiscus contra publicam pecuniam complectebatur. Quare D. Ambrosius adversus Symmachum recte inter utrunque verbum discrimen posuit, quum ait: *Quod enim jam dudum vel Fisco, vel Arcæ est vindicatum, de tuo magis conferre videbaris, quam de suo reddere*. Sed ut illuc redeamus, prisci illi Christiani, etsi bona stabilia nusquam jure possedisse liquido appareat, habebant certe quoddam Arcæ genus, ubi pecunia asservabatur, quam quisque fidelium pro facultate ultro conferebat, eaque in singulorum usus promisque dispensebatur: qui mos pluribus exemplis, si res postularet, posset demonstrari.

Constantinum igitur primum inter Christianos Principes fuisse comperimus, qui tam mirificum beneficium Ecclesiæ attribuit, ut quarumcunque facultatum possessionem publica auctoritate narcisceretur. Cujus solemnem sanctionem ab

clesiasticæ splendorem indidit, Ecclesiasque, & Ecclesiasticos viros bonis omnibus ditavit, auxitque. Qua-

ab Eusebio in ejus Vita lib. x, cap. 5 relatam, sic interpretatur Valesius: *Hoc autem amplius in gratiam Christianorum decernimus, ut loca ipsorum, in quibus antehac convenire consueverant, de quibus in litteris prius ad devotionem suam datis, alia erat forma superiori tempore constituta, si qui aut a Fisco nostro, aut ab alio quopiam ea emisse visi fuerint, ipsis Christianis sine ulla pecunia, sine repetitione ulla superadjecti pretii, incunctanter, ac sine ulla ambage restituant: & si eadem loca dono acceperint, ut ea protinus Christianis reddant . . . . . Et quoniam iidem Christiani non solum ea loca, in quibus convenire solebant, sed etiam alia possedisse noscuntur, quae non privatim ad singulos ipsorum, sed ad jus corporis pertinerent, hæc omnia post legem a nobis memoratam, absque ulla dubitatione, iisdem Christianis, hoc est, cuilibet corpori, & conventiculo ipsorum restitui jubebis.* Sed animadvertendum hic est, Imperatorem Gallienum, ante Constantinum, rescripto suo loca religiosa Christianis re-

Quare iſtis potius munificentiæ nominibus, quam domi, militiæque rebus præclare geſtis Magnus eſt ap-

 pel-

reſtituenda juſſiſſe. Rem ita narrat idem Euſebius lib. VII, cap. 13: *Miſſiſque edictis, perſecutionem adverſus noſtros commotam ſedavit; utque Religionis noſtræ Antiſtites ſecure deinceps munus ſuum obirent, hujuſmodi reſcripto præcepit: Imp. Cæſ. P. Licinius Gallienus Pius, Felix, Auguſtus Dyoniſio Pinnæ, Demetrio, & reliquis Epiſcopis. Indulgentiam beneficii noſtri per univerſum orbem diffundi præcepimus, ut cuncti a religioſis locis abſcedant.* Ex cujus legis verbis quum, ut Valeſius adnotavit, nullam de reſtituenda pecunia mentionem fieri appareat; propterea Conſtantinus beneficentior quam Gallienus reſcripto ſuo præcepit, utique faciendam Chriſtianis locorum religioſorum reſtitutionem, ſine ulla pretii ſolutione, quam veteres poſſeſſores petere poſſent.

Quo autem teſtatior eſſet ſua in Chriſtianam Religionem benignitas, alia ſubinde, ac luculentiori lege Eccleſiam ornavit. *Habeat* (edixit) *unuſquiſque licentiam ſanctiſſimo Catholicæ, venerabilique*

pellatus. Sed ipsa ingens bonorum acqui-

lique concilio decedens bonorum, quod optavit, relinquere. Non sint cassa judicia. Nihil est quod magis hominibus debetur, quam ut supremæ voluntatis, postquam aliud jam velle non possunt, liber sit stilus, & licens, quod iterum non redit arbitrium. P. P. V Non. Jul. Romæ Crispo II, & Constant. II Coss. (an. CCCXXI). Dedit hanc constitutionem Constantinus novem scilicet annos postquam christiana instituta adoptaverat. Jam inde a principio concilium Christianorum, ut legitimum Collegium declaraverat; tribueratque ei bona possidendi facultas, solemni illa sanctione, qua ablatorum bonorum restitutionem, seclusa omni pretii solutione, imperaverat. Quid igitur attinuerat post illa novam aliam legem ferre? Hujusmodi quaestionem jampridem expedivit doctissimus Jacobus Gothofredus in suis ad Codicem Theodosianum Commentariis. Is igitur contendit, tres omnino res propositas habuisse legem, quam retulimus, personas nimirum, quæ Ecclesiis donare poterant, res ipsas, quæ offerebantur. & modum, quo tradebantur. Nam ex quo prior illa lex prodierat, dubitari cœ-

acquisitio commonefecit Principes,

D 2 quan-

cœptum est a nonnullis, atque etiam in disputationem adduci, an Senatores, Decuriones, aliique, qui publica onera in suis Civitatibus sustinebant, res suas alienare, Ecclesiæque largiri possent. Quærebant præterea alii, an easdem liberalitates usurpare possent feminæ, interque illas matronæ, & viduæ, adde & Diaconissæ, quorum ingenium ad largiendum proclivius quum esset, res suas minus considerate elargiri putabantur. Eas omnes dubitationes Constantinus de medio tollendas censuit, jussitque universe, liberum unicuique esse res suas Ecclesiæ largiri. Ambigebatur quoque an erogari Ecclesiæ possint fundi ipsi possessionesque, quæ reipublicæ usui & commodo esse dicuntur. Hanc quoque difficultatem rejecit Imperator, quum quosque siverit *bonorum*, *quod optavit*, *relinquere*, hoc est, quodcunque bonorum genus. Hinc Gratianus sub Melchiade adjecit, *Constantinum licentiam dedisse prædia Ecclesiis relinquendi:* quod monumentum etsi falsitatis arguatur, antiquitatem tamen præseferre, nemo facile inficiabit. Denique & illud in disputationem veniebat, an liberalitates illiusmodi

quantum illinc detrimenti in totam

reni-

medi quisque mortis tempore posset adhibere, quo tempore fere homines in elargiendo effusiores, quam adhuc in vivis agentes, esse solent. Idque pariter firmum mansit ex eo verbo *decedens*. Hæ fere fuerunt difficultates, quas gentiles, minus æque commoda Christianorum intuentes, in vulgus jactabant. Pragmaticos autem turpiter in illius legis commentatione errasse, deprehendit Gothofredus, quorum illud minus ferendum, quum pronuntiarunt, quas largitiones Constantinus sacrosanctis Ecclesiis pro cujusque arbitratu fieri indulserit, eas non nisi mortis adventante tempore, minime autem in contractibus usurpari, eum concessisse. Etenim verbo *decedens* usus est Imperator ampliandæ potius liberalitatis ergo, ut ex ipsa legis sententia apparet, quam contrahendæ: propterea quod illud omnino in dubitationem adducebatur, an decedentes res suas Ecclesiæ donare possent, rati fortasse, eos qui ulterius vitæ spatium protrahere se posse putant, haud facile pati ab suis facultatibus sese abdicare.

Tametsi autem Constantinus tantopere

rempublicam dimanaret. Quo fa-

D 3 ctum

pere Ecclesiam divitiis augere concupierit, simul tamen & ad reipublicæ commoda eumdem respexisse, illustria prostant monumenta. Qualis cum primis lex illa est, quæ habetur in Cod. Theod. lib. XVI, tit. 2, ita præcipiens: *Neque vulgari consensu, neque quibuslibet petentibus sub specie Clericorum a muneribus publicis vacatio deferatur. Nec temere, & citra modum populi Clericis connectantur. Sed quum defunctus fuerit Clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, cui nulla ex municipibus prosapia fuerit, neque ea est opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillime queat tolerare: itaut si inter civitatem, & Clericos super alicujus nomine dubitetur, si eum æquitas ad publica trahat obsequia, & progenie municeps, vel patrimonio idoneus dignoscetur, exemptus Clericis, civitati tradatur. Opulentos enim seculi subire necessitates oportet, pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari.* In qua lege duo præsertim consideranda occurrunt: alterum etiamsi dubitatio oriatur, an Clericus quispiam originis sit Curialis, quoties publica id requirit utilitas, eumdem Clericis exemptum, Civitati, sive Curiæ es-

se

ctum est, ut modo alia atque alia

ra-

se tradendum. Alterum vero, quod rem nostram mirifice confirmat, opportune cavisse Constantinum, divitias ita esse reipublicæ adnexas, ut ab ea nefas esset abradi. Vult enim Clericos non nisi pauperes esse adlegendos, eosque Ecclesiæ facultatibus sustentandos: rursus civium, reique publicæ facultates, quæ publicis necessitatibus inservire debent, habenturque ut nervi civitatis, haudquaquam ad Ecclesias esse traducendas: quod sane eveniret, si opulenti quique Clericatui manciparentur.

At ex iis, quæ de immunitate, ut vocant, bonorum Ecclesiæ constituit idem Imperator in *Tit. de annona*, & *tributis*, Sacerdotii commoda potiora habuisse videtur. *Præter privatas* (inquit) *res nostras*, & *Ecclesias Catholicas*, & *domum clarissimæ memoriæ Eusebii ex Consule*, & *ex Magistro equitum* & *peditum*, & *Arsacis Regis Armeniorum*, *nemo ex nostra jussione præcipuis emolumentis familiaris juvetur substantiæ*. Qua in constitutione, ut facile inde eruitur, de tributo, sive censu reali agitur, a quo Ecclesias Catholicorum voluit immunes. Quam institutionem initio quiescentis

Eccle-

ratione, modo speciatim, modo et-
D 4 iam

Ecclesiæ piam admodum, subinde, postquam scilicet satis divitiarum in illam congestum fuit, alii Christiani Principes immutarunt, Ecclesias quibusque tributis obnoxias reddendo. Attamen animadvertere oportet, eadem in illa lege verbum fieri de bonis tantum Ecclesiæ, quæ dotis loco ipsi inhærebant, subindeque appellata sunt *jugatio*, *mansus Ecclesiæ*; minime autem de bonis Clericorum, quos idem Constantinus a solutione tributorum realium non exemit. En ejus legis verba in l. 11 Cod. Theod. de Episc: *Qui divino cultui ministeria Religionis impendunt* (*id est*, *hi*, *qui Clerici appellantur*) *ab omnibus omnino muneribus excusentur*; *ne sacrilego livore quorundam a divinis obsequiis avocentur*. *Id. Aug. Octavio Correctori Lucaniæ*, *&* *Bruttiorum*. Hic autem de sola immunitate tributorum personalium agitur: ratio quippe cur vacatio publicorum onerum Clericis concedebatur, illa fuit, ut ea civilium munerum exemptione a divino cultu minus avocarentur: nec enim onera, quæ rebus inhærebant, ullo pacto a religionis cultu Clericos abducebant.

In-

iam generatim jura ſanxerint, quibus

Innuimus ſupra Conſtantinum immunitatem a realibus tributis Eccleſiæ dediſſe. Quod privilegium utique temporarium credendum eſt, quouſque ſcilicet Eccleſia divitiis aucta, haberet unde ſuos Miniſtros aleret, & cetera ſuppeterent, quæ ad decorum atque honeſtum religionis cultum opus eſſent. At poſtquam luculentas opes nacta illa eſt, ſtatim & ipſa ad tributorum ſolutionem vocata eſt. Quare Conſtans Imperator Conſtantini filius ea de re conſtitutionem edidit, quæ in Cod. Theod. l. xv de Epiſc. & Cleric. in hæc verba legitur: *In Ariminenſe Synodo, ſuper Eccleſiarum, & Clericorum privilegiis tractatu habito, uſque eo diſpoſitio progreſſa eſt, ut juga, quæ videntur ad Eccleſiam pertinere, a publica functione ceſſarent, inquietitudine deſiſtente: quod noſtra videtur dudum ſanctio repuliſſe. Clerici vero, vel hi, quos copiatas* (hoc eſt, laborantes, a græco κοπιάω) *recens uſus inſtituit nuncupari, ita a ſordidis muneribus debent immunes, atque a collatione præſtari, ſi exiguis admodum mercimoniis tenuem ſibi victum, veſtitumque conquirent. Reliqui autem, quorum nomina negotiatorum matricula compre-*

bus ampliora bonorum lucra cohi-
D 5 be-

prehendit, eo tempore, quo collatio celebrata est, negotiatorum munia, & pensitationes agnoscant: quippe postmodum Clericorum se cœtibus adgregarunt. De his sane Clericis, qui prædia possident, sublimis auctoritas tua non solum eos aliena juga nequaquam statuet excusare, sed etiam his, quæ ipsi possident, eosdem a pensitatione fiscali perurgeri. Universos namque Clericos, possessores dumtaxat, provinciales pensitationes fiscalium recognoscere jubemus: maxime quum in comitatu tranquillitatis nostræ, alii Episcopi, qui de Italiæ partibus, & illi quoque, qui ex Hispania, atque Africa commearunt, probaverint, id maxime juste convenire, ut præterea juga, & professionem, quæ ad Ecclesiam pertinet, ad universa munia sustinenda, translationesque faciendas, omnes Clerici debeant adniteri. Quæsitum diu est inter doctissimos viros de vi verbi *juga*: alii enim certam quamdam, ac præstitutam agri quantitatem, quam singula juga boum arare valeant uno vertente die, inibi indicari contendunt: alii autem quemdam terræ modum interpretantur, cui colendo integro anno juga boum satis sunt. Quidquid de varia il-
la

berent contraherentque, aut omnino delerent veteres acquirendi modos, remque publicam felicitati restitue-

la verbi interpretatione, firmum tamen certumque manet, in lege Constantis per id verbum significari illam condictam, præfinitamque terræ portionem, quæ dotis nomine Ecclesiis attribuebatur. Hanc vult Constans immunem esse ab extraordinariis dumtaxat oneribus, & tributis; quibus contra obnoxios esse cunctos alios Clericos, ait, itaque sentisse Episcopos Africæ, & Hispaniæ. Ceterum de realibus tributis, a singulis cujusque ordinis civibus solvendis, ita sentit D. Ambrosius lib. IV in Luc. V. *Magnum quidem est, & spirituale documentum, quo christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subjecti, ne quis constitutionem Regis terreni putet esse solvendam. Si enim censum Dei Filius solvit, quis tu tantus es, qui non putes esse solvendum? Et ille censum solvit, qui nihil possidebat: tu autem, qui seculi sequeris lucrum, cur seculi obsequium non recognoscis?*

(9) *Valentinianus I.* Nihil sane firmius,

ſtituerent. Valentinianus I. (9) anno CCCLXX. ſeveriori lege prohibuit, ne Clerici, vel Monachi aliquid do-

mius, aut magis conſtans in veteribus monumentis apparet, quam Chriſtianos Principes ſemper eam curam potiorem habuiſſe, ne, Eccleſia Eccleſiaſticiſque ultra modum diteſcentibus, Cives reipublicæ muneribus deeſſent, aut impares evaderent. Hinc Valentinianus major minime dubitavit hujuſmodi legem in ipſa urbe Roma promulgare: l. xx de Epiſc. Cod. Theod. *Eccleſiaſtici, aut ex Eccleſiaſticis, vel qui Continentium ſe volunt nomine nuncupari, viduarum, ac pupillarum domos non adeant: ſed publicis exterminentur judiciis, ſi poſthac eos affines earum, vel propinqui putaverint deferendos. Cenſemus etiam, ut memorati nihil de ejus mulieris, qui ſe privatim, vel prætextu religionis adjunxerint, liberalitate quacunque, vel extremo judicio poſſint adipiſci: & omne intantum inefficax ſit, quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per ſubjectam perſonam valeant aliquid vel donatione, vel teſtamento percipere. Quin*

etiam

nationis, aut hereditatis, legative no-

etiam si forte post admonitionem legis nostræ aliquid iisdem ex feminæ vel donatione, vel extremo judicio putaverint relinquendum, id Fiscus usurpet. Ceterum si eorum, qui voluntate percipiunt, ad quarum successionem, vel bona jure civili, vel edicti beneficiis adjuvantur, capiant ut propinqui. Lecta in Ecclesiis Urbis Romæ IV Kal. Aug. Valentiniano, & Valente III A. A. Coss. 370. Principio interdicit Valentinianus Ecclesiasticis quibusque, ne familiarius quam par est, cum viduis, ac pupillis agant: quod sacris etiam Ecclesiæ constitutionibus vetitum Clericis comperimus. Illud vero mirum quibusdam videri potest, illius legis violatores ab Valentiniano non Episcopo, sed publicis Judicibus deferendos, ab iisdemque puniendos juberi. Deinde Ecclesiasticorum taxatur cupiditas, qui malis artibus hereditates & donationes a mulieribus venantur: quos merito Imperator, ne quid sive donatione, sive testamento ab eisdem acquirant, vetavit: si secus actum compertum fuerit, Fiscus easdem illas res usurpet. Res autem caducæ, quemadmodum universe jam erat receptum, ad heredem sive te-

nomine a Virginibus, ab Viduis,
aut

teſtamentarium, ſive legitimum pertinebant. At Valentinianus quum eaſdem deferri juſſiſſet ad Fiſcum, ea in ſua Conſtitutione refractarios Clericos, non ut ad acquirendum inhabiles, ſed ut indignos cenſuit. Denique ſi eveniret, ut Clerici heredes legitimi conſtituerentur, tunc aperte ſignificari vult Imperator, eoſdem ut propinquos, non ut Eccleſiaſticos rei poſſeſſionem acquirere. Quid igitur? Has ne conſtituendo res Valentinianus Imperator parum in Chriſtianam Eccleſiam ſe æquum exhibuit? Minime id quidem. Ea enim conſtitutio miſſa refertur ad Damaſum Romanum Pontificem; ab eodemque lectam memorant in Romana Eccleſia, pro more ſcilicet ejus tempeſtatis, ut leges apud eos legerentur, ac publicarentur, ad quos potiſſimum pertinerent. Nec quidquam Damaſum de ea conqueſtum legimus: aliique Sanctiſſimi Patres inquinatos potius mores Clericorum ejus legis occaſione improbarunt, quam legis ſanctionem. Quo tempore D. Hierononymus ad Nepotianum ſcribit: *Non de lege conqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum eſt:*
ſed

aut quavis alia muliere acciperent.
Theo-

sed quo mihi vulnus, ut indigeam cauterio?

Plures autem difficultates super ejus legis Valentiniani tunc temporis circumferebantur. Ambigebatur enim, an sub viduarum, aliarumque piarum feminarum vocabulo, Diaconissæ quoque, & Sacræ Virgines intelligerentur. Hæ quippe quum unum corpus, sive Collegium conflarent, æquum sane videbatur, si,ut membra suo corpori, res relinquerent. Præterea in disputationem veniebat, an Valentinianus Ecclesiis etiam, & pauperibus, quibuscum æquior ratio adhibenda videbatur, capiendi jus ademserit. Item & illud dubitatione non caruit, prædiane dumtaxat, & bona stabilia, an præterea aurum, argentum, omnemque aliam pretiosam suppellectilem sua constitutione Ecclesiæ, Clericisque donari interdixerit. Quas omnes dubitationes subinde Theodosius Imperator ultro rejecit, constituendo ea omnia utique comprehensa habenda esse in Valentiniani lege. *Nihil* (jussit) *de monilibus, & suppellectili, nihil de auro & argento, ceterisque claræ domus insignibus sub religionis defensione, consumat, sed univer-*
sa-

Theodosius Magnus hanc eamdem ad-

sa integra in liberos, proximos, vel in quoscunque alios arbitrii sui existimatione transcribat. Ac si quando diem obierit, nullam Ecclesiam, nullum Clericum, nullum pauperem scribat heredes: careat namque necesse est viribus, si quid contra vetitum circa personas specialiter comprehensas fuerit a moriente confectum. Imo si quid ab his morienti fuerit extortum, nec tacito fideicommisso aliquid Clericis in fraudem venerabilis sanctionis callida arte, aut probosa cujuspiam conhibentia deferatur; extorres sint ab omnibus, quibus inhiaverant bonis. Et si quid forte per epistolam, codicillum, donationem, testamentum, quolibet denique detegitur genere conscriptum erga eos, quos hac sanctione submovimus, id nec in judicium devocetur: sed vel ex intestato is, qui sibi competere intelligit, statuti huius definitione succedat. l. xxvii de Episc. Cod. Theod. Hæc sane solemni sanctione constituenda duxerat Imperator religiosissimus: nec tamen eo nomine quidquam ex ejus singulari pietate, & in Ecclesiam studio apud sanctos Patres ademptum est.

Verum hanc Theodosii legem alia sub-

adprobans legem, poſt annos viginti

ſubinde lege ab eodem Theodoſio abrogatam fuiſſe, certiſſimum extat monumentum. Legitur enim eodem in Cod. Theod. tit. de Epiſc. hujuſmodi conſtitutio: *Legem, quæ de Diaconiſſis, vel viduis nuper eſt promulgata, ne quis videlicet Clericus, neve ſub Eccleſiæ nomine mancipia, ſuppellectilem, prædam, veluti infirmi ſexus diſpoliator, invaderet, & remotis affinibus, ac propinquis, ipſe ſub prætextu catholicæ diſciplinæ ſe ageret viventis heredem, eatenus animadvertat eſſe revocatam, ut de omnium cartis, ſi jam notata eſt, auferatur: neque quiſquam aut litigator ea ſibi utendum, aut Judex noverit exequendum. Datum X. Kal. Septemb. Veronæ.* Neque tamen quidpiam hujus legis tenore Valentiniani conſtitutioni derogatum quiſquam arbitretur. Suam tantum, quacumque id de cauſſa factum ab eo arbitrentur, revocatam voluit Theodoſius, eam ſcilicet, qua veluti auctoramento quodam, quæ ad Valentiniani legem addiderat, delevit: atque eo prorſus recidit tota legis ſententia, nempe *Diaconiſſam mobilia, ſeu moventia inter vivos in Clericos, vel Eccleſiam conferre poſſe, at non etiam ultima voluntate, non*

magis

ti idem de Diaconiſſis ſtatuit. Ceteri

magis quam prædia. Unicum illud ſcilicet ſolatii loco Theodoſius M. in favorem Clericorum, & Eccleſiæ relictum voluit: nihil præterea. Verba ſunt Jac. Gothofredi ad eumdem locum. Nec me latet, quoſdam pro *prædam* in poſteriore Theodoſii lege, *prædia* ſubrogaſſe, ut ſenſus eſſet, ſiviſſe Theodoſium bona etiam ſtabilia Eccleſiæ donari. At qui in ejus legis intelligentia eruenda impenſius verſati ſunt, inter quos Jac.Gothofredus, conſtanter *prædam* retinent: adeoque omni acquirendi bona ſtabilia facultate etiam per Theodoſium privatos Clericos, in ſolam ſuppellectilem manus injicere potuiſſe, arbitrati iidem ſunt. Et quidem Hieronymus, qui epiſtolam ad Nepotianum poſt eam Theodoſii legem ſcripſit, in ea de Valentiniani conſtitutione, ut integra, atque uſu vigente loquitur, minime id ſcripturus, ſi per Theodoſium Valentiniani lex fuiſſet aliquo pacto abrogata.

Ceterum quum altius inſediſſet in hominum mentibus, rem eſſe minime conducibilem, nimias divitias ab Eccleſiaſticis occupari, parum profeciſſe credidere obrogantem illam Theodoſii legem.

teri autem Principes, qui deinceps im-

gem. Jam enim vel ex eo tempore, minus recte insumi Ecclesiæ facultates cœperant. Nimisque invidiose Ammianus Marcellinus nonnullorum ejus temporis Christianorum taxat mores, quum ait: *Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans urbanarum, hujus rei cupidos, ob imperandum quod appetunt, omni contentione laterum jurgari debere: quum id adempti, futuri sint ita securi, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes, circumspecte vestiti, epulas curantes profusas, adeout eorum convivia regales superent mensas.* Atque ea prorsus de re firmius stetisse apparet priores illas leges, nec earum vim per posteriorem constitutionem satis infringi potuisse. Id luculenter eruitur ex Marciani Novella, quæ ab Sirmando relata, subinde in Appendice Codicis Theodosiani adjecta fuit. Refertur in ea Hispaniæ testamentum, quo illa *Anatolium Presbyterum in portione manifesta bonorum suorum scripsit heredem*. Factum id postquam Theodosius suam legem infirmaverat; Ecclesiasticisque liberam acquirendi fecerat potestatem. Et tamen *dubium videri*, ait Marcianus, an fe-

imperitarunt, Foca ſcilicet, Con-
ſtan-

feminæ illius Hiſpaſiæ voluntas valeret, quæ Clericis aliquid relinqueret. Rem ad Senatum delatam fuiſſe narrat: novaque ſua lege priores Imperatorum conſtitutiones abrogandas cenſuiſſe; ac ſingulis cujuſque ordinis feminis dediſſe facultatem, ut ſive Eccleſiæ, ſive Clerico, aut Monacho quod vellet, donaret. Neque enim tanto verborum apparatu, quantus in Novella illa legitur, neque *ampliſſimo Senatu præſente* rem agitari oportuit, ſi poſterior Theodoſii conſtitutio prioribus illis auctoritatem omnem derogaſſet.

Quæ ad Theodoſium majorem uſque Chriſtiani Imperatores ſanxere leges, id propoſitum habuiſſe, ſupra demonſtratum eſt, ne Eccleſia, Eccleſiaſticique præter modum rerum poſſeſſionem nanciſcerentur. Qui vero proxime inſecuti ſunt Principes ex alio etiam capite reipublicæ proſpectum voluere, modum ſcilicet ſtatuendo in dandis immunitatibus, quibus ſubinde Clerici frui cœperunt. Ad ea enim uſque tempora Eccleſiæ, & Clericorum poſſeſſiones, eodem ac aliorum civium jure habebantur: nec dum etiam Clerici ipſi tot exemptio-

ſtantinus Porphyrogenitus, Romanus

ptionibus ornati fuerant, quot poſterior ætas invexit. Qua in re quantopere priores illi Chriſtiani Principes ſoliciti fuerint, juvat hic demonſtrare. Atque in primis placet Honorii Imp. conſtitutionem in medium afferre, quæ ſic ſe habet: *Quicunque catholicæ religionis Clerici intra eum modum, unde victus emendi, vendendique uſum lege præfinitum exercent, ab auraria penſione habeantur immunes. Ab his quoque, quos a publici laboris actu, & gradus Clericatus, & (quod non minus eſt) ſanctior vita defendit, præcipimus temperari. Nec enim ullum eorum, qui excepti legibus probabuntur, ſubjicere patiamur injuriæ.* L. xvi Cod. Theod. tit. 2, de Epiſc. En qua ratione Clericis exemptio ab luſtrali collatione, ſive tributo, quod a mercatoribus pendebatur, tribuitur: quatenus ſcilicet victus emendi vendendique uſus poſceret. Ut intelligi inde facile poſſit, tantum produci hujuſmodi ſacras immunitates, quantum publicæ utilitatis ratio ſinit.

Verum ſi ad eruendam hujus legis germanam ſententiam, illius temporis hiſtoriam adhibebimus, luculentius quod quæritur, patebit. Scripta quippe reperi-

nus, Basilius, Nicephorus, Manuel

peritur constitutio illa Pompejano Africæ Proconsuli anno CCCI, quo scilicet tempore quum barbarorum magna vis in regionem illam pervasisset, sacra profanaque omnia devastaverat: Ecclesiaque illa paulo ante multo & opibus, & magnificentia præstans, tunc fœda calamitate affligebatur; quod ex Canon. LXII Conc.Carthaginiensis ex Zonaræ collectionei desumitur. *Ab iis thronis prohibeatur, quod communi periculo noverint magnopere providendum, quod tanta est Clericorum inopia, & multæ Ecclesiæ adeo sunt desertæ, ut nullus possit Diaconus vel illeteratus inveniri. De reliquis autem superioribus Ordinibus, & gradibus tacendum esse existimo. Nam quum, ut dixi, Diaconi ministerium non facile inveniatur, de superioribus honoribus multo est apertius. Et quotidianas diversorum, & fere emorientium populorum lamentationes deinceps non sufferimus: quibus nisi auxilium ferre velimus, gravissimum, & inexcusabile propter perditas animas delictum nos apud Deum excipit.* Antea vero idem Concilium in Can. LII, quo Clericorum consuleret egestati, opificia iisdem exercenda proponit. *Clericus* (inquit

nuel Comnenus, aliique generatim ipsam

quit) *victum sibi, & vestitum artificiolo, vel agricoltura, absque officii sui detrimento, paret.* In tanta videlicet rerum angustia, atque inopia, quibus Clerici per id tempus laborabant, nihil ultra immunitatis ab Imperatoribus ipsis tributum legimus, nisi quantum victus & vestitus usus posceret.

Nec dum etiam Ecclesia consecuta erat, ut quæ acquisisset bona, ab omni collatione, sive tributo essent immunia. Sanctissimique illi Patres eodem prorsus jure sacri patrimonii, ac ceterorum civium facultates respiciebant, rati quidem bona, quæ ad Ecclesiam accederent, nihil quidquam novi acquirere, nec iis decedere ex priori sui natura: quod ex luculentissimis monumentis compertissimum est. Ita nimirum ex Sermone CCCLV D.Augustini colligitur: *Bonifacii hereditatem suscipere nolui, non misericordia, sed timore. Multi sunt quidem, qui etiam de navibus acquirunt: tamen una tentatio est, si iret navis, & naufragaret: homines ad tormenta daturi eramus, ut de subversione navis secundum consuetudinem quæreretur. Et torquerentur a Judice, qui essent a fluctibus liberati? Sed non eos daremus:*

ipsam Ecclesiarum, & Ecclesiastico-
rum

remus: nullo enim pacto hoc facere deceret Ecclesiam. Onus ergo fiscale persolveret? Sed unde persolveret? Enthecam nobis habere non licet. Non est enim Episcopi servare aurum, & revocare a se mendicantis malum. Censuit itaque Augustinus, aut omnino non recipiendam ab Ecclesia Ecclesiasticisque rerum possessionem, aut acquisitarum, pari cum ceteris civibus jure, persolvendum fiscale onus, tametsi *Enthecam*, hoc est, publicæ pecuniæ capsam, habere non liceret. Quæ autem onera forent, quæ navicularii ferebant, agit Gothofredus in tit. *de naviculariis*. Similia habet Hilarius in S. Matth. cap. XXIII, cujus verba nos alibi retulimus.

Itaque Constantium Imper. primum fuisse conjicere est, qui Clericis mercaturam facientibus aliquam mercium immunitatatem impartiverit, quatenus scilicet modicam exercerent negotiationem, ex qua honestum tantum sibi victum quærerent: vel etiam Clericis illis, qui suum votum, hoc est, suam professionem exequentes, ex mercatura id quæstus captarent, quo pauperes, & in necessitatibus positos adjuvarent, quod utique Clericorum pecu-

lia-

rum bonorum immobilium aliena-
tio-

liare votum habetur. Quod beneficium antea indiſtincte Clericis datum, poſtmodum per Valentinianum diſtincte, ac determinate quibuſdam terminis ac legibus circumſeptum reperitur, cujus conſtitutio in l. xI Cod. Theod. *de luſtrali collatione*, ſic ſe habet: *Etſi omnes mercatores ſpectet luſtralis auri depenſio*, *Clerici tamen intra Illiricum*, & *Italiam*, *in denis ſolidis*, *intra Galliam*, *in quinis denis ſolidis immunem uſum converſationis exerceant*. *Quidquid autem ſupra hunc modum negotiationis verſabitur*, *id oportet ad functionem aurariam devocari*. Factum id ſcilicet poſtquam ſatis divitiarum Clerici ſibi comparaverant, vel deſierant omnem negotiationis quæſtum in pauperes erogare.

Ceterum Eccleſiæ communia bona non dum per ea tempora ulla exemptione aut immunitate prædita fuiſſe, deſumitur ex Theodoſii minoris conſtitutione Cod. Theod. in *tit. de annona* & *tributis*, ubi ita edicitur: *Id ab unaquaque Provincia cenſuimus expetendum*, *quod iiſdem nuper eſſe promiſſum*, *tua ſublimitas indicavit*. *Ut vero nullus de cetero ad poſſeſſiones eorum* (*quod maxime reformidant*)

tionem vetarunt : utrique ſane re-

dant) *inſpector accedat* , *Macedonum reliqui exemplum ſecuti*, *mediæ quantitatis*, *ut obtuliſſe noſcantur*, *tributa ſuſcipiant* . *Sed Achivi*, *qui proteſtati ſunt* , *nihil a ſe ultra tertiam partem poſſe conferre* , *illud exolvant*, *ad quod ſe indubitanter fore idoneos pollicentur* . *Quæ diſpoſitio in perpetuum obſervanda*, *initio Indictionis VIII congruum ſumere debebit exordium* . *Sacroſancta Theſſalonicenſis Eccleſia civitatis excepta* : *ita tamen*, *ut aperte ſciat*, *proprie tantummodo capitationis modum beneficii mei numinis ſublevandam* : *nec externorum gravamine tributorum rempublicam eccleſiaſtici nominis abuſione lædendam*. Hæc ibi . *Capitationis* autem nomen , quod adhibetur , non modo tributum quod in capita , ſive viritim perſolvebatur , intelligendum eſt ; ſed illud quoque, quod rei inhærebat , dictumque proinde *reale* . Quemadmodum & *Capitatio prædii* in Codicis Juſtiniani leg. IX *ad tit. de actionib. empti* dicitur : aliaque proſtant ejus rei in Romanis legibus exempla , quæ ſupervacaneum eſt hic referre. Atque hoc poſteriore modo intelligenda eſt exemptio illa Eccleſiæ Theſſalonicenſis, ut ab reali tributo eſſet immunis .

Quod

ctiſſimo conſilio; illi ſcilicet ne nimia in Eccleſias bonorum congeſtio incommodum reipublicæ pareret; hi vero ne quid, quod ad deco-

Quod beneficium quum uni illi Eccleſiæ Theſſalonicenſi ab Imperatore Theodoſio tributum legatur; pronum eſt inde cognoſcere, ceteras alias Eccleſias Eccleſiaſticoſque, nihilo ſecius ac ceteri cives, perſolvendo tributo ſive reali, ſive perſonali obnoxios fuiſſe. Et certe quidem Honorii, & Theodoſii minoris ætate Eccleſiæ omnes reale tributum, quod ordinarium dicebatur, penſitabant: ab eo dumtaxat tributi genere ab iiſdem Imperatoribus illas immunes factas invenimus, quod extraordinarium dixere. *Placet rationabilis conſilii tenore perpenſo, deſtricta moderatione praſcribere, a quibus ſpecialiter neceſſitatibus Eccleſiæ urbium ſingularum habeantur immunes. Prima quippe illius uſurpationis contumelia depellenda eſt: ne prædia uſibus cæleſtium ſecretorum dicata ſordidorum munerum faſce vexentur. Nulla jugatione, quæ talium privilegiorum ſorte gratulatur, muniendi itineris conſtringat injuria, nihil extraordina-*

corum religionis cultum pertineret, deesset.

XVI. Quod præcipue ad occidentis attinet imperium (10), eodem

narium ab hac super indictumve flagitetur: nulla ponsium instauratio: nulla translationum sollicitudo signatur. Non aurum, ceteraque talia poscantur. Postremo nihil præter canonicam illationem, quod adventiciæ necessitatis sarcina repentina depoposcerit, ejus functionibus adscribatur. Ex cujus legis sententia sat luculenter eruitur, nihil quidquam de tributo, quod Principi ordine persolvebatur, fuisse immutatam, sed ab extraordinariis tantum vectigalibus sacras possessiones immunes fuisse factas.

(10) *Ad Occidentis attinet Imperium.* Hactenus leges exposuimus Imperiales ad Valentinianum minorem usque: nunc persequamur oportet constitutiones illas, quas de statuendo pariter modo in bonis Ecclesiæ, Occidentis Principes edidere post quartum christianum seculum. Qua in re principio non contemnendum testem habemus Cassiodorum illum, qui in componendo, regendoque Italiæ Regno

dem illo tempore, quo apud Ori-
enta-

gno præcipuam operam præbuit. Is igitur rem extra omnem dubitationem statuit, quidquid Ecclesia, Clericique rerum possideant, ex Principis munere possidere. *Habeant* (inquit lib. XII variar. cap. 23, de Clericis loquens) *pauperes dona Regnantium: possideant aliquid, quibus nulla facultas est. Cur aliena substantia in Regali posita largitate pervaditur? Possessio ejus Principis munus est*. In quam sententiam aperte atque ingenue professus item D. Avitus, sic Regi Gundebando ajebat epist. XXXIX: *Quidquid habet Ecclesiola mea, imo omnes Ecclesiæ nostræ, vestrum est, de substantia, quam vel servastis hactenus, vel donastis*. Quum non omnia, quæ Ecclesiæ illæ possederant, ab ipsis Principibus dono accepissent, sed magna eorum pars piorum aliorum hominum largionibus accepta referri debeat, liquido apparet, quod inibi Principum liberalitati tribuitur, id ad Regiam auctoritatem, cujus vi bona vel retineret Ecclesia, vel acquireret, referendum esse; adeoque quod Regis auctoritate nacta illa est, Regis pariter auctoritati obnoxium perpetuo manere, pari scilicet cum ceteris civibus jure. Et quidem certe

entales ejusmodi constitutionibus ref-

E 3 pu-

certe Rex Theodoricus, qui utcunque a catholica fide alienus, de christiana tamen republica bene merendo cum primis certavit, suum esse existimavit, certos quosdam terminos ecclesiasticæ immunitati constituere, ut ab aliquibus tantum oneribus essent immunes Ecclesiæ res, in reliquis idem, ac ceteri, tributum solverent. Res omnis in lib. 1 Cassiodori epist. 26, sic enarratur: *Nefas est, apud eos fidem beneficii prioris imminui, quibus alia convenit a nostra sæpius largitate præstari. Sed sicut quæ semel annuimus, rescindi in perpetuum non merentur; sic qui largitatem nostram moderatis precibus impetrarunt, nostrorum terminos præstitorum immodica non debent præsumptione transcendere. Unde quia religiosi studii reverentia commonemur, ut quæ dudum Ecclesiæ viri venerabilis Versillæ Antistitis præstitimus, valere in perpetuum censeamus; nunc quoque illustrem magnificentiam tuam duximus admonendam, quatenus super indictorum onera titulorum præfata Ecclesia in ea summa non sentiat, quæ usque a Magnifici viri Cassiodori Patricii pura nobis fide & integritate comperti temporibus est soluta. Ea vero, quæ*

a tem-

publica fulciebatur, multæ occur-
runt

a tempore beneficii ad Ecclesiam vestram, ab aliquibus est translata potestas, commune cum universis possessionibus onus solutionis agnoscat, & illius subjaciat functioni, cujus nacta est jura dominii. Alioquin grata nobis augmenta eorum esse non possunt, qui Fisci damno proficiunt. Sufficiat possessori compendium pensionis. Tributa sunt purpuræ, non lacernæ. Lucrum cum invidia periculum est. Quanto melius omnia moderate gerere, quæ nullus audeat accusare? Nimirum minime æquum duxit Rex ille, eo usque protendi ecclesiasticas immunitates, quæ Clericis possidentibus invidiam, Fisco autem, reique publicæ damnum conflarent. Christiana quippe disciplina nihil unquam, quod a reipublicæ incolumitate, & commodo esset alienum, complexa est: & vero etiam exterior Ecclesiæ politia reipublicæ utilitatem tuetur potius, quam labefactat. Eaque de caussa idem ille Princeps quorumdam Clericorum fraudem animadvertit, qui Clericatus obtentu Curiæ, cui erant addicti, munia deferebant; adeoque ad Curiam ipsam esse traducendos censuit: quum respublica, præter facultates, idoneis etiam civibus in-

runt in veteribus italicis Statutis
E 4 le-

indigeat, quibus regatur & adminiſtretur. *Priſcarum legum* (ut eſt in Caſſiodori epiſt. XVIII, lib. II) *reverenda dictat auctoritas, ut naſcendo Curialis nullo modo poſſit ab originis ſuæ muniis diſcrepare; nec in aliud reipublicæ officium trahi, qui tali præventus, fuerit ſorte naſcendi. Quod ſi eos vel ad honores tranſire jura vetuerunt, quam videtur eſſe contrarium, Curialem reipublicæ amiſſa turpiter libertate, ſervire, & uſque ad conditionem perveniſſe poſtremam, quam vocavit antiquitas minorem Senatum! Noverit itaque Reverentia veſtra, Farcinantes municipes collegas ſuos aſſeruiſſe, Eccleſiam veſtram irrationabiliter ſibi velle defendere. Unde prudentia veſtra, pro integritatis ſuæ propoſito, examinata veritate, diſcutiat quæ veniunt in querelam, & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt, pro implendis muniis ad Curiam eos ſuam remeare permittat. Si vero Clero veſtro creditis in eis aliquid rationabiliter ſuffragari, ad noſtrum Comitatum inſtructam perſonam modis omnibus deſtinate, quæ adverſariorum debeat intentionibus obviare. Quod ſi de negotii qualitate dubitatis, convenit ſacerdotalibus inſtitutis, ut ante con*tro-

leges, plures in Caroli M. aliorum-
que

troverſiam juſtitiam magis ipſe cognoſcas, quam de judicio victus abſcedas. Talem ſiquidem non oportet publice ſuperari; quam amatorem æquitatis convenit inveniri. Quæ epiſtola Theodorici Regis nomine ſcripta refertur, in quo ille cum ſuperioribus chriſtianis Principibus mire convenit. Theodoſius enim, Honorius, Arcadius, & Valentinianus minor antea legibus ſanxerant, neminem origine Curialem inter Clericos eſſe accenſendum, ſique ad ſacrum Ordinem quis irrepſiſſet, ad Curiam ſuam retrahendum.

Poſt Gothos licet & de Longobardis nonnulla in medium afferre, qui & rem Chriſtianam nullis non commodis exornatam voluerunt, ſimul & in Republica rectum facultatum æque, ac perſonarum ordinem ſervari curarunt. Itaque apud Heinneccium in Corpore Juris Germani lib. VI Luithprandi Regis conſtitutionem invenio, qua quotam ſuorum bonorum partem religionis cauſa Eccleſiæ, vel Monaſterio relinquere quiſque poſſit, ſtatuitur: ne quis ſcilicet inconſulta largitate cum familiæ detrimento res ſuas in manus mortuas erogaret. *Si qua mulier religionis velamen*

que insequentium Principum Capi-

men induta fuerit, observatis omnibus qualiter in superiori Capitulo affixa sunt, & Monasterium intrare voluerit, si filios aut filias habuerit, in quorum mundio esse inveniatur, cum tertia portione de propriis suis rebus intret in Monasterio, & post obitum ejus remaneat in ipso Monasterio, ubi ipsa intravit. Si vero filios, aut filias non habuerit, cum medio de rebus suis intret, & post ejus decessum remaneat ipsa medietas in potestate Monasterii. Nam si in domo remanserit, potestatem habeat de rebus suis judicare pro anima sua ubi voluerit in tertiam partem: duæ vero portiones ex rebus suis sint in potestate ejus, ad quem mundium de ea pertineat. Hæc Luithprandus. Pro *Mundio* autem jus illud intellige, sive potestatem, quam Curator, vel Tutor habet in personam, & bona illius, qui sub ejus cura, sive tutela positus est; idque ex corpore juris Romani ortum habuisse reor. Gothi enim, Longobardique Romanas leges adoptasse videntur, ex quo Regni negotia genere cœperunt ex collectione Aniani, quæ Caii, Ulpianique monumenta, item Codicis Theodosiani constitutiones per summa cópita

tularibus, quæ opportune admodum graſ-

complectebatur. Itaque ſolemne apud Romanos, ut mulieres, propter ſexus imbecillitatem, perpetuæ tutelæ addicerentur, ut nihil imprudente Tutore agere eis liceret. Idem jus & in Longobardis valuit, cum aliquo tamen diſcrimine. Longobardorum quippe matresfamiliarum in viduitate filios habentes, plerunque liberorum ſuorum tutelæ ſubjiciebantur: cujus rei Ducangius exemplum profert ex Caſſaurienſe Tabulario: *Ego Elegrina filia quondam Caroli conſenſu, & voluntate de filia meo Aliberto, in cujus Mundium ego permaneo, venundavi*. Illud etiam Longobardorum peculiare, quod eorum mulieres Deo devotæ ſuum agnoſcebant *Mundualdum*, hoc eſt, Tutorem, Curatorem, vel Fidejuſſorem, ut ex Codice legum Longobardicarum lib. 1, tit. 33 videre eſt. Secus apud Romanos, quorum Veſtales ſtatim poſt devotionem cujuſvis poteſtate ſolutæ, ac liberæ cenſebantur.

Pari diligentia per eumdem Luithprandum regia auctoritate conſtitutum reperimus, qua ratione, quoque ordine mulieres ſacris monaſticis initiarentur. Probe enim ille intellexerat non modo

res,

grassanti jam malo remedium ad-

E 6 mo-

res, & facultates, sed multo etiam maxime personæ plurimum reipublicæ referre, ne temere, & malo publico ex communi rerum jure avulsæ inter sacras accenserentur. Hinc quod de vidua ille sancivit, facile ad alios, aliasve referri potest. *Nulli* (jussit) *sit licentia quamlibet mulierem, etiam mundium ejus habenti in potestate, post mortem mariti sui ante anni spatium velare; aut monastico habitu induere. Et, si ipsa sua voluntate ante anni spatium hoc facere disposuerit, veniat ipsa ad palatium Regis, & dicat clementiæ ejus voluntatem suam, & interrogata, vel inquisita diligenter a Rege, permissu ejus accipiat religionis velamen. Si vero ante anni spatium sine permissione Regis hoc facere præsumpserit, componat Regi Widrigild* (h. e. pretium, sive pœnam pecuniariam) *suum: mundium vero mulieris, vel res propriæ ejus sint in potestate palatii; quia qui hoc ante anni spatium facere quærit, pro lucro pecuniæ, vel seculi hujus cupiditate hoc facere quærit, & non ob amorem Dei, aut animam ejus salvandam: quia post mortem viri sui, dum dolor recens est, in qualem partem voluerit ani-*

moverunt. Sed nostra propositæ bre-

animam ejus inclinare potest. Nam quum in se revertitur, & carnis delectatio ei obvenerit, quod pejus est, in adulterium cadit, nec Monacha esse invenitur, nec laica esse poterit. Et, si alter quicunque homo, in cujus mundio non est, hoc facere præsumpserit, componat Widrigild suum in sacro palatio, & ipsa cum rebus suis sit in potestate Mundualdi sui. Quæ Principis potestas, jubendi scilicet qui ad Sacrum Ordinem essent assumendi, vel minime, peræque apud omnes gentes agnita est: adeo ut Marculfus ejus rei suam descripsit formulam, quam Reges Galliæ usurpabant, recensuitque Balutius in Capitulariam lib. I, cap. 19. Quod utique ecclesiasticis constitutionibus est consentaneum, ut in Canone VI Concilii Aurelianensis I videre est, cujus verba nos alibi retulimus.

Ad Gallos autem accedentes, comperimus certe mature perspexisse eorum Reges, minus conducibile reipublicæ bono futurum, nimias facultates ab hominibus Deo devotis occupari. Primus inter illos occurrit, quod ad nostram devenit memoriam, Rex Chilpericus I, qui jam inde ab seculo VI de Ecclesiastico-

brevitatis ratio minime sinit, diutius

sticorum avaritia conquestus est. Cujus expostulationes narrat Gregorius Turonensis Histor. lib. VI, cap. 116: *Ecce pauper remansit Fiscus noster. Ecce divitiæ nostræ ad Ecclesiam sunt translatæ: nulli penitus, nisi soli Episcopi regnant: periit honor noster, & translatus est ad Episcopos civitatum. Hæc agens assidue, testamenta, quæ in Ecclesiis conscripta erant, plerumque disrupit.* Ex quibus verbis desumpsere viri docti, lege sanxisse Chilpericum ne ad *manus mortuas* per testamenta bona traherentur. Quam legem sub idem ferme tempus ab Rege Gunthramno Chilperici fratre abrogatam legimus in eodem Gregorio Turonensem lib. VII. Sic enim narrat: *Multa & ipse* (Gunthramnus) *Ecclesiis conferens, testamenta quoque defunctorum, qui Ecclesias heredes instituerant, & ab Chilperico compressa fuerant, restauravit.* Nihilo tamen minus constanter apud Gallos invenimus usurpatum, ut nunquam quovis titulo bona Ecclesiis cederent sine Principis auctoritate; semperque ea ab ipsis largitoribus efflagitata est, quod ex pluribus vetustioribus exemplis licet eruere. Idem quip-

tius nos in illarum commentatione im-

quippe Gregorius lib. III *de Miraculis* de Gundulfo loquens, qui monasticum institutum D. Martini susceptururs, bona omnia sua Monasterio obtulerat, ita testatur: *Tandem inspectis propriæ conscientiæ noxis, converti decrevit se, ut humilitatis capillis ipsi sancto deserviret Antistiti: sed prius a Rege præceptum elicuit, ut res suas omnes Basilicæ traderet vivens.* Inque eamdem sententiam Faustus, qui S. Mauri vitam scripsit, apud Surium narrat: *Florus autem accedens ad Regem deprecatus est eum, ut præceptum Regiæ dignitatis facere juberet super testamentum, quod ipse de propriis rebus, quas loco illi tradiderat, scribere rogaverat, quod Rex libentissime annuit.*

Sed antequam ab ipsis Gallis discedamus, res postulat, ut nonnulla ex Capitularibus Caroli M. & Ludovici delibemus. Horum igitur Regum, recensente Stephano Balutio ad annum DCCCXVI, cap. X, tom. I, legem invenimus, quæ modum opportune præscribit, quatenus bona Ecclesiis attribuantur. *Statutum est* (edicitur) *ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio attribuatur; & Presbyteri*

immorari, quod neque hujus loci est,

teri in ea constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod servitium faciant, præter ecclesiasticum. Et, si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant. Qua in constitutione quum verba quædam occurrant, quæ pro ejus temporis ratione minus latine sonent, ac proinde significationem sibi propriam præferant; ea ex virorum doctorum interpretamentis illustranda sunt. *Mansus* igitur Sirmondus *Fundus cum certo agri modo* interpretatur: Bignonius vero *Villula coloni unius habitationi propria*. Unde facile intelligere est *Mansum* illum fundi genus fuisse, unde Ecclesia suos aleret ministros. *Seniores* autem sunt Domini Feudales. Ita nimirum Sigonius lib. VII de Regno Italiæ, & Balutius ad idem Capitulare: sicut & eidem tom. II ad Capitularia pag. 1150. *Servitia sunt exactiones census, exemia, pastus, paravereda, seu caballorum saginationes.* Pro *oblationum* vero intelligentia juvat & ipsum Balutium eodem in loco audire, qui sic ait: *In hujus*

est, neque temporis. Ad ea potius

hujus autem Capituli loco, ubi scriptum est, neque de oblationibus fidelium, intelligendæ sunt etiam terrulæ, vel vineolæ, quæ pro loco sepulturæ, vel pro animæ suæ requie quiscunque Ecclesiæ contulit, sive contulerit. At vero idem Carolus M. propositis pœnis Ecclesiasticos abstineri voluit ab suscipiendis, captandisve bonis eorum, quorum scilicet minus pia oblatione liberis, & propinquis injuria inrogaretur. *Statutum est* (sancivit) *ut nullus quilibet Ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere præsumat, quarum liberi, aut propinqui hac inconsulta oblatione possint rerum propriarum exheredari. Quod si aliquis deinceps hoc facere tentaverit, a Synodali, vel imperiali sententia modis omnibus feriatur.* Atque hæc de Gallicanis veteribus Principibus attigisse sufficiat.

In Britannia autem, item in Germania satis nos alibi demonstravimus, una omnium fuisse constitutionem, ut nullam Ecclesiæ, & Monasteria rerum possessionem adipiscerentur sine Principis rescripto. Quas leges nos hic, ne actum agamus, omisimus, easque, si vacat, consule in adnotatione 28 ad priorem

us tempora veniamus, quæ minus a no-

rem ejusdem Auctoris Consultationem. Sed quidnam causæ fuisse putandum est, cur tot Christiani Principes suas illas constitutiones ediderint, quibus Ecclesiæ, sacrorumque hominum temporalia commoda retardarentur? An quod aversum ab Sanctissima Religione animum generent, Reique publicæ christianæ bonum invidentes, illud ulla ratione impetere vellent? Nihil profecto minus. Cujus rei causæ, antequam ad alia progrediamur, ordine hic & consulto enumerare operæ pretium duco, utcunque antea nos pluribus in locis eas innuimus; eo profecto consilio, ut Italiæ, aliorumque Principum deinceps leges recensentes, nihil eos adversus sacratissimæ disciplinæ rationem molitos unquam fuisse appareat; sed potius, ut reipublicæ incolumitati consulentes, simul & Religionis purissimæ rationi prospicerent.

Primam igitur causam fuisse reor nimium Monachorum, aliorunque Clericorum studium in alliciendo homines ad suum cujusque ordinem. Plerique enim illorum pessimo publico divitiores cum rebus suis ad sacros ordines, & ad monasticum propositum pertrahere ni-

a nobis diſtant. Itaque in Ale-
man-

nitebantur, Religionis meritum, & ſpiritualis vitæ rationem ipſis proponentes. Quod ſane non modo reipublicæ noxium, ſed Religioni etiam injurioſum reputantes cordatiores viri, morem illum utique improbarunt. Venerant Hipponem Albina, Melania, & Pinianus ditiſſimi Romani Cives, ut Auguſtinum honoris cauſa viſerent. Protinus civitatis ejus Clerus in ſuum ordinem Pinianum cooptare concupivit, ex cujus moleſtiis ille quum tandem ſeſe ſubduxiſſet, Clerum ipſum ut rebus alienis inihantem cœpit arguere, *quaſi cupiditate pecuniæ, non dilectione juſtitiæ ſervos Dei vellet retinere*; quaſique oſtendens *cupiditatem ſuam, ſe non Clericatus, ſed pecuniæ cauſa hominem divitem, atque hujuſmodi pecuniæ contemptorem, & largitorem apud ſe tenere voluerit*. A qua accuſatione ut civitatem defenderet vires omnes ſuas intendit D. Auguſtinus, quo turpem maculam, quacunque ratione poſſet, ſacro ordini deleret: quo ſane pertinent ejus epiſtola CXXV, alias CCXXIV. Hæc eveniſſe narrat Auguſtinus vetuſtioribus illis temporibus.

Parentes quoque, dum liberos ſuos

Sa-

mannia illuſtria quoque hujus rei ex-

Sacro Ordini devovendos tradebant, ſimul & bonorum portionem, quæ eis obtegiſſet, Monaſterio attribuere, religione quadam tacti, conſueverant. Cujus rei exemplum nobis exhibet Ludovicus Muratorius in ſuis Antiquitatibus medii ævi, ad annum DCCLXV, de Euphemia quodam, qui filium ſuum Neapolitano Divorum Severini, & Soſii Monaſterio offerens, facultatum etiam quotam eidem Monaſterio obtulit. Igitur ad Clericorum venationes, Chriſtianorum addita benignitate, brevi ab eis univerſas res exhauſtum iri apparebat. Quod malum, quum latius in chriſtiana republica ſerpere videretur, Cabilonenſe Concilium opportune anno DCCXV de medio tollendum cenſuit in Cap. VII. *Conſtituit* (inquit) *ſacer iſte Conventus, ut Epiſcopi, ſive Abbates, qui non in fructum animarum, ſed in avaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines allectos circumveniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione non ſolum acceperunt, ſed potius ſubripuerunt; pœnitentiæ canonicæ ſubjaciant. Res namque, quæ ab illectis, & negligentibus datæ, ab avaris, & cupidis non ſolum acceptæ, ſed*

exſtant exempla . Habentur ſane Con-

ſed raptæ noſcuntur , heredibus reddantur, qui dementia parentum , & avaritia incentorum exheredati eſſe noſcuntur . Eodemque ferme tempore Carolus Magnus improbaverat jam eum perverſe agendi morem , queſtusque non mediocriter in ſuo Capitulari anno DCCCXI conſtituit his verbis : *Inquirendum eſt , ſi ille ſeculum dimiſſum habeat , qui quotidie poſſeſſiones augere quolibet modo , qualibet arte non ceſſat , ſuadendo de cæleſtis Regni beatitudine , comminando de æterno ſupplicio inferni ; & ſub nomine Dei , aut cujuslibet Sancti , tam divitem , quam pauperem , qui ſimplicioris naturæ ſunt , & minus docti , atque incauti inveniuntur ; ſi rebus ſuis expoliant , & legitimos eorum heredes exhereditant : ac per hoc pleroſque ad flagitia & ſcelera , propter inopiam , ad quam per hoc fuerint devoluti , perpetranda compellunt ; ut quaſi neceſſario furta & latrocinia exerceant , cui paternarum rerum hereditas , ne ad eum perveniret , ab alio prærepta eſt . . . . Quid de his dicendum , qui quaſi ad amorem Dei , & Sanctorum , ſive Martyrum , ſive Confeſſorum , oſſa , & reliquias Sanctorum corporum de loco ad locum transferunt , ibique*

Constitutiones Imperatorum Maximi-

que novas Basilicas construunt, & quoscunque potuerint, ut res illic tradant instantissime adhortantur? Ille siquidem vult ut videatur quasi benefacere, seque propter hoc factum benemeritum apud Deum fieri, quibus potest persuadere Episcopis. Palam fit hoc ideo factum, ut ad aliam perveniat potestatem.

Qui tamen freni haud quaquam satis fuisse tunc videntur ad cohibendas Monachorum acquisitiones. Eorum enim rapacitatem jam seculo XI coercendam censuit Leo IX Sanctissimus Pontifex, datis ad omnes per Italiam Episcopos, qui tamen modum malo imponere satis habuit, minime radicitus evellere duxit. *Relatum est* (scribit) *auribus nostris, esse quosdam perverse agentes, qui subvertere, atque dividere conantur Ecclesiæ unitatem. Videlicet Abbates, & Monachi, qui non studio caritatis, sed zelo rapacitatis invigilant, & docent, atque seducere non cessant seculares homines, quos illaqueare possunt, ut res suas, atque possessiones, sive in vita, sive in morte, in Monasteriis illorum tradant; & Ecclesiis, quibus subjecti esse videntur, & a quibus Baptismum, Pœni-*

miliani I, Ferdinandi, Leopoldi, quibus

nitentiam, Eucharistiam, nec non pabulum vitæ cum lacte acceperunt, vel accipiunt, nihil de bonis suis relinquant. Hanc denique formam discordiæ nos animadvertentes, omnibus modis inhibere volumus, & ne amplius fiat, omnibus modis prohibemus; considerantes non esse bonum, ut illi, qui olim fuerunt socii passionum secundum Apostolum, sint immunes a societate consolationum; & quia dignus est operarius mercede sua; ideoque præcipimus, atque jubemus, ut quicunque amodo in Monasterio se converti voluerit, sive in vita, sive in morte, omnium rerum, & possessionum, quos pro salute animæ suæ disponi decreverit, medietatem Ecclesiæ, cui ipse pertinere dignoscitur, relinquat: & sic demum in Monasterio, prout liberum sibi fuerit, eundi, convertendique habeat licentiam. Quicunque autem hujus decreti contradictor extiterit, ac temerator, anathematis gladio subjaciat. Ne igitur omnes reipublicæ facultates ab uno Monachorum, Clericorumque Ordine compilarentur, satis justam Principibus causam fuisse tenendum est, cur legibus suis rectum bonorum usum, æquamque divisionem præscriberent.

Al-

bus tandem Imperator Carolus VI ac-

Altera coercendæ *amortizationis* rerum causa illa prorsus fuisse putatur, quam tot privilegia, tot immunitates ab Christianis Principibus Ecclesiis, earumque bonis sequiori ævo traditæ præbuerant. Quam late vero paterent ejusmodi privilegia, & immunitates, quosque effectus paruerint, juvat inspicere ex illo diplomate, quod ab Rege Astulfo de Monasterio Nonantulano fuisse datum, prodit Muratorius Rerum Italic. Tom. 1, part. 2. Edicit enim, *ut nullus Comes, aut Gastaldus, vel reipublicæ proximior in qualibet prædicta invasionem facere audeat ullo in loco, nec ad causas judiciario more audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, vel parafredos, aut fidejussores tollendos, aut homines tam ingenuos, libertos, quamque servos super terram ipsius Ecclesiæ manentes, sive emphyteuticarios, nullo modo distringendos, nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones, vel illicitas occasiones inquirendas, consurgere audeat, vel exigere præsumat.* Nec absimilia occurrunt sequioris œvi aliorum Principum monumenta. Ex tam profusis igitur Regum largitionibus illud omni-

accedens, anno MDCCXVI prag-
ma-

omnino sequebatur, ut uberrime facultates pene omnes ad Monasteria, Ecclesiasque commigrarent. Nam pro ea temporis conditione, quum barbari rapinis ircursionibusque omnia replerent, ut nemo tuto res suas custodire posset, illud excogitaverant fere omnes, ut Templorum, & Monasteriorum saltem religione ab direptionibus sese vindicarent. Hinc bona sua Ecclesiarum, & Monasteriorum fidei committebant. Inde autem *præstariæ*, & *precariæ*, sive *precatoria*, quibus nominibus Christiani res suas Ecclesiis tradentes, usumfructum sibi retinebant, aut precario exigebant; ipsis autem decedentibus, proprietas ad Ecclesias pertineret. Cujus rei exempla plurima vide in Ducangii Glossario suis locis. At Muratorius in Dissertatione XXXVI, Antiq. Italic. tom. II quovis pignore, discrimen fuisse contendit inter *precarias*, *præstarias*, & *pensiones*; quod sane non est hujus loci disquirere. Illud certe apparet, eam uberem bonorum acquirendorum occasionem nactos Monachos, Clericósque, brevi patrimonia omnia ad se pertrahere ostendisse. Eamque ob causam Principes, ac omnium prima

maticam edidit, qua cautum eſt,
Tom.II. F ne

ma Mutinenſis Civitas juſſit, ut quæcunque bona *præſtariæ*, *precariæ*, ſive *penſionis* titulo poſſiderent laici, ad eorum heredes, etiam extraneos tranſirent: itaut nullas caducas hereditates petere ii poſſent, ne ob non ſolutum quidem ſtatutis temporibus canonem. Acriter huic ſtatuto reſtitere Eccleſiaſtici, donec rebus compoſitis, ita anno MCLXXXII Commune Mutinenſium inter, & Epiſcopum, Canonicos, D. Petri Abbatem, & Abbatiſſam D. Euphemiæ, convenit, ut Eccleſiaſtici auctiores decimas, ſimul & magnam pecuniæ vim acciperent; facultates autem omnes ad heredes quoſcunque pertinerent. Narrat hæc omnia idem Muratorius loco citato, additque inde morem ortum fuiſſe, qui nunc etiam viget, ut feudum, & emphyteuſis eccleſiaſtica ad quoſque emphyteuticarii heredes devenirent.

Jam tertiam cauſam repetere poſſumus ex teſtamentis illis, quæ, pietatis ergo, pro Eccleſiaſticis affatim olim ſcribebantur. Nam quum in ea temporum fæce Europa continentibus bellis vexaretur, quique ſigna ſequebantur, militari licentia nihil ſanctum haberent, ſa-

ne, citra imperiale reſcriptum, ſive venditionis, ſive hereditatis, ac legatorum nomine, aut quovis alio titulo, quod Imperio eſſet detri-

facile ſe ab omni inquanamento ac ſcelere expiatos crediderant, certamque ſalutis ſpem conceperant, ſi jam prælium inituri, in procinctu teſtamenta conderent, heredeſque facerent Eccleſias, & Monachos. Qui acquirendi modi dicebantur *traditiones in hoſte facta ad cauſam Dei*. At callide inde mos eſt invectus, ut quæ ea ratione teſtamenta condebantur, Eccleſiæ privilegio, nullatenus revocarentur. Itaque teſtatori belli muneribus functo, nactoque ſecuritatem, uſufructu tantum ſuorum bonorum frui licebat; proprietas autem eorum omnino ad Eccleſiam pertinebat, adeptura quidem eorumdem poſſeſſionem ſimulatque teſtator diem ſupremum obiret. Atque huc quidem pertinet lex LXXVIII Caroli Magni, cujus alioqui non ita facile intelligentiam quis aſſequeretur. *Si quis Longobardorum Statum &c. poſtquam unam de rebus ſuis traditionem fecerit, aliam de ipſis rebus* fa-

trimento, in manus mortuas bona immobilia transferantur; sed ut omnes post Leopoldi diploma anni MDCLXIX immobilium rerum ac-

F 2 qui-

faciendi non habeat potestatem; ita tamen si usumfructum voluerit habere precariam, res traditas usque in tempus definitum possidendi sit concessa facultas. Agitur ea in lege de bonis illis, quæ testamento Ecclesiis relinquebantur, quæ bona veluti sacrata lege condicta, nullo deinde pacto alienari poterant, quod *traditionis* verbo indicatur. Quin etiam testamenta favore Ecclesiarum eo privilegio subnixa per id tempus putabantur, ut pupillis ipsis, minoribusque fas esset eo modo testari pro Ecclesiis. Inter leges enim Longobardorum hæc Cap. 1, lib. 4 reperitur: *Si cuicunque ante ipsos decem & octo annos evenerit ægritudo, & se viderit ad mortis periculum tendere, habeat licentiam de rebus suis pro anima sua in sanctis locis, causa pietatis, vel in Xenodochiis judicare quod voluerit, & quod judicaverit, stabile debeat permanere*. Ludovicus Muratorius præterea in ea, quam supra memoravimus, disserta-

quisitiones nullæ prorsus habeantur; atque hæc Clerici intra triennium laicis vendere cogantur; si secus fecerint, jam ea liberum abstra-

tatione, ex Lucensi tabulario erutam scripturam profert, quæ annum indicat DCCXCIV, habetque, *Aclaldus infantulus pro remedio animæ suæ testamentum pro Ecclesia S. Martini &c.*

Et ne pluribus aliis causis recensendis longiores simus, quartam solummodo addere licet, quæ ex minus recta religionis opinione ortum habuit. Vulgo enim arbitrabantur, Christianos, quamvis furtis, rapinisque, & quocunque alio injustitiæ genere inquinatos animos gererent, per suarum rerum Ecclesiæ erogationem, posse sese sceleribus omnibus expiari; itaque minus iratum Deum censuros confidebant. Quare solemnis erat in ejusmodi donationibus formula Notariorum: *Quisquis in sanctis & venerabilibus locis ex suis aliquid contulerit rebus, juxta Auctoris vocem, in hoc seculo centuplum accipiet; insuper &, quod melius est, vitam possidebit æternam.* Cujus formulæ originem impensius perscrutatur

ſtrahendi jus concederetur.

XVII. In Gallia hoc idem obtinuit. Pariſienſis Senatus conſultus adverſus Epiſcopum quemdam, San-

tatur Muratorius eodem loco, contenditque nullum anno DCCLXIX antiquius monumentum inveniri poſſe. Ceterum ea opinio adeo in animis nonnullorum inſederat, ut neminem immortalis vitæ ſpem poſſe nanciſci ſibi perſuaſerant, niſi opes ſuas ad Eccleſias, aut Monaſteria contuliſſet. Et ne fruſtra hoc a nobis affirmari quis credat, luculentum ejus rei monumentum protulit Muratorius in Diſſert. LXVI Antiquitatum Italic. tom. III: ibi enim ex quadam ſcriptura, quæ annum exhibet MLV, Malfredam Marchionem, Taſſelgardi Comitis filium, Tremitarum Monaſterio bona ſua donaſſe traditur, his verbis: *Cœpi anxie quærere conſilium Sacerdotibus, & religioſis viris, quomodo peccata mea redimere poſſem, & iram æterni Judicis evadere . . . . . Accepto conſilio ab eis, excepto ſi renuntiare ſeculum poſſem, nullam eſſe melius inter eleemoſynarum virtutes, quam ſi de meis propriis ſubſtantiis*

ctus Ludovicus, & posteriores Principes, Philippus III, Philippus Pulcher, Carolus V, Franciscus I, Carolus IX, & Henricus III hanc eam-

tiis in Monasterium concederem. Hoc consilium ab eis libenter, & ardentissimo animo ego accepi.

Maxime autem ea invaluit opinio, postquam sacræ Pœnitentiæ tempora longius protrahi cœptum est. Neque enim in veteribus monumentis desunt exempla, ex quibus ad centum, ac mille quandoque annorum spatium Pœnitentiam irrogatam compertum est. Quæ quum humanæ vitæ cursum excederet, excogitatum est ab nonnullis, sane quam imperite, ne dicam prave, ut quandoque longum illud tempus contraherent, modo pietatis ergo eleemosynas erogarent: ejusque rei formulam nobis exhibet *Pœnitentiale* Theodori, quem Confessarii pro munere suo probe callere debebant. Ea autem pecunia sæpe egenibus, sæpe etiam Ecclesiæ, ac Monasterio donari jubebatur. Burchardus enim in sui Decreti lib. XIX, cap. 76 ita scribit: *Qui in Quadragesima ante Pascha cognoverit uxo-*

eamdem legem Ecclesiæ; & imperio salubrem ac frugiferam commendarunt; quæ deinde in receptum ubique Gallorum gentis morem,

uxorem suam, & noluerit abstinere ab ea; uno anno pœniteat, aut pretium suum, videlicet XXVI *solidos ad Ecclesiam tribuat*. Sed quod non parum dolendum, id non modo a circumforaneis Clericis, sed a Viris etiam insigni pietate, & in christiana republica auctoritate præstantibus, factitatum cernimus, ut pro summæ quantitate largitoribus tandundem pœnitentiæ remitteretur. *Quum a pœnitentibus terras accipimus, juxta mensuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus: sicut scriptum est, divitiæ hominis redemptio ejus. Sicut is, qui prædia præbet Ecclesiæ pœnitentiæ suæ pondere levigatur, &c.* Hæc scripta leguntur in epist. XII lib. IV D. Petri Damiani. Nec ab eo dissimile est, quod Baronius ad annum MCXVIII de Gelasio II Summo Pont. profert monumentum, qui Archiepiscopo Cæsaraugustano hujusmodi indulget privilegium: *Qui Ecclesiæ, unde reficiatur, & Clericis,*

rem, institutumque abiit. Quod ad Monachos, Monialesque attinet, Parisiensis extat consuetudo CCCXXXVII, qua inductum est, eos, easve nullum

---

cis, unde pascantur, aliquid donant, vel donaverint, secundum laborum suorum, & beneficiorum Ecclesiæ impensorum quantitatem, secundum Episcoporum arbitrium, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum suarum remissionem, & indulgentiam consequantur. Quo instituto pessime nonnulli abutebantur. Facile enim inveniebantur, qui putarent, neminem fore tam rapacissimum prædonem, tam ad omne flagitium prostitutum, quin res suas Ecclesiæ tradendo, facilem hanc esse viam a Deo pacem, ac scelerum suorum veniam impetrandi putaret: atque hac falsa opinione ducti, una & per omne nefas confidenter improbi pervadebant, & Ecclesiæ maximam bonorum vim quotidie comparabant. Singuli autem pro facultate elargiebantur: privati enim prædia, & res hujusmodi, Principes non semel regna, provincias, urbes, oppida, ceteraque. Quare Hadrianus I Pontifex epistola, quam ad Pipinum, & Carolum

lum in propinquorum bonis succedendi jus habere, neque eorum loco quidquam Monasteria accipere. Hæc eadem in Britannia recepta con-

lum Reges misit, de Urbe Capua loquens, hæc scribit: *Quam Beato Petro Apostolorum Principi, pro mercede animæ vestræ, atque sempiterna memoria, cum ceteris civitatibus tradidistis*. Apud Muratorium Rer. Ital. tom. III, part. 2. Atque ea ratione Ecclesia feuda, & urbes sibi acquirens, quia bella undequaque, atque indesidenter suboriebantur, facile a Principibus exoravit, ut armis, ac vi res suas tutaretur. Hinc munitionibus, militibus, atque omni bellico apparatu, novo exemplo, Clericos, Monachosque ornatos mundus vidit.

Hæ nimirum fuisse causæ videntur, cur Clericorum, ac Monachorum opes, non sine reipublicæ detrimento, quum in immensum excrevissent, Principes animum tandem adjicerent, quo bonorum *amortizationes* opportunis constitutionibus vetarent. Sed non omnia uno tempore præstare potuerunt: satisque fuit, si in illis temporum tenebris pau-

ſuetudo erat, quum in noſtræ communione religionis vigebat. Jam exſtat lex Odoardi Regis III, qua cautum eſt, neque Monaſteriis prædia

latim res tentarent, proque virili componerent. Landulfus hiſtoricus Cap. I apud Muratorium Rer. Italic. tom. V, de Conrado Rege narrat, qui ſeculo delabente XI, Liprandum Presbyterum Romam proficiſcentem ita interrogat: *Quum ſis magiſter Patarinorum* (quod nomen primo Papæ fautoribus tributum per convicium, poſtea ad hæreticos quoſdam translatum eſt) *quid ſentis de Pontificibus, & Sacerdotibus regia jura poſſidentibus, & Regi nulla alimenta præſtantibus? Et Presbyter ipſe abſque ullo rancore in beneplacito Dei, & ipſius Regis reſpondit*. Sed qualis ad illa fuerit reſponſio, nuſquam memorat idem hiſtoricus. Sub duobus item Henricis Imp. IV, & V, ineunte ſcilicet ſeculo XII idem conſilium ſuſceptum ab nonnullis fuerat. Atque inde fortaſſe occaſionem arripuit Placidus Monachus Monaſterii Nonantulenſis librum ſcribendi *De honore Eccleſiæ*, ubi cap. XCI ſcribens *contra*

dia coemere, neque laicis aliquid eis ex teſtamento relinquere liceret. Quin ante hanc legem aliae jam Odoardorum I, & II, & Henrici V

F 6 le-

tra eos, qui dicunt: Tanta donantur Eccleſiæ, ut Regno vix pauca remaneant, ita eis reſpondit: *Sunt vero quidam ſimplices, dicentes, ſi ita hæc permanſerint, Eccleſia omnia terrena obtinere poterit. Quibus quid reſpondendum eſt, niſi illud quod Dominus de Virginibus ait: Non omnes capiunt verbum iſtud? Quomodo enim, quæ ſua ſunt Eccleſiæ dabunt, qui ea ipſa, quæ antiquitus poſſidet, auferre conantur?* Tom. II Theſaur. Anecdot. part. I, P. Pez.

Secundum hæc venit in Italiam Lotharius II Imperator, qui Eccleſiaſticorum potentiam majorem nactus, quam rebus ſuis tutum crederet, eorum opes, ſi minus diminuere poſſet, certe ne ulterius eæ proferrentur, proſpiciendum duxit. Neque tamen aliud obtinuit, quam ne Feuda ſuo arbitratu quiſque alienaret, ut ea ſaltem ratione qui Feuda ab Principibus accipiebant, eadem Eccleſiæ largiri ſine regio reſcripto minime

leges exstabant. In Hispania Alfonsus Sapiens Rex Castellæ eadem prope lege urbi Toleto prospectum ivit; quod ipsum in Valen-

nime possent. Anno itaque MCXXXVI jussit, *nemini licere beneficia, quæ a suis Senioribus habent, sine ipsorum permissione distrahere, vel aliquod commercium adversus tenorem nostræ constitutionis excogitare, per quod Imperii, vel dominorum minuatur utilitas*. Feudor. lib. II, tit. 52. Idem prorsus usuvenisse legimus Imperatori Federico I, qui veritus, ne Ecclesiasticorum opes reipublicæ nimio oneri essent; in Ronchaliæ consessu aliqua eas ex parte minuere constituit sua lege, quam se sanxisse ait habito Episcoporum, aliorumque consilio; in eaque præcepit, *ut nulli liceat Feudum totum, vel partem aliquam vendere, vel pignorare, vel quocunque modo distrahere, seu alienare, vel pro anima judicare* (h. e. Ecclesiæ testamento relinquere pietatis causa) *sine permissione illius domini, ad quem Feudum spectare dignoscitur*. Nec eo contentus, addit præterea: *Non solum in posterum, sed etiam hujusmodi alie-*

lentia urbe obtinuit. Jam in cunctis ejus Monarchiæ regnis id moris inolevit, ut quinta talium bonorum pretii pars fisco propter *a-*

mor-

lienationes illicitas hactenus perpetratas, hac præsenti sanctione cassamus. Quare quum donationes Feudorum, ea ratione ante suam legem Ecclesiæ factas, abrogasset, is Ecclesiasticorum potentiæ non parum detrahere visus est. Idem præterea Imperator ab Ecclesiasticis investituras, & sacramentum fidelitatis petere cœpit: quæ res magna animorum contentione D. Gregorium VII Pontificem inter, & Henricum IV agitata, Christianam rempublicam æque ac Imperium turbavit. Hinc Rodericus lib. II, cap. 7 de Federico hæc scripsit: *Nolo affectare hominium Episcoporum Italiæ, dummodo eos non delectet de regalibus nostris habere aliquid. Quod si gratanter audierint a Summo Pontifice, Quid tibi, & Regi? Consequenter non pigeat eos audire, Quid tibi, & possessioni?* Illud etiam ejusdem Federici Imp. notatione lignum, quod quas rerum possessiones Ecclesiasticis indulsit, eas ita ratas

mortizationem, quam vocant, addicatur; atque idem hoc in Lusitania receptum est.

XVIII. In Hungaria Ludovici I lex extat, quæ prohibet, ne viri nobiles aut viventes adhuc, aut morituri aliquid Ecclesiis, aut quibusvis aliis bonorum immobilium quidpiam dent; præcipitque, eadem iis, ad quos jure sanguinis pertinent, relinqui. In Sabaudia lex etiamnum viget Ducis Manuelis

tas haberi voluit, dummodo imperialia jura ubique sarta tecta forent. Cujus exempli plura habemus monumenta. Ita nimirum Muratorius Federici diploma nobis protulit, quod ex Monasterio D. Zenonis Veronæ erutum annum indicat MCLIX, qui dum Abbati bona tradita confirmat, sic ait: *Ipsumque Abbatem, susceptа ab eo debita fidelitate, cum hominio de omni honore, & jure suo solemniter investimus*. Omniaque alia privilegia, quæ plura ipsius Federici inspexisse

lis Philiberti, quæ Monasteria ab quavis bonorum successione omnino excludit. In Flandria prodiit quondam edictum Comitis Guidonis anno MCCXCIII, aliudque subinde anno MCCCXII protulit Joannes Dux Barbantiæ, quibus ambobus Ecclesiæ inhibitum est, ne bona immobilia sibi acquirant. Aliaque sapientissima Consilia Guilelmus III postea edidit ad Hollandiae præsertim commoda promovenda sane opportuna

xisse ait idem Muratorius, semper hanc clausolam præseferunt, *salva per omnia imperiali justitia*, quod in aliis superioribus Principibus nusquam reperisse affirmat. Quinetiam ubi civitas Tibur Sedi Apostolicæ reddita est, in tabulis adjici voluit idem Princeps, *salvo super omnia jure imperiali*: ita narrat Baronius in suis Annalibus, & Muratorius Rer. Italicar. tom. III, part. I. Is igitur Federicus Imperator primus fuisse putatur, qui, qua sola ratione potuit, Feu-

tuna, quæ non vacat hic enarrare. Jam vero apud Mediolanensem ditionem neminem, qui illius Principis imperio subest, citra ipsius Principis consensum bona stabilia comparare posse, constitutum est. In Januensi Republica generalis constitutio viget, ut bona omnia ipsi reipublicæ adnexa sint; atque ideo in Ecclesiasticorum usum alienari nequeant. In Hetruria lata nuper lex est ab Francisco I Cæsare, & Ma-

Feudorum ad *manus mortuas* traductionem prohibuit, viamque certe aliis aperuit, ut deinceps ad cujusvis generis bona reipublicæ reservanda opportuniori lege prospiceretur.

At inter liberas Italiæ Civitates Mutina se prima offert, quæ generali constitutione Clericos, Monachosque ab universa rerum immobilium possessione in posterum nanciscenda reppulit. Ejus constitutionis annus notatur MCCCXXVII, quæ in Muratorii Differt. LXXII Antiquit.

Magno Hetruriæ Duce, qua omnis omnino bonorum alienatio in Ecclesiasticorum rem vetatur. Ipsa quoque Venetæ Reipublicæ statuta notiora sunt, quam ut nos verbis illustrare valeamus: ea siquidem ut sapientissima, ac publico bono utilissima admirantur, ac suspiciunt universi. Jam ipsi etiam Romani Pontifices in iis Hollandiæ provinciis, quæ earum imperio parent, eamdem prope legem condiderunt. Pau-

quit. Italic. tom. III sic se habet: *Quod nulla persona de Civitate Mutinæ, vel districtu, possit, vel debeat vendere, donare, seu alienare, seu aliquo modo, vel titulo, vel causa transferre, seu in ultima voluntate quoquomodo relinquere aliquam rem immobilem, nec de rebus immobilibus, vel nominibus debitorum cedere, relinquere, vel legare alicui personæ, collegio, vel universitati, quæ non sit supposita jurisdictionis communis Mutinæ, & non subeat onera, & gravamina cum communi,*

Paulus V. in Bosci pago prohibuit, quominus Ecclesiastici bona stabilia ab laicis coemerent; & Clemens VIII. idem hoc pro Sancta Domo Lauretana statuit. Sane dolendum, apud nos temporum iniquitate infirmatam olim convulsamque fuisse celebrem Federici II Imper. Constitutionem (11): in ea quippe oppor-

muni, & hominibus civitatis Mutinæ. Et quod aliqua extimatio, vel in solutum datio de bonis, seu rebus immobilibus non possit fieri pro dictis talibus personis, collegiis, & universitatibus, nisi hoc fierat de licentia Consilii Generalis . . . Salvo quod qualibet persona possit donare, & dimittere pro anima sua quocunque titulo, & alienare res mobiles, & pretium de mobilibus percipiendum. Item fructus, & reditus immobilium futuros, & percipiendos, & ipsis per decem annos ad plus post mortem relinquentis.

(11) *Federici* II *Imper. Constitutionem.* Tametsi Mutinenses Cives inter liberas Civitates primos posuimus, qui ne bona rei-

portune admodum cautum invenitur, ne quis bona immobilia vendere, donare, aut quovis modo alienare Ecclesiasticis locis posset; &, si quid usquam eis testamenti, aut legati jure relinqueretur, intra anni tempus vendi oporteret.

XIX.

reipublicæ *amortizationi* addicerentur, lege sanciverint; eis tamen præiverat Federicus II Imp. cujus eadem de re Constitutio, quæ *Prædecessorum* incipit, jamque inde ab anno MCCXXXII edita fuerat, celebris quondam fuit, magnasque civit turbas quo tempore lata est. Sed ea quæ in Neapolitanarum Constitutionum lib. III, tit. XXIX legitur paulo diversam habet lectionem, ita tamen, ut paucis illis immutatis, ejus sensus turbatur, diversamque eruere sententiam facile quivis poterit. Quamobrem operæ pretium duco utramque integram in medium afferre. In nostrarum Constitutionum Codice, qui nunc vulgo prostat, quin etiam in veteri Lugdunensi editione,

ne, quæ ex Dionyſii Calchographi officina, Gothicarum litterarum notis anno MDXXXIII prodiit, ſic legitur:

DE REBUS STABILIBUS ECCLESIASTICIS NON ALIENANDIS.

Ita ſe habet titulus: proxime legitur: *Idem* (Imper. Feder.)

Prædeceſſorum noſtrorum veterum Principum Conſtitutionem, quam antiqua turbatio præteriti temporis antiquarat, nova proviſione novantes, edicimus, quod nulli ſubjectorum noſtrorum Clerico, vel Laico liceat de Domibus Templi vel Hoſpitalis, ſeu quolibet alio loco religioſo, de quo noſtræ Curiæ ſervitium minime debeatur, poſſeſſiones hereditarias, vel patrimoniales vendere, vel donare inter vivos, ſeu aliquo donationis modo, niſi ex æquali cauſa permutationis transferre. Ceterum ſi in ultima voluntate aliquem de prædictis locis heredem inſtituerint, vel aliquod ſibi legaverint; tunc domus, quæ inſtitutionem, vel legatum acceperit, teneatur infra annum alicui de proximioribus defuncti, vel de burgenſibus noſtris relicta ſtabilia vendere, vel locare: Quod ſi ultra annum facere prædicta diſtulerit, poſ-

ſeſ-

sessiones ipsas post anni lapsum Fisci nostri juribus volumus applicari. De rebus autem quibuscunque mobilibus, quantumcunque preciosis, relinquendi prædictis domibus, & aliis religiosis locis, concedimus omnibus liberam facultatem.

Franciscus Vargas Macciucca, Senator amplissimus, in egregiis suis Commentariis ad Diplomata PP. Carthusianorum Divi Stephani in Brutiis, præsenserat hanc, quam retulimus, lectionem nonnihil esse suspectam. Suboluit nimirum Viro plurimarum, maximarumque rerum scientissimo ex titulo Constitutionis, quem Matthæus de Afflictis ex quodam fortasse vetustiori codice affert in hæc verba: *De rebus stabilibus non alienandis Ecclesiis*. Majorem igitur in modum is animi pendens nihil intentatum reliquit, quo veram reperiret editionem. Quumque ex Palæographia Bernardi de Montfaucon intellexisset, Imperatoris nostri Constitutionum græcam interpretationem in Regia Parisiensi Bibliotheca extare, extemplo Marchionem Bernardum Tanusium a Supremis Regni consiliis adit, eique rem omnem narrat. Is autem, utpote qui Regni commoda nullis non rebus potiora semper, & prima duxit, haud ita longo post tempore illinc Neapolim deferendum curavit græ-

ce

ce conscriptarum constitutionum exemplum: in quo tamen titulus, qui quærebatur, desideratus est, nec eum usquam reperiri contigit. Has omnes difficultates tandem eodem hoc tempore, quo hæc scribimus, superavit industria Cl. Auctoris hujusce Consultationis, qui solertia plane singulari, quam scilicet pari cum doctrina in expediendis maximi momenti rebus adhibet, non modo sincerum titulum, sed veram etiam, germanamque Constitutionem adinvenit, erutamque nobis, ut pleraque alia, suppeditavit ex vetusto Constitutionum Codice, qui in Bibliotheca Neapolitanorum Patrum Carthusianorum D. Martini delitescebat. Eas autem Constitutiones primus omnium in unum redegit, collectasque una cum Ritibus imprimi curavit Franciscus Tuppi Parthenopaeus, inscripsitque Regi Ferdinando Aragonio cum epistola, quæ adjicitur, nuncupatoria ad eundem Regem, in qua hæc omnia leguntur. In calce autem eædem Constitutiones dicuntur *Impressæ sub optimo Rege Ferdinando*, *Neapoli* IX *Augusti* MCCCCLXXV. Paucis scilicet post annis, postquam ars typographica prodierat. Inscriptio vero totius Constitutionis sic se habet:

DE

DE REBUS STABILIBUS NON ALIENANDIS ECCLESIIS.
Rubrica.

Idem. (Federicus Imp.)

Prædecessorum nostrorum veterum Principum Constitutionem, quam antiqua turbatio præteriti temporis antiquarat, nova promissione novantes, edicimus, quod nulli subjectorum nostrorum Clerico, vel Laico liceat Domibus Templi, vel Hospitalis, seu cuilibet alii loco religioso, de quo nostræ Curiæ certum servitium minime debeatur, possessiones hæreditarias, vel patrimoniales vendere, vel donare inter vivos aliquo donationis, nisi ex æqualis causa permutationis transferre. Cæterum si in ultima voluntate aliquem de prædictis locis hæredem instituerit, tunc Domus, quæ institutionem, vel legatum acceperit, teneatur infra annum alicui de proximis defuncti, vel de burgensibus nostris relicta stabilia vendere; at si ultra annum facere prædicta distulerit, possessiones ipsas post anni lapsum Fisci nostri juribus volumus applicari. De rebus autem quibuscunque mobilibus, quantumcunque preciosis, relinquendi prædictis Domibus, & aliis religiosis locis concedimus facultatem. In postrema vero parte sic legitur. *Actum solemni Concistorio Melphiensi*

phiensi anno Dominicæ Incarnationis MCC XXXI, *alias* XXXII, *mense Augusti*, *Indictionis* IV. *Insinuatum vero mense Septembris sequentis V Indictionis. Amen.*

En constitutionem protulimus integram, & nativæ suæ lectioni restitutam: in qua sane plura nobis sunt adnotanda, ut quid inter utrasque, quas descripsimus, discriminis intercedat, planum faciamus. Principio in ipso titulo, sive, ut vocant, rubrica, pro *rebus stabilibus non alienandis Ecclesiis*, substituendum duxit quisquis ille fuit, *rebus stabilibus ecclesiasticis non alienandis*: ex qua nominis ambiguitate desumere quisquis potest, non modo bona stabilia non esse Ecclesiis, sive Ecclesiasticis alienanda; sed illud etiam, bona stabilia ecclesiastica, sive quæ Ecclesiis adhærent, nulli alienationi fore obnoxia. Curatumque ab eodem est, ut huic tituli suppositioni legis etiam sententia aliqua ratione responderet. Ubi enim Federicus edixerat, *quod nulli liceat Domibus Templi, vel Hospitalis, seu cuilibet alii loco religioso possessiones vendere;* parum nescio quid addito, legitur, *quod nulli liceat DE Domibus Templi vel Hospitalis, seu QUOLIBET ALIO loco religioso possessiones vendere*. Qua levi verborum additione & varietate totius con-

Constitutionis sententiam corrumpi & perverti, nemo non videt. Facile enim inde eruitur, possessiones Domorum Templi, & Hospitalis, & cujusvis loci religiosi neminem omnino alienandi habere facultatem: quod ab sensu veræ Constitutionis prorsus est alienum. Atque hanc Constitutionis depravationem hariolando, ut videtur, emendandam olim susceperat magnæ apud nostros laudis Pragmaticus Carolus Tappia: sic enim scribit in suis ad eamdem Constitutionem Commentariis: *Hujus Constitutionis littera corrupte legitur, neque ex ejus contextu colligi potest, quod inde Doctores sumere intendunt. Ideo eam hoc pacto legimus, quod nulli subjectorum nostrorum Clerico, vel Laico liceat Domibus Templi, vel Hospitalis, aut cuilibet religioso loco, a quo nostræ Curiæ servitium debeatur, possessiones hereditarias, vel patrimoniales vendere. Reliqua legantur prout in textu: & ita hujus Constitutionis erit sensus, quod bona stabilia subjecta censui Curiæ in Ecclesiam transferri non possunt inter vivos, nisi ex causa permutationis, vel translata in ultima voluntate infra annum vendantur; alias confiscantur: mobilia vero libere transeant. Et eum sensum communiter sequuntur hujus Constitutionis Commentatores.* At quemadmodum

 ve-

veram legis sententiam assecutus ille est, *Domibus*, & *cuilibet alii* restituendo; ita falsus est particulam *minime* expungendo. Cujus negativæ particulæ litura totius Constitutionis sensus labefactatur: coercetur enim legis sanctio, ut tantummodo *bona stabilia subjecta censui Curiæ* (cujus generis sunt bona feudalia) *in Ecclesiam transferri non possent*. At de non diminuendis bonis feudalibus, extabant jam peculiares aliæ leges, altera Regis Rogerii in Constitutionum lib. III, tit. I; altera vero ejusdem Federici Imp. ibid. tit. V. Et Federicus ipse disertis verbis, ut nos deinceps demonstrabimus, res burgensaticæ ne in manus mortuas demigrarent, jussum sua in lege intellexisse, atque adeo voluisse, Gregorio IX Pontifici per Monitores scripto renuntiavit. Retinendam igitur particulam *minime* confirmamus, ea prorsus ratione, qua in veteri nunc eruta Constitutione legitur: neque tamen inde quidquam Constitutionis germanæ sententiæ discrepans induci arbitramur. Vult enim Federicus ab nova bonorum stabilium possessione arceri quoslibet locos religiosos, de quibus Regiæ Curiæ servitium minime debeatur, nempe ratione rerum burgensaticarum: de quibus etiamsi nullum Curiæ servitium

præ-

præstaretur; eas tamen ne loci religiosi occuparent, sancivit. Qua loquendi ratione usum eum credimus, ut generatim atque universe sacris Collegiis ablatam esse facultatem acquirendi, non modo bona feudalia, sed cujuscumque etiam generis burgensatica, sive allodialia, intelligeretur. Atque hunc sensum magis esse Constitutionis rationi consentaneum existimo.

Præterea verbum *LOCARE* nullibi in Federici lege reperire licet: quod additamentum perperam, ac non sine fraude deinde in ipsam Constitutionem intrusum, nemo est quin intelligat, quam contrariam ab ipsa legislatoris mente efferat sententiam. Federicus enim eo consilio suam edidit Constitutionem, ne Ecclesiastici ultra modum ditescentes, laicos possessione omnium bonorum cum reipublicæ detrimento spoliarent: atque idcirco Clericos quacunque ratione bona stabilia accipientes, eadem nullo pacto ipsos retinere, sed intra anni spatium *vendere* jussit. Addito autem *vel locare*, continuo legis finis evanescit: per locationem enim usus tantum rei ad certum tempus in conductorem, accepta ab eo mercede, transfertur; dominium autem, & proprietas penes ipsum locatorem remanet.

Ceterum ex iis, quæ post latam Constitutionem secuta sunt, sinceram veramque eam esse lectionem evincitur, simul & germanam legis sententiam facili negotio possumus eruere. Exarserat nimirum Gregorius Pontifex M. ejus nominis IX adversus Federicum, eumque multis nominibus postulatum arguebat. Qua de re legatos ad eumdem mittendos censuit, hique fuere quatuor Episcopi, hoc est, Herbipolensis, Vormaciensis, Vercellensis, & Parmensis: qui ad Imperatorem (qui tunc in Italia erat, qua in regione, adhuc me latet) profecti, ab eo, anno, ni fallor, MCCXXXIX satis humaniter accepti sunt. Et quo Legatis Pontificiis plurimum honoris Federicus tribueret, eis dicendi copiam fecit in senatu amplissimorum virorum, qui fuere Panormitanus, & Messanensis Archiepiscopi, Episcopi Cremonensis, Laudensis, Novariensis, & Mutinensis, pluresque alii ex Dominaca, & Franciscana familia religiosi viri. Hoc in consessu Legati mandata Pontificis exponentes, potissime Imperatorem super quibusdam capitibus admonuere, unde *Monitorum* nomen illis inditum: ad quæ singula capita scripto sane quam accurate quum respondisset Imperator, adeo suorum factorum ratio-

tionem reddidisse putabatur, ut Legati singula omnia Pontifici renuntiantes, eidem nihil quod reprehensione in Imperatore esset dignum, invenisse, rescripserint. Narrat hæc omnia Matthæus Parisiensis pluribus verbis pag. CCCXXXIII, & Federicus ipse in epistola XXI, libri I, quam scripsit ad Reges & Barones Franciæ. At quod ad rem nostram facit, inter illa accusationis capita; ea, quæ sua in Constitutione sanciverat Fedcricus, maxime adnumerabantur, his verbis.

PROPOSITIO ECCLESIÆ.

Templarii, & Hospitalarii bonis mobilibus, & immobilibus spoliati, juxta tenorem pacis, non sunt integre restituti.

RESPONSIO IMPERIALIS.

A Templariis, & Hospitalariis verum est, quod per judicium, & per antiquam Constitutionem Regni Siciliæ, revocata sunt feudalia, & burgasatica, quæ habuerunt per concessionem invasorum Regni, quibus equos, arma, victualia, & vinum, & omnia necessaria ministrabant abunde, quando infestabant Imperatorem, & Imperatori, tunc Regi pupillo, & de-

 sti-

stituto, omne omnino subsidium negabant. Alia tamen feudalia, & burgasatica dimissa sunt eis, qualitercunque ea acquisierunt, & tenuerunt ante mortem Regis Villielmi II: seu de quibus haberent concessionem alicujus antecessorum suorum: nonnulla vero burgasatica, quæ emerunt, revocata sunt ab eis, secundum formam antiquæ Constitutionis Regni Siciliæ, quod nihil potest eis sine consensu Principis de burgasaticis inter vivos concedi, vel in ultima voluntate legari; quin post annum, mensem, septimanam, & diem aliis burgensibus secularibus vendere, & concedere teneantur. Et hoc propterea fuit ab antiquo statutum, quia si libere eis, & perpetuo burgasatica liceret emere, sive accipere, modico tempore totum Regnum Siciliæ (quod inter regiones mundi sibi habilius reputarent) emerent, & acquirerent: & hæc eadem Constitutio obtinet ultra mare.

Rebus ita constitutis, jam ad ipsam Constitutionis interpretationem adgrediamur. *Prædecessorum nostrorum veterum Principum Constitutionem.* Hi prædecessores, quum ingenui pudoris sit fateri quod nescias, quinam fuerint, hactenus me ignoravisse fateor. Illud pro comperto habebam, eos nullos alios, nisi Regni Siciliæ Principes fuisse, ad

quos

quos omnino Constitutio referenda esset. Quin etiam peculiarem ejusdem Regni fuisse legem, sat luculenter deprehenditur ex responsione, quam per *Monitores* ad Gregorium Pont. scripto misit Federicus, ubi *per antiquam Constitutionem Regni Siciliæ* feudalia & burgensatica Templariis, & Hospitalariis ab invasoribus Regni concessa, revocata fuisse narratur. Nonnulla vero burgensatica, quæ emerant, ab eisdem Templariis, & Hospitalariis revocata fuisse dicitur, *secundum formam antiquæ Constitutionis Regni Siciliæ, quod nihil potest eis sine consensu Principis de burgasaticis inter vivos concedi, vel in ultima voluntate legari, quin post annum, mensem, septimanam, & diem aliis burgensibus secularibus vendere, & concedere teneantur*. Non absimili ferme sententia conceptam legem inter statuta Gallorum urbis, quam *Bella villa* appellant, invenimus, quæ in Dacherii Spicilegio tom. IX, fol. 181. legitur his verbis: *Si quis pro sepultura legaverit Ecclesiæ, vel Sacerdoti domum, vel pedam* (h. e. certam campii quantitatem) *infra villam, bene poterit hoc facere; & intra annum & diem debet vendi laico homini, qui possit, & debeat domino, tanquam burgenses alii, respondere*. La-

ta fertur a Vomberto Toparcha, ejusque Guichardo filio an. MCCXXXIII; per idem prope tempus, quo Federicus suam edidit Constitutionem. Ceterum quum has meas conjecturas communicassem cum Alfonso Airoldo, Viro & generis nobilitate, & pulcherrimarum doctrinarum scientia ornatissimo, commodum is mihi dubitationem sustulit prorsus omnem eo quantivis pretii monumento, quod satis perhumaniter nobis præbuit, unde inter alia discere licet, Prædecessores illos nullos alios, quam Rogerium, & Guilelmum priores Siciliæ Reges fuisse. Eo monumento Privilegium Manfredi Regis continetur, quod integrum hic excribere non erit abs re: sic enim habet: *Manfredus Dei Gratia Rex Siciliæ. Inter cetera pietatis opera, quibus Regiam intendere condecet Majestatem, illud specialiter dignum æternæ retributionis præmio creditur, si sacrosanctas Ecclesias, & personas Deo famulantes in eis, pia consideratione respicimus, & ut ab omni vexationis molestia conquiescant, ex collata Nobis Regiæ dignitatis potentia sollicite procuramus. Ea propter per præsens Privilegium notum facimus universis, tam præsentibus, quam futuris, quod Frater Joannes Præceptor Domus Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Sicilia fidelis*

lis noster Majestati nostræ humiliter supplicavit, quod quum a quondam Serenissimo Imp. Friderico, recordationis inclytæ, carissimo Patre nostro, Magistro, & Fratribus Domus Hospitalis ejusdem in Jerusalem tam in personis, quam in bonis suis in Regno Siciliæ existentibus, fuisset gratia protectionis indulta, & omnia castra, casalia, homines, possessiones, & bona, quæ donatione Regum, concessione Principum, & oblatione fidelium, sive quolibet alio justo titulo Domus ipsa erat adepta, dictus Dominus Pater noster prædictæ Domui Hospitalis duxerit confirmanda. Et exemerit eam ab omni data, collecta, seu exactione, ab omni angaria, & onere cujuslibet servitutis. Concedens eidem Domui de munificentia liberali, libertatem aquarum, herbarum, & lignorum, ubique per terras demanii ad suarum Domorum usum: & ut de ipsis per totum Regnum nihil pro plateatico, vel consuetudinibus aliquibus, aut statutis in terra, vel mari solvere teneantur: firmiter statuendo, ut nullus Frater prædictæ Domus de tenimentis, & possessionibus Domus ejusdem, sine judicio, & justitia præsumeret dissasire; & de abundantiori gratia, ut de proventibus, & bonis suis, quæ ad partes ultramarinas dirigerent, pro ipsorum utilitatibus, & servitio Jesu Christi, nihil

hil ratione portatici, plateatici, falangatici, ripartici, tholonei, vel alicujus alterius exactionis, & juris dohanarum, & portuum introitu, vel exitu exigeretur ab eis, & de passagio Phari eundo a Sicilia in Calabriam, & a Calabria in Siciliam eidem Sacræ Domui, & Fratribus ejus perpetuam concesserit libertatem, sicut in privilegio prædicti Domini Patris nostri eidem Domui Hospitalis, & Fratribus super hoc indulto plenius continetur; eamdem Sacram Domum cum Fratribus, & Confratribus, ac omnibus bonis suis sub nostra protectione recipere, & dictum privilegium prædicti Domini Patris nostri cum prædictis libertatibus, & immunitatibus in eo contentis ipsis confirmare de nostra gratia dignaremur. Nos autem attendentes celebrem vitam, & honestæ religionis cultum, quibus Magister Domus prædicti Hospitalis, & Fratres sui clarere noscuntur; considerantes etiam labores & sudores assiduos, quos pro fide Christiana, & gloria sustinent incessanter, divinæ pietatis intuitu, qua permittente vivimus, qua faciente regnamus, suis supplicationibus benignius inclinati, eandem Sacram Domum Hospitalis, & ab ipsa quaslibet derivatas, Fratres, & Confratres, ipsarum cum omnibus bonis suis mobilibus, & stabilibus, quæ per totum Regnum

gnum

gnum nostrum rationabiliter possident in præsenti, sub speciali protectione ac defensione nostra recipimus. Et eidem perpetuo confirmamus omnia castra, casalia, homines, & possessiones, quæ donatione Regum, concessione Principum, & oblatione fidelium, sive quolibet alio justo titulo est adepta, & nunc ea tenet & possidet, prout ea per prædictum Dominum Patrem nostrum eidem Domui confirmata fuerunt, & in prædicto suo privilegio continentur; non obstante Constitutione divorum proavorum nostrorum Regum Rogerii, & Guilelmi, confirmata postmodum per quondam prædictum Dominum Patrem, & Fratrem nostros felicis memoriæ, & nostris etiam Constitutionibus comprehensa; per quam mandatur expressius; ut possessiones omnes, & bona stabilia sacris locis, & ipsorum Prælatis a quibuslibet patronis oblata ultra annum retineri non debeant, sed distrahantur omnimodo, ipsorum prætium ad utilitatem Ecclesiæ, cui oblata fuerint, convertendo. Confirmantes &c. . . . . Datum in urbe felici nostra Panormi per manus Gualterii de Ocra Regni Siciliæ Cancellarii. Anno Dominicæ Incarnationis MCCLXII *mense Julii*, V *Indictionis, regnante Domino nostro Manfredo D. G. invictissimo Rege Siciliæ, Regni ejus anno* IV *feliciter Amen.*

Recenset hujusmodi Privilegium Antonius Mongitore in Monumentis Historicis S. Domus SS. Trinitatis Militaris Ordinis Theutonicorum, cap. IV, pag. 37. Ejusque autographum membranaceum asservari refert in Archivio ejusdem S. Domus SS. Trinitatis Urbis Panormi. Ibidem quoque aliud legere est Diploma, iisdem pene conceptum verbis, quod Jacobus Aragonius Siciliæ Rex anno MCCLXXXV, ante diem VIII Kal. Aprilis edidit, rogante Fratre Federico de Bola Generali Præceptore Domorum Theutonici Ordinis in Sicilia, & Calabria. Itaque ex eo Privilegio præterquamquod Prædecessores, quos Federicus commemorat, Rogerium, & Guilelmum fuisse apparet; illud quoque desumimus, parem, ac Federicus, Constitutionem tulisse Manfredi fratrem, qui fuit Rex Conradus. Confirmatur insuper Constitutionem illam generalem prorsus fuisse, ne dum ad solos Hospitalarios respexisse: mandari quippe affirmatur *expressius, ut possessiones omnes, & bona stabilia SACRIS LOCIS, & IPSORUM PRÆLATIS a quibuslibet personis oblata, ultra annum retinere non debeant.*

Illud præterea animadvertendum est, duo omnino tempora Federicum in sua Con-

Constitutione respexisse, viventium alterum, alterum morientium. In priori enim parte jubet neminem prorsus inter vivos posse quascumque possessiones religiosis locis ullo donationis, sive alienationis titulo attribuere, nisi ex causa æqualis permutationis: At in posteriori Constitutionis membro sinit Imperator, decedentes, religionis & pietatis causa, Ecclesiis res tantum moventes quantumcumque preciosas, immobilium autem pretium tantum legare: liberam nimirum ex hac vita migraturis relinquens potestatem res suas erogandi ea ratione, quæ nec reipublicæ esset detrimento; & ad peccatorum expiationem esset satis.

Quare autem Templarios, & Hospitalarios bonis mobilibus & immobilibus spoliaverit Federicus, deprehendimus ex ejus temporis historia. Etenim, ut narrat Otho Uspergensis in Chron. & Federicus ipse in suis epistolis, quo tempore idem Imperator bellum sacrum confecturus Palestinam petierat, Templariorum proditione labores & pericula multa apud Acchon in Ptolemaide subivit. Hinc bello functus, ut primum ad Italiam appulit, eorum perfidiam bonorum ab ipsis possessorum multatione animadvertit. Neque tamen quis suspicetur Federici legem ad solos Tem-

pla-

plarios, & Hospitularios, ut reipublicæ, & religionis hostes; neutiquam autem ad ceteros Clericos respexisse. Nam etsi ex Templariis Imperator occasionem ferendæ legis sumpsisse videtur; hanc tamen voluit esse generalem, universosque Clericos in ea complecti placuit: quod sat manifesto desumitur quum præcipit, neminem cum *Domibus Templi vel Hospitalis*, tum etiam *cuilibet alii loco religioso* possessiones vendere vel donare posse. Idque etiam ex epistola, quam Federicus ipse ad Justitiarios scripsit, non obscure desumi arbitror. Quam epistolam, quia ad explicandam Constitutionis sententiam tota referri videtur, integram hic excriscribere libet, quæ sic se habet: *Federicus Justitiariis. Exposuerint, & conquesti sunt Excellentiæ nostræ Fratres Hospitalis S. Mariæ Theutonicorum fideles nostri, quod contra privilegia ipsis a prædecessoribus nostris, & nobis concessa, per Officiales nostros in multis contra justitiam molestantur: quæ privilegia tamen nostro conspectui mandavimus præsentari, licet non ipsa authentica & originalia, sed ipsorum tenores publica manu transumptas nobis præsentaverunt. Iis tamen, quæ continebantur in eis diligenter inspectis, & ad limam conscientiæ nostræ reductis,* vo-

volentes eorum jura, si sine juris nostri præjudicio possumus, illæsa servare, fidelitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus privilegiis authenticis, quorum capitula nostræ Curiæ præsentata tibi sub sigillo nostro transmittimus, diligenter inspectis, si privilegia ipsa compereris fideliter fuisse transumpta, non permittas Fratres prædictos contra privilegia ipsa, & contra justitiam molestari; dum tamen Feodalia, & Bugosatica Regni nostri non sint, nec usurpent auctoritate ipsorum privilegiorum, in quibus generali vocabulo acquisita cum justis acquirendis reconfirmentur eisdem, nulla de Constitutione Prædecessorum nostrorum, & nostra habita mentione, per quam LOCA RELIGIOSA, *quocunque alienationis titulo per mansuetudinis nostræ sacrum oraculum acquirere sibi Feodalia vel Burgosatica prohibentur. Immunitates tamen, & libertates alias ipsis indultas, tam super herbaticis, pedagiis, phalangeticis, & specialiter de transitu, faciat de rebus provenientibus ex fatibus, & fructibus possessionum domus ejusdem, a Regno in Syriam transferendis, libera per Officiales nostros tuæ jurisdictioni subjectos, ipsis facias inviolabiliter observari. In possessionibus etiam, quas ab Ecclesiis, & locis venerabilibus justis titulis se acquisisse probaverint, & quas jam pacifice possi-*

possident, *non permittas eosdem aliquam molestiam sustinere*. Hanc epistolam frustra requires in illo, quod circumfertur, Federici epistolarum volumine, sed edita primum fuit a Mabillonio, qui quum in MS. codicem Reginæ Sveciæ, Federici litteras a Petro de Vineis collectas complectentem, incidisset, collatis singulis, plures adinvenit, quæ in sex illis libris omnino desiderantur, ac propterea publica luce dignas judicavit. Easdem iterum recognitas, & illarum nonnullas ad fidem Codicis Colbertini emendatas, in vulgus edidit Edmundus Martene, recensuitque in *Veterum Scriptorum*, *& monumentorum tom.* II, inter quas ea, quam descripsimus, legitur numero LXVIII. Sed quod ad rem stram facit, ex illa evidenter accipimus, Federicum sua Constitutione *Loca religiosa*, cunctas scilicet Ecclesias, cunctaque Sacra Collegia comprehensa voluisse, ne dum Templarios, & Hospitalarios: eo nimirum consilio, ne Clerici quicunque universa civium bona sibi contraherent, quod Reipublicæ detrimentum importaret: *quià*, ut idem Federicus Gregorio IX scripto professus est, *si libere eis*, *& perpetuo burgasatica liceret emere*, *sive accipere*, *modico tempore totum Regnum Siciliæ* (*quod inter regiones mundi*

mundi sibi habilius reputarent) emerent, & acquirerent. Et hæc eadem Constitutio obtinet ultra mare.

Hoc autem postremum, quod additur, eamdem Constitutionem obtinuisse ultra mare, id, pro ejus temporis loquendi ratione, ad Orientis Imperii regiones referendum videtur. Inibi enim jam pridem Constantinopoleos Imperator Romanus, qui Lecapenus est dictus, sua Constitutione edixerat, ne prædiorum, quæ a Monachis Sacro Collegio addicerentur, quidquam, nisi justum æstimationis pretium ab ipso Monasterio recipiatur; fundi autem ipsi aliis concedantur. Quam legem Leunclavius e græco in latinum sermonem transtulit, recensuitque in suo Jure Græco-Romano lib. 1, pag. 157. in hæc verba: *Per occasionem alicujus, qui Monachus factus est, aut fieri vult, & prædium suum Scholæ Sacræ addixit, recte decreta confusionem aliquam recipere per dijudicationem præsentem minime debent. Nimirum ut justum æstimationis pretium recipiat. Siquidem hoc ab eo revera salutis causa, non dolo, non præstigiis, non astu factum est fraudolento. Id vero non minus ad Sacrarum Domorum, quam pauperum utilitatem spectare putabitur, dum rixis, & contentionibus, & illiberali acquisitione libe-*

liberantur, & inventiones, ac detensiones citant, & non incurrunt quæ negotiis molestis occasiones præbent. Ita anno DCCCCXXI jussisse fertur Romanus. At anno DCCCCXXVIII iterum edixit, *Ut Monasteria prædiorum, quæ ipsis titulo renuntiationis mundo factæ dantur, æstimationes & pretia, non ipsos fundos accipiant.* Subinde vero in eadem Constitutione, eodem Leunclavio interprete, decrevit, *Nullus in posterum nec illustrium Magistrorum, aut Patriciorum, nec Magistratibus, aut præturis, aut civilibus, vel militaribus dignitatibus honoratorum, nec eorum omnino, qui Senatorum numero censentur, nec Provincialium Præsidum, vel Expræsidum, nec amantissimorum Dei Metropolitarum, vel Archiepiscoporum, vel Episcoporum, vel Abbatum, sive Priorum, vel Ecclesiasticorum Præsidum, vel eorum, qui religiosis Ædibus, aut augustæ alicui domui cum potestate præsunt; in persona sua, vel nomine patrimonii Principis, vel Ecclesiæ, per se, aut subjectam personam audeat amplius in prædium, vel agrum in solidum, vel ex parte succedere, vel emptionis, vel donationis, vel hereditatis, vel occasionis alterius cujuscunque titulo*. Has inquam Lecapeni Imperatoris constitutiones respexisse ducimus Federicum, ubi in ultramarinis etiam regionibus pa-

parem legem valere ait. Ambo enim in eo præ ceteris mire conveniunt, vetantes quidem, ne Monasteria, Ecclesiæque rerum stabilium possessiones quovis unquam pacto nanciscantur. Quinetiam iisdem temporibus, quibus Federicus in Occidente imperare cœperat, in universo Orientis Imperio neminem prorsus potuisse ulla ratione possessiones suas Ecclesiæ erogare, luculentissimum extat Innocentii III monumentum. Pontifex enim ille ægre ferens, ejusmodi legem inibi vigere, ea de re epistolam scripsit ad Henricum Constantinopolitanum Imperatorem, quam refert Bosquetus lib. I, regest. XIII, epist. XCVIII. his verbis: *Illustri Constantinopol. Imp. Gravem Venerabilium fratrum nostrorum Archiepiscoporum, & Episcoporum, & dilectorum filiorum aliorum Prælatorum Imperii tui recepimus questionem, quod tu, & Barones tui in eorum inhibuisti gravissimum detrimentum, ne quis de possessionibus suis in vita sua conferat, vel in extremo articulo condat Ecclesiis testamentum. Quum igitur ex inhibitione hujusmodi & Ecclesiarum dispendium, & inhibentium interitus procuretur, excellentiam tuam monemus attentius, & hortamur, quatenus hujusmodi pravam inhibitionem & tu ipse relaxes, & a tuis Baronibus facias, potesta-*

testate tibi tradita, relaxari. Datum Lateran. VI *id. Jul. an.* XIII.

Ceterum hanc eamdem Federici legem ab Carolo II Rege Neapolitano subinde fuisse abrogatam, aut saltem antiquatam, contendunt. Et certe is, in vivis adhuc agente patre Carolo Regni victore, ut Romano Pontifici, & Clericis, quorum ex beneficio Regnum agnoscebat, eorumque potentiam non parum verebatur, gratiam quoquo modo rependeret, legem sancivit, quæ inter Capitula Regni Siciliæ legitur, qua Ecclesiis tributa facultas est acquirendi omnibus legitimis modis quæcumque bona stabilia, sive mobilia. Verumtamen haud scio, an quam legem Federicus universo populo salutarem sancivit, ea abrogationem pati potuerit. Finis enim, & scopus, ut sapientissimorum virorum sententia est, quem leges intueri, atque ad quem jussiones, & sanctiones suas dirigere debent, non alius esse debet, quam ut civitatis incolumitas & salus custodiatur, vitamque cives vivant & quietam, & beatam. Et bonarum quidem legum illud proprium & peculiare, quod eo diuturniores sunt, suamque vim in omnem posteritatem magis retinent, quo utiliores populis esse, & reipublicæ magis con-

conducibiles cognoſcuntur. Hinc ſapientis & æqui legislatoris munus & officium eſt, ſicuti leges ſalutares ferre, ita, prout temporum fert conditio, minus utiles abrogare, meliores autem ab interitu vindicare, eiſque robur & reverentiam impartiri. Quare Conſtitutiones noſtræ, inter quas illa Federici refertur, quum Regno univerſo ſalutares habitæ ſint, & fuerint, merito eas, Matthæo de Afflictis ſi credimus, in Conſt. Neapol. Prælud. quæſt. I, n. 2, Rex Ferdinandus I confirmavit, omnemque vim in Regno habere edixit: idque ex reſcripto, quod Fogiæ ad XVIII Kal. Jan. an. MCCCCLXXII editum hodie nuſquam reperitur, ſcribit apparere. Illud vero omni caret dubitatione, Federicum II Aragonium, Siciliæ Regem, eodem illo tempore, aut ab eo non longe (regnavit enim Federicus ab anno MCCXCVI, ad annum MCCCXXXVI) quo Carolus Andegavenſis ſuam condit legem, reſcriptum dediſſe, quod *De vendendis infra annum rebus translatis in Eccleſiam*, inſcribitur. Eodem autem non modo veterem Siciliæ Conſtitutionem, ſed illam quoque Federici Imperatoris confirmaſſe ipſe videtur: ita enim edixit: *Sic ſumus aliorum jurium amatores, quod noſtra, demanii noſtri, noſtrorum-*

que

que Comitum, Baronum, & Feudatariorum, necnon burgensium jura non minuantur, vel pereant: Iccirco provida deliberatione statuimus, ut, si per aliquem burgensem nostri demanii, aut vasallum dictorum feuda tenentium, in Ecclesias prædium aliquod rusticum, vel urbanum quoquo alienationis titulo, seu per aliquot voluntates ultimas, alienare, & transferre contigerit; Prælati Ecclesiarum ipsarum, seu Præpositi quocunque nomine censeantur, prædia ipsa infra annum unum, hebdomadam, mensem, & diem, a tempore alienationis jam dictæ, vendere, seu concedere teneantur, & debeant; si de demanio fuerint, hominibus nostri demanii; si feudatariorum vasalli fuerint, alienationis cum vasallis. Re namque minime carere videntur, quum succedit pretium loco rei. Quod si non fecerint, liceat nobis bona ipsa alienata ad nostrum demanium, dictis feudatariis ad eorum dominium, absque pretio revocare. Capitul. Regni Siciliæ lib. II, *Cap.* XXIII. Hæc nos de Federici Constitutione adnotasse sufficiat. Plura alia expectare licet ab eodem amplissimo Viro Alfonso Airoldo; a quo, quum impensius versetur in eruendis illustrandisque Siciliensis historiæ monumentis, quam primum, pro ea quo pollet eximia ingenii facultate, magnam præclarissimarum rerum

co-

XIX. Isthæc salubria rerumpublicarum, & regnorum scita cum ea apprime faciunt disciplina, quam sanctissimi Ecclesiæ Patres summope-

copiam, quæ scitu essent dignissimæ, allatum iri confidimus.

(12) *Rerumpublicarum , & regnorum scita*. Postquam satis multa de Federici constitutione exposuimus, instituti nostri rationem sequuti, aliarum Rerumpublicarum, & Regnorum leges, temporis ordine servato, persequamur, ut nullam prope fuisse tempus, nullamque regionem appareat, quæ rebus suis consulens, nimias inconsultasque facultatum devotiones, non coerceret. Jam Regis Philippi Augusti temporibus apud Gallos legem fuisse rerum *mortizationem* vetantem, non est cur dubitemus. Ea quippe super re cum eodem Rege conqueritur Innocentius III Pont. ad quem sic scribit: lib. II epist. I. *Ad nostram noveris audientiam, referente venerabili fratre nostro Rothomagensi Archiepiscopo, pervenisse, quod Justitiarii tui per Normandiam constituti, & quidem alii Regiæ ditioni subjecti, postponentes penitus ze-*

pere commendarunt. Hi profecto noverant, quantum ista bonorum incrementa reipublicæ detrimenti, quantam Ecclesiæ purissimæ disciplinæ

zelum Dei, præpediunt laicos ægritudine laborantes, ne de terris, vel de suis hereditatibus aliquid in eleemosinam alicui largiantur, sive pro suarum animarum salute secundum ecclesiasticam sanctionem, vel condant testamentum exinde in ultima voluntate, imponentes illis post obitum crimen usurarum, qui pœnitentes, judicio Ecclesiæ, satisfactione præmissa, viam sunt universæ carnis ingressi, ut prætextu criminis usurarum, decedentium bona Fisco Regio, in detrimentum juris ecclesiastici applicentur. Qua in epistola quum negotium cuiquam facessere possent res nonnullæ, paulo accuratius illæ sunt explicandæ, ut Pontificis sententia plane intelligatur. Pessimo publico apud Gallos late invaluerat fœnerandi mos cum immodico quæstu. Omni propterea contentione ad id malum de medio tollendum adnisus est Fulco Presbyter Parisiensis, cujus labores minime frustra fuere. Plures enim piissimi illius viri cohortationi-

plinæ cladem inferrent. Vir ille summus Augustinus immobilia suæ Ecclesiæ bona sæpe restituere tentavit. Sanctus etiam vir Chryso-

nibus commoti animum ab ea pravitate revocantes, res suas & facultas affatim ad Ecclesiam conferebant. Universe autem in Galliis fœneratoris turpis nota inurebatur omnibus illis, iis etiam, qui usuræ vitio vacarent, qui decedentes, quacunque ratione bona sua Ecclesiis elargiebantur. Sed quia iisdem in regionibus fœneratorum res nullo pacto consecrari poterant, sed Fisco addicebantur; propterea regii quæstores audacter facultates omnes occupabant, quæ quovis nomine Ecclesiæ erogabantur, rati quidem easdem propter expiationem ab usuris, quas exegissent, factas fuisse oblationes. Quæ res ex historia repetitæ lucem non parvam præbent verbis illis Pontificis, *ut prætextu criminis usurarum, decedentium bona Fisco Regio, in detrimentum juris ecclesiastici, applicentur*. Illud etiam regios ministros movebat, quod eadem in regione consuetudo jam irrepserat, ut illa tantum legiti-

ſtomus homil. LXXXVI in Matth. num. 4. , quum Chriſtianis exprobaret, quod ſua avaritia Epiſcopos coegerint certos in Eccleſia re-

gitima & firma haberentur teſtamenta, quæ præſente, & curante Parocho conderentur. Hinc Concilium Bituricenſe ad annum MCCLXXXVI conſtituit, ut *Cappellani Eccleſiarum interſint teſtamentis, inducendo eos ad emendanda . . . . facta, & reſtituenda illicite acquiſita, & alia ordinando, quæ ad ſalutem pertinent animarum*. Quo fiebat, ut Clerici minus omitterent aliquid lucelli inde ſibi comparare, ſuadendo quidem jam morituris, non aliter ipſorum æternæ ſalutis rationem conſtare poſſe, niſi male parta Eccleſiæ Eccleſiaſticiſque relinquerent. Inde certe factum eſt, ut nimiæ illi bonorum acquirendorum cupiditati Reges modum ſtatuendum ducerent.

Sed gallicanæ hiſtoriæ monumenta porro proſequentes, legimus temporibus Philippi III Regis, qui Audax eſt appellatus, rerum *amortizationem* vetitam, atque odio habitam fuiſſe. Is enim anno MCCXCI edictum edidit, ne Eccleſiis,

reditus constituere, ne forte virgines, viduæque, aliique opis egeni fame conficerentur, dum, quemadmodum in primis Ecclesiæ sæculis

H 2 fieri

siis, aliisque sacris locis in possessionibus acquisitis molestia exhibeatur, ea certe ratione, quia, ut inibi narratur, illiusmodi possessiones comparatæ fuerant cum regia auctoritate. Sancitum præterea fuit eodem in Edicto, ut liceret Ecclesiis easdem rerum possessiones, toto superiorum XXIX annorum decursu initas, retinere, ea tamen lege, ut regio ærario binorum annorum fructus penderent. Hinc comperimus a priscis usque temporibus morem apud Gallos invectum fuisse, ut regio fisco pro rerum acquisitione a Clericis census solveretur. Et quidem huc referenda est Bonifacii VIII decretalis lib. III, tit. 23 in *6*, in qua Pontifex ille ex eo potissimum capite queritur, propterea quod *Ecclesiarum Prælatis, Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis Regularibus, & Secularibus imponunt onera gravia, ipsosque taliant, & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum, vel bonorum dimidiam, decimam,*

feri assolebat, incertas fidelium stipes opperirentur; ingens, quod hinc malum erumperet, his verbis ostendit: *Nunc autem illos* (Sacerdotes)

cimam, seu vigesimam, vel quamvis aliam pensionem, aut quotam exigunt, & extorquent, eosque moliuntur subjicere servituti, suæque submittere ditioni. Cujusmodi querele adversus Philippum Pulchrum Regem prolatæ sunt. Quia vero Clemens v, qui secundum Bonifacium Pontificatum tenuit, pactione facta cum eodem Rege, acta omnia Bonifacii contra Gallorum Regnum rescidit, eamdem pariter abrogavit decretalem, conceptis verbis edicendo, ut veteres regni consuetudines & mores suam retineant vim. At idem Philippus Pulcher eo edicto immunia declaravit bona illa, quæ in dilatandis, sive instaurandis templis Parœciarum erogabantur. Constant hæc omnia ex annalibus historiæ gallicanæ.

Tres subinde Reges Caroli, iv nempe, Pulcher item dictus, anno mccc xv, v appellatus Sapiens anno mccc lxx, & vi anno mccclxxx, Ludovicus

tes) *coegistis, ut eos, qui res seculares & familiares tractant, imitarentur; unde omnia sus deque versa sunt. Nam quum & vos,*

cus quoque XI anno MCCCCLXX eamdem legem confirmarunt. Carolo autem VIII Rege, h. e. anno MCCCCXCII, quo tempore consuetudinum Codex condebatur, declaratum fuit, quibusvis Religiosis jus in bonis hereditariis succedendi esse ademptum. *Religiosi quicunque tandem non succedant, nec ex dispositione quidem Papæ, nedum quavis alia, exceptis Hospitalariis, quibuscum olim Rex, & Pontifex disposuerunt, unde tam possunt succedere, quam seculares: post eorum obitum res eorum in amicos spargantur*. At Franciscus I anno MDXX, & Henricus II anno MDXLVIII non modo eamdem edictionem habuerunt, sed certos insuper creavere Inquisitores, qui curam gererent, ne quis contra regiam sanctionem committeret. Ea de constitutione pluribus agit Guilelmus De benedictis in Cap. Raynutius, decis. V. Et Henricus IV Rex Jesuitas æque ac alios Regulares ab quavis ereditate adeun-

& nos iiſdem ſimus negotiis intenti, quis Deum placabit? Ideo os non audemus aperire, quia Eccleſia nihil a ſecularibus hominibus dif-

eunda excluſit. *Non poterunt*, edixit, *ejus ſacri Cœtus Sodales* (Jeſuitas) *ſuccedere in terrenas hereditates, uti nec alii Regulares, ſive directe, ſive ex latere. Si poſthac tamen ablegarentur e Societate, in priora ſua jura reintegrari poſſunt*. Ludovicus autem XIV, præterquamquod eamdem conſtitutionem perpetuo valituram apud ſuos præcepit, inſuper juſſit, ex bonis omnibus, quæ *manus mortuæ*, cujuſcunque eſſent generis, poſſiderent, tributum ſolvi, quemadmodum ceteri laici. Qui conſulere voluerit Choppinum *de Demanio tit.*XIII, Paponem in ſuis *Arreſtis*, Clok *de contribut.cap.*XII, comperiet profecto eam toto vertente ſeculo XVII in univerſo Galliæ Regno ſuam omnem vim retinuiſſe. Anno vero MDCCXXIV Rex Ludovicus XV eamdem legem, propoſitis adverſus violatores atrocioribus pœnis, juſſit. Sed quum comperiſſet ipſe a nonnullis ſuæ legi perverſis interpretamentis fraudem

differt. Non audistis Apostolos, ne quidem pecunias sine labore collectas distribuendas suscepisse? Nunc autem Episcopi curatores, œconomos

dem fieri, anno MDCCXLIX declarationem edidit, qua universa legis ratio, & sensus plenissime explicatus est, ut nullus tergiversationibus esset locus. Atque hæc sunt leges Gallorum, bonorum *amortizationem* vetantes, quæ aliis quoque gentibus, & populis exemplo fuere.

Atque ut ex Belgio aliquid attingamus, Guido Comes anno MCCXCIII in tota sua dominatione rerum consecrationem inhibuit. Idem peractum legimus ab Joanne Duce in ea Belgii regione, quæ Brabantia nunc dicitur: quibus addendus Philippus Pulcher; qui tamen eas venditiones exemptas voluit, quæ actioni redhibitoriæ darent locum. Carolus V Imperator ad VI Kal. Majas anni MDXT eodem in Belgio legem contra *amortizationem* latius proferendo, constituit illam tam in contractibus omnibus, quam in ultimis voluntatibus, omnium scilicet bonorum stabilium, & nominum, sive jurium perpetuorum, valere.

mos, & caupones hujusmodi solicitudine superant. Et quum oporteret illos animarum vestrarum curam gerere, eadem, quæ exceptores, quæ-

Et quia Clerici nihilominus legis vim fideicommissorum, & tacitorum pactionum nomine eludebant; idem Carolus nova Constitutione v Non. Octobr. anno MDXXXVIII quamlibet fraudum occasionem sustulit, graviores quidem pœnas indicendo Notariis, qui contra ejusmodi legem stitupalarentur. Neque silentio prætereundum, eadem ipsa lege successiones etiam legitimas vetitas fuisse, quæ ad *Manus mortuas* quoquomodo pertinerent. Consule Paulum Christineum in decis. 201 tom. 1. Coppinum *de demanio* lib. 1, cap. 17, & Petrum Pecchium in tractatu *de amortizatione*, aliosque.

Sed jam in Britanniam progredientes, invenimus ibi toto seculo XIV legem de non *amortizandis rebus* usque valuisse. Quin etiam eidem suffragatum etiam fuisse legimus Ricchardum Archiepiscopum Canturiensem. Eo enim tempore insanas divitias congesserant

quæſtores, rationarii, & pecuniarii, curare coguntur, de his quotidie ſunt ſoliciti. Hæc non fruſtra deploro, ſed ut quædam emen-

H 5 *da-*

rant Ciſtercienſes: ſed quia immunitatem inſuper præſeferebant de non ſolvendis decimis eorum bonorum, quæ principio nacti fuerant; eamdem immunitatem ad ceteras etiam facultates, quæ deinceps acquiſierant, proferebant: quæ quum modum exceſſiſſent, detrimentum omne ad Epiſcopos, & Parochos pertinebat, quorum decimæ quotidie magis minuebantur. Cui incommodo ut proſpiceret Ricchardus, bonorum acquiſitionem ipſis inhibendam ſtatuit intermiratione dirarum illis omnibus, qui quacunque ratione res ſuas Ciſtercienſibus donarent. Ejus verba, quæ recenſentur a Petro Bleſenſe in epiſt. LXXXII, ſic ſe habent: *Quod ſi pertinaces vos & inflexibiles exhibetis, vinculo anathematis innodabimus univerſos, qui aliquid vobis dederint, aut vendiderint, unde jus decimationis obveniat; atque in Cælum clamabimus, & ad thronum Summi Judicis appellabimus, ne quis hujus vincu-*

lum

datio & mutatio sequatur, ut nos, qui hac gravi servitute premimur, misericordiam consequamur, ut vos

sitis

lum excommunicationis absolvat. Principum etiam favorem in hoc plenissime obtinebimus, ut gladio spirituali manus civilis assistat: & quidquid contra spiritualem oraculum fuerit vobis venditum, aut donatum, confiscetur.

Eodem decurrente seculo XIV eamdem inibi legem condidit Eduardus I Rex, qua universe bonorum *amortizationem* vetitam inspicere est: sic enim narrat Thomas Valsingamensis: *Hoc anno coactum est parlamentum Londini, in quo Eduardus Rex statuta edidit contra manum mortuam, ne de cetero possessiones terrarum, seu redituum, sine speciali Regis licentia, ad manum mortuam devolvantur*. Quæ Eduardi Statuta constanter tenuere ad Ricchardum II, ad annum nempe MCCCLXXI: quo tempore quia plerique ejus legis verba cavillabantur, sententiamque elevare studebant, eamdem illam legem Ricchardus nova sanctione confirmavit: & quo fallacias omnes, & technas amputaret, genera pene omnia complexus est: sic

enim

sitis Ecclesiæ & proventus, & thesaurus.

XX. Neque leges civiles ab hu-

H 6 jus-

enim narrat Henricus Cnygtonus lib. v: *Ricchardus Rex celebravit parliamentum apud Vest-Monasterium in crastino animarum. In isto parliamento editum est profanum statutum contra Ecclesiam, & Ecclesiæ personas, videlicet ne quævis personæ ecclesiasticæ possideant mancria* (h. e. rusticas habitationes) *domos, glebas, possessiones, terras, reditus, quoscunque proventus per manus Feossatoris absque licentia Regis, & Capitalium dominorum. Et istud Statutum extendit se tam ad Ecclesias Parochiales, Capellas, Cantarias, quam ad Abatias, Prioratus, seu quæcunque alia Monasteria. Similiter ad cives civitatum, & villicanos, atque burgenses burgorum, & villarum, hujusmodi reditus, vel possessiones pro communi utilitate habentes. Nam homines in illis diebus, qui volebant conferre reditus, vel possessiones alicui Ecclesiæ, vel cuiquam Communitati, nec expensas possent effundere, ut eos in manum mortuam reducerent sub licentia Regis, & Capitalium dominorum, solebant feossare certos homines, in*

jusmodi sapientissimis statutis abludunt. Sane in Codice Justinianeo, *tit. de Episcop. & Cleric.* lex extat,

in quibus habebant fiduciam, sub quorum nomine, & defensione ecclesiasticæ personæ, vel hujusmodi Communitates rei commodo gauderent, & utilitatem eorum possiderent. Qua in narratione exemplum videre est moris illius, qui apud nos etiam num manet, ut Ecclesiastici, quibus lege vetitum feuda possidere, alicujus laici nomen usurpando, feudalium usumfructum & commoda perciperent.

Jam in Germania legem adversus *amortizationem* extasse inde ab initio Imperii Federici I, produnt historiæ. Eam quippe anno MCLII eundem Imperatorem promulgasse, narrat Rudovicus Frisigensis in ejus vita apud Muratorium *tom.* VI, *lib.* II *script. rer. Italic.* Dehinc Federicus II Imp. tametsi Ordinem Clericorum ab jurisdictione tam civili, quam criminali Magistratuum laicorum exemit; edixit tamen, ut narrat Pelzhoffer *de relig. cap.* XIV, bona Clericorum omnium tributorum solutioni, cunctisque publicis oneribus, pari jure ac ceteri cives, fore obnoxia. Ceterum XIV

desi-

extat, qua cautum, ut Monasteria in succeſſione tantummodo Fiſco præferantur, quoties nullus pro-pin-

deſinente ſeculo *amortizationis* Conſtitutio per univerſam Germaniam invaluerat: quo tempore Moguntina, Colonienſis, & Magdeburgenſis Eccleſia ea ſuper re Carolum IV Imp. adiit, ac ſupplicibus verbis ſic exoravit: *Seculares quidam in poteſtatibus, & officiis publicis conſtituti, videlicet Duces, Comites, Barones, Milites, Sculteti, & alii domini temporales, nec non Conſules Civitatum, oppidorum, villarum, & locorum Rectores, libertates & privilegia condiderunt, & condunt, iiſdemque publice, & de facto inſiſtere præſumpſerunt, & præſumunt auſu temerario, quotidie contra legitimas & canonicas Sanctiones, utpote quod nulla bona temporalia in poteſtatem eccleſiaſticam transferantur.* Narrantur hæc omnia in Mindenſi Chronico. Et Maſſimilianus I Imper. IV Id. Oct. anno MDXVII conſtitutionem edidit, qua novas bonorum acquiſitiones Eccleſiaſticis inhibuit: quæ bona nacti jam fuiſſent, ea intra anni ſpatium, juſto pretio proximis venirent. Quod ſi præſtitutum illud

pinquorum superstes esset. Fertur, eumdem Justinianum Cæsarem id quinta novella constitutione sustulisse. Quidquid vero plerique putarint;

illud tempus præterire siverint, jam liberum fore Principi, pro locorum ratione, eadem bona, facta æstimatione, ab Ecclesiasticis redimere; quorum tamen pretium in fundis emendis collocaretur, ut ex eorum fructibus, quæ pii fundatores facienda mandassent, peragerentur. At inter gravamina, quæ anno MDXXII per Principes Germaniæ Legato Pontificio, in conventu Nureburgensi, oblata sunt, illud etiam fuit, quod Monasteria nomine Monachorum in bonis hereditariis succedebant: *Quod Germanis & grave, & molestum, injustum etiam, ac non diutius tolerandum onus est. Ea propter necessario, ac summa prudentia curandum est, ut nemo se deinceps memoratorum Religiosorum votis vel adstringat, vel addicat, nisi prius ea de re civiles Magistratus certiores fecerit.... Ea tamen lege, eo pacto & ordine, ut omnibus ereditatibus, omnibusque parentum, fratrum, sororum, cognatorum, coheredum, ac quorumcumque*

rint; quid varia indicent interpretamenta, quæ in eam legem dari poterunt; illud explorati juris eſt, eamdem legem, velut ab jure publi-

que aliorum ſucceſſionibus renuntient. Idemque cum his, qui jam olim Religioſorum regulis ſeſe ſubjecerint, a ſacri Romani Imperii Statibus & petitur, & cenſetur. Ferdinandus autem 1 poſtridie Id. Oct. anni MDLXII eamdem legem & confirmavit, & in omnibus Provinciis, quæ ad Auſtriacam gentem pertinerent, valere juſſit. Et quo firmius eadem lex robur retineret, imperavit, poſſe conſanguineos id redemptionis jus cuicunque vendere: quod ſi proximi venditores non extent, idem jus Principi attribuit. Leopoldus vero Imperator, ut penitus bonorum *amortizationem* eliminaret, edicto, quod ante diem XIII Kal. Octobr. an. MDCLXIX edidit, nullas irritaſque declaravit omnes illas diſtractiones, & alienationes, quæ Eccleſiis fierent. Subindeque anno MDCLXXV ad Comitatum Rhætiæ, quæ nunc Tyrolis dicitur, protraxit. Nec ab his vel parum diſſentit Imperator Carolus VI,

blico alienam, nullam in regnorum plerisque, in Gallia scilicet, in Flandria, in Lusitania, in Sabaudia, inque nostra Italia, vim habuis-

VI, sed majori fortassè vi eamdem legem sibi cordi fuisse ostendit. Anno quippe MDCCXVI, prid. Non. Augusti omnia edicta, omnesque leges, & constitutiones, quas eadem super re ediderant Superiores Princeps, confirmavit: vetavitque, proposita locupletibus nullitatis pœna, suarum rerum alienationem, quas Ecclesiasticis facerent, sive rustici fundi essent, sive urbani, sive ædes, aut jura quæcunque: dedit præterea Magistratibus mandata de vendendis iisdem bonis intra anni vertentis spatium, quæ ab Ecclesiis, sive contractus, sive ultimæ voluntatis nomine, forent acquisita. Interdixit pariter Ecclesiasticis ne laicorum bonorum stabilium possessionem amplius, quam tres annos, retinerent. Nec eo contentus; anno MDCCXX, V Non. Octobr., altero suo edicto ea omnia rata habens, imperavit omnes acquisitiones ab Clericis factas post Leopoldi constitutionem, hoc est ab anno MDCLX,

buisse, ut peculiare Patavii statutum satis ostendit. Insuper Gregorius M. in quadam epistola disertis verbis ait, novellas Justiniani

MDCLX, irritas habendas: dedit tamen facultatem vendendi eadem bona laicis non amplius, quam trium mensium intervallo: sique hoc facere recusarent, aut negligerent, fecit potestatem laicis ipsorum bonorum ineundi possessionem, qui, facta deinde ab judice aestimatione, justum pretium solverent. Has omnes constitutiones & mandata Caroli VI recensentur sane quam accurate ab eodem Pelzhoff, qui a Consiliis fuit Imperatoris Josephi.

Antequam vero ex Germania recedamus, juvat instituta aliorum regionum, quae illi adhaerent, referre. Itaque Ludovicus Foscarinus, quo tempore vehemens contentio Venetam Rempublicam inter, & Paulum V erat, Venetorum legatus agebat apud Polonos, indeque Polonicarum legum codicem Venetias misit, quae cum ejus Senatus statuto mire consentire deprehensae sunt. Quin etiam Poloniae ordo Clericorum ex

ni constitutiones, etsi non multo antea prodierint, tamen in Italia numquam vim legis obtinuisse; quo fit, ut Accursius vetus aeque ac indu-

ex suis bonis quotannis certam pecuniae summam, jam inde ab antiquis temporibus, Regni quaestoribus solvebat. Etenim quum Alexander VI anno MD eidem ordini decimam pro vectigali indicere tentasset, continuo ab eodem rejecta est, ultro ab se in singulos annos rependi affirmando, sine ullo Pontificis rescripto, eo quidem jure, quod civilis potestas suapte vi obtinet. Nec eamdem cogitationem omisisse videtur Sigismundus Rex. Is enim quum cognovisset plurimum detrimenti ad Rempublicam ex nimiis Monialium congestis divitiis redundare, provide jussit, Sanctimoniales censu, qui ad vitam sustentandam satis esset, destitutae, vita dumtaxat viventes ex parte dimidia bonis paternis ac maternis fruantur; quod reliquum esset, proximis cederet. *Medietatem omnium censuum, & proventuum pecuniariorum illis, & cuilibet eorum solvere erunt adstricti, vita illarum durante. Reliquam medietatem*

dustrius legum interpres dicere non dubitaverit, Monachismum veram capitis diminutionem pati, hoc est, ejus privationem juris, quo cives ce-

tem pro se retinebunt, & ex iliis onera Reipublicæ, Regni, & bellicæ expeditionis sustinebunt . . . . . Post mortem illarum bona earum (h. e. Monialium) ad proximiores consanguineos rursus devolvantur, & devolvi debebunt.

Neque vero ab horum censu secludenda est Hispaniæ regio. Quod etiam eo mirabilius videri potest, inibi adversus *amortizationem* viguisse legem, quo tempore barbarorum plena erant omnia. Siquidem Alfonsus II, qui in Lusitania, sive Portugallia regnavit anno MCCXII, primus fuit, qui nimiam bonorum consecrationem lege vetavit. Suborta quæstio erat cum Clero de ejusdem legis intelligentia. Ambigebatur enim non de potestate Principis in ea ferenda, sed an bona etiam jam pridem acquisita in ea continerentur, quod nonnullorum erat opinio. Quapropter Dionysium inter Alfonsi nepotem, & ordinem Clericorum transactum est, Alfonsi

ceteri potiuntur. Neque dici unquam poterit, novellam illam Justiniani constitutionem nostro in Regno invaluisse: palam enim cuique est,

si legem valere in iis tantum bonis, quæ post ejus promulgationem nactæ Ecclesiæ forent. Et quia Alfonsi constitutio ad acquisitiones etiam onerosas proferebatur, propterea in eadem transactione cum Joanne constitutum fuit, facultates Ecclesiis erogatas cum anniversario, aut quolibet alio onere, immunes quidem fore ab ea Alfonsi constitutione. Porro anno MCCLXXXIX Clerus ejusdem Regni postulaverat ab Nicolao IV, uti posset cum civitatibus pacisci super quadraginta capitibus, quorum in postremo, quod de immunitate erat, utique efficiendum esse statuebatur, quod canonicum esset, atque æquum, nec ecclesiasticæ libertati repugnans. Eodem in articulo complectebatur facultas, per quam Ecclesiasticis fas esset a laicis bona emere. At propter id ipsum Principem Dionysium adiere, qui petitiones eorum rejiciens, impense præcepit, nihil recedendum a legibus Alfonsi,

eſt, Federicum Imperatorem contrariam prorſus legem condidiſſe, quæ etſi fortaſſe infirmata deinde ſit; id ob varias imperii viciſſitudi-

fonſi, quod ex ejus capitulis anni MCCCIX, & MCCCXLVII planum fit. Princeps autem Petrus, qui fuit Dionyſii nepos, regnavitque anno MCCCLVII, avi leges confirmans interdixit Notariis facultatem ſtipulandi in hujuſmodi contractibus, qui cum Eccleſiaſticis inirentur. Iterum ordo Clericorum anno MCCCCXXVII ab Joanne I ſuppliciter petiit, uti ſibi laicorum bonorum poſſeſſionem nanciſci liceret; idque & denegatum ab eodem Rege fuit, &, renovata Alfonſi conſtitutione, inſuper additum, ut plerique narrant, a nemine poſſe Eccleſiaſticum heredem inſtitui, niſi pro quantitate centum coronarum, quas anniverſarias quis relinque voluerit. Atque ex his conſtitutionibus ab Alfonſo V, & Emmanuele Regibus Luſitanis conflatæ fuere Ordinationes, ſive leges univerſales Hiſpaniæ, in quibus lib. II, tit. XVIII ſtatuitur ne Eccleſiæ, & Sacri Ordines emant bona ſtabilia. Iterum typis edi-

tæ

dines, quas norunt omnes, factum est. Sed hic de fato hujus legis inquiriri non oportet; quum alium locum, & occasionem hujusmo-

tæ sunt eædem Ordinationes quo tempore Hispaniæ Regnum tenebat Philippus II, dictæque proinde Philippicæ, quarum in lib.II, tit.XVIII illa ipsa Alfonsi V Ordinatio legitur.

Operæ pretium autem est per summa capita hic enarrare, quæ notatu digna in his Ordinationibus reperiuntur. Interdicuntur nempe Ecclesiis, omnibusque iis, quas *manus mortuas* appellamus, cunctas acquisitiones bonorum stabilium tam titulo oneroso, quam lucrativo. Tantum ipsis permittitur posse illa bona retinere ad anni usque spatium, intereadum eadem proximis venditorum, aut donantium vendant: ni ita faxint, bona ipsa proscribantur fisco. Eximuntur autem ab hac lege facultates illæ, quæ titulo lucrativo acquisitæ deprehenduntur, ad obitum usque Joannis I, qui decesserat V Non. Augusti anni MCCCCXXXIII. Præsbyteris datur potestas ineundæ possessionis bonorum, modo ex hac vita mi-

modi tractatio requirat. Id tantummodo in præſentia expetitur; ut lex publicæ utilitati conformis poſtliminio revocata, vim ſuam recu-

migrantes eadem ſuis conſanguineis relinquant. Conſtituitur, poteſtatem, qua fruitur Eccleſia in comparandis facultatibus, nihil obſtare, quo minus ipſa ſolvendis oneribus realibus, & publicis, rebus iiſdem adhærentibus, ſit obnoxia: propterea quod Princeps eam facultatem indulgendo, nunquam uſque eo profuſus fuiſſe putandus eſt, ut Eccleſia ab tributo ipſis rebus annexo fieret immunis. Argumenta autem, & rationes, quas iiſdem in Ordinationibus recenſentur, minus contemnendæ videntur. Decernitur enim optimi cujuſque Principis intereſſe rerum *ammortizationem* vetare, quo laici idoneas habeant facultates, quibus ſatis eſſent præſtandis oneribus Reipublicæ; ſimulque ne qua ex nimiis opibus labes dignitati ſanctiſſimi perciſſimique Ordinis aſpergi videatur. His adjicitur, neutiquam illis incommodis proſpectum iri eadem Clericorum bona ſolutioni tributorum adigendo: pro-

cuperet, atque ubique servetur. Sane apud nos numquam fuit addubitatum, quin Monasticæ renunciationes, quavis ipsæ ratione concipian-

propterea quia minime hoc pacto detrimentum tollitur commerciorum, quæ cum inculimati civium sunt necessaria, tum minime exerceri possunt, ni æquo jure ultro citroque cives paciscantur: atque hinc civium, & familiarum inopia sequatur necesse est. Id autem ecclesiasticæ libertati minime officere, quum non auferat bona antea comparata, sed tantum acquirenda cohibeat, postquam scilicet Clerici satis opum nacti sunt. Et quemadmodum Ecclesia leges condit, quæ Ecclesiasticos ab alienandis rebus continet; ita vicissim & Princeps laicos paribus legibus coercet. Quinimo si cuilibet de civibus fas est, ad suæ familiæ incolumitatem, prohibere, ne quid de suis facultatibus Ecclesiæ alienetur; quidni idem Principi præstandum erit, in publicæ utilitatis rationem? Quare ni Princeps ea potestate utatur, brevi ab uno sacro ordine cives universis suis opibus spoliatum iri. Hæc quidem sunt

piantur, nusquam ad monasteria cum marium, tum feminarum successionis jura trahere possint. Et nostra hæc princeps Neapolitana Ci-

sunt rationum momenta, quibus temporibus illis in magna rerum ignoratione homines ducti, naturæ tamen communi sensu impulsi, tam de suis, quam de Civitatis commodis cogitare cœperunt.

Ecce autem Barbosa, nimio in Romanam curiam studio addictus, dum nullo modo, quin ea lex contra *amortizationem* apud Hispanos, Lusitanosque esset, inficiari posset, arbitratus est tamen eam fuisse de Pontificis Romani auctoritate latam. Quam suam sententiam postea, aliorum imperio parens, ut Regiæ potestati contrariam, repudiavit, iterumque scripsit in suo Voto xxx, num. 44. sic: *De cujus materiæ (ordination. lib.* II, *tit.* 18 *in princip.* §. 1.) *validitate satis superque disceptatum fuit, & adhuc sub judice lis est. Et ideo nihil firmandum in præsenti censeo, aut meæ intentionis usquam fuit Ecclesiasticæ, vel Regiæ jurisdictioni præjudicium aliquod* in-

vitas in plerisque hac de re fori controversiis, in eo nervos omnes ac vires exeruit, ut hujusmodi renunciationes omnino reales haberen-

inferre; sed quæ hic dicimus super hac materia, magis discurrendi, quam resolvendi gratia dicta censeantur. Usus est hoc loco is causidicus forensibus technis. Etenim in interpretatione ipsarum Ordinationum commentus fuerat, se loqui de Indiarum regionibus, affirmans in iis pleno dominio a Lusitanis occupatis, recte consecrationem bonorum a Principe vetari posse: ut facile inde deducere quivis posset, haudquaquam Principem ea facultate pollere in iis rebus, quæ privatorum sunt, nec quidquam, nisi pro summo imperio, ad Rempublicam spectant. Barbosæ opinio, tametsi ei nonnulli de turba forensium adhæserunt, rati eam viguisse in Hispania legem, quæ annuente Pontifice M. lata esset, refelli facile potest ex iis, quæ anno MDCXXXV in Lusitania evenere. Erat per id tempus inibi Pontificius orator Alexander Castracanus, qui in Dominico die Majoris Hebdomadæ

rentur, id omnino non modo singulis civibus sed universæ insuper reipublicæ admodum salutare agnoscens.

madæ *amortizationem* bonorum edicto interdixit. Rex autem Philippus IV prudentum coegit concilium, inter quos fuit Joannes Chumacerus, & Sotusmajor, qui Regiam potestatem tuiti sunt, ad eamdem pertinere pronuntiantes tali lege publico bono consulere: quare rescindendum esse affirmarunt oratoris Pontificii edictum. Quo tempore Pontificatum maximum tenens Urbanus VIII, certior iis de rebus factus, nihil conquestus de eo est, sed rem silentio premens, id factum ut justum ac legitimum reputavit. Sed hujusmodi res quemadmodum se habuerint in Hispania, item in aliis Europæ regionibus, edisserit auctor locupletissimus, idemque doctissimus de Campomanes Consiliarius, & Advocatus Fiscalis in Castellæ Senatu, qui luculentissimum edidit tractatum *De amortizatione*, unde nos pleraque exempla desumpsimus, nostrisque addidimus.

XXI. Atque hæc semper, & ubique in amplissimo hoc Regno sententia non sine gravi sapientum Jurisconsultorum auctoritate diu per-

va-

Sed ex longa peregrinatione in Italiam demum remeantes, post latam Federici II constitutionem late per universas ejus regiones obtinuisse invenimus, Monachis minime fas esse facultates acquirere. Nam quum Romanos Pontifices potestatem ipsis dedisse legamus, ut bona possent recipere; sat luculenter inde deducitur, neutiquam illis tunc temporis id lege licuisse. Sic Innocentius IV fertur privilegium, anno MCCXLVI, Cirstercienfibus dedisse, cujus ope iidem suorum cujusque proximorum in bonis hereditariis possent succedere. *Devotionis vestræ* (scribit Pontifex apud Rainaldum ad annum MCCXLIX) *precibus inclinati, auctoritate vobis præsentium indulgemus, ut possessiones, & alia bona mobilia & immobilia, exceptis feudalibus, quæ personas fratrum ad Monasteria vestra a seculo fugiensium, & professionem facientium in eisdem, si remansissent in seculo, ratione successionis, vel quocunque alio justo titulo,*

valuit; quamvis nonnulli non defuerint scriptorum, qui, ut suarum partium studio indulgerent, hanc malo publico turbare disciplinam,

I 3 &

rulo contigisset, *petere*, *aut retinere libere valeatis*, *contraria consuetudine non obstante*. Sic etiam Eugenium IV. Pontificem reperimus, qui anno MCCCCXXXVI Congregationi Benedictinorum D.Justinæ privilegium, quod in eorum Bullario tom. I. extat, impertivit, ut bonorum possessionem nancisci possent. *Quodque* (inquit) *præfatæ Congregationis Monasteria bona mobilia*, *& immobilia in quibuscumque civitatibus*, *& locis*, *quovis titulo acquirere possint; petendi etiam*, *& exigendi Monachis*, *& personis hujusmodi præfata bona*, *undecunque*, *vel qualitercunque eis debita*, *& quæ in seculo remansissent*, *jus petendi*, *& exigendi haberent*, *ipsis eorum Monasteriis acquirenda*: *non obstantibus quibuscunque statutis*, *ordinationibus*, *& decretis cujusvis Ecclesiasticæ*, *sive Secularis personæ*, *Communitatis*, *Collegii &c.* Quibus ex verbis probe intelligitur, *Seculares personas*, h. e. Principes, *Communitates*,

& monasticarum renunciationum qualitatem trahere ausint ex incertis, & ineptis formulis, quæ vulgo concipiuntur, nec quidquam sapiunt,

tates, & *Collegia*, h. e. liberas civitates jam statuta promulgata habuisse; quibus Monachis bona cumulandi jus esset ademptum. Aliter enim quid attinuerat eis facultatem tribuere Pontificem, si liberum esset ipsis, & integrum divitias comparare?

Jam Mediolani celebre quondam viguit statutum, vetans ne quis civium exteris & alienigenis bona stabilia venderet, vel alienaret. Hinc quæri cœptum, an alienigenarum & exterorum nomine Ecclesiasticum etiam, & Ecclesias intelligi oporteret. Contendebant enim, ordinem Clericorum, quia diversæ esset conditionis, propioque jure uteretur, non immerito extra rempublicam censendum, quippe qui commune Civitatis jus minime agnosceret. Signorolus quidem de Homedeis Consil. xxi, qui inter xiv seculi Jurisconsultos non obscuri nominis fuit, audacter pronuntiavit, id statutum utique ad Ecclesiasticos, & Ec-

piunt, nisi contorta sophismata, & mera commenta, utique ad labefactanda familiarum patrimonia valitura. Qui stupor in illis tam cla-

 re

Ecclesias pertinere: propterea quia quæ præcipua ratio, nempe reipublicæ utilitas, exteros ab iis acquisitionibus propulsabat, eamdem & contra sacrum Ordinem valeret. Atque in hanc sententiam constitutum fuit. Eamdemque secutus est Jacobus Grassis in Decis. part.I. lib. IV, cap. 18. contendens idem statutum sicuti ecclesiasticæ libertati minime repugnans habendum, ita publicæ utilitati consentaneum. Idque vel maxime, quia, ut scribit Andreas Alciatus in Comment. ad Authent. *Cassa & irrita*, *C. de S. Eccles.* neutiquam arcet Ecclesias ab acquisitione omnium rerum, sed tantum ab stabilium. Clemente VIII Pont. Max. Archiepiscopatum Mediolanensem gerebat Fidericus Borromeus D. Caroli fratris nepos, qui rescindendum curavit statutum illud, simul & illud alterum, æque vetustum, quo professis Monachis jus succedendi in hereditate suorum ademptum erat. Ortum id certamen fuit ex

re patescit, quam nemo perspique non videt, rem esse profecto pessimi exempli, postquam Monialium, vel Monachorum quispiam quidquid pri-

ex edicto, quo civitatis *Gubernator* Joannes Fernandez oryzam seri prohibuerat, cujus ex satione aqua stagnans cæli gravitatem inducebat, afficiebatque incolarum valetudinem. Eo in edicto & Ecclesiasticos complecti placuit. Concertatum tunc illis de capitibus fuit ab anno MDXCV, ad annum MDXCVIII. Jacobus Menochius, qui Senatus Mediolanensis partes strenue tuebatur, sacris christianorum ab Archiepiscopo fuit privatus, adnitente Antonio Seneca Archiepiscopi Vicario. Re tandem ad Philippum III delata, is Vicarium, ut rerum novarum cupidum in exilium pelli jussit. Institutumque ea occasione Consilium, quod provide pronunciavit, iniquas prorsus habendas Archiepiscopi contentiones. Atque is disputationis finis: ratumque ac legitimum dehinc habitum statutum. Fusius his de rebus agit Errera in Mediolanensi Chronologia cap. XXXIV.

At non facile quemquam alium in-

privatim antea possideret, cunctis jam sæculi commodis abjectis, renunciaverit; Monasteria deinde eorum locum subingredi velle, & in-

inveneris, qui hujusmodi *amortizationis* legem æque fortiter ac strenue vindicaverit, ac Venetorum Respublica. Ea quippe jam inde ab anno MCCCXXXIII Statutorum codicem condens, cap. 57. lib. VI edixit, Ecclesias a quocunque sive donationis titulo inter vivos, sive per testamentum, bona stabilia accipientes, easdem non amplius, quam decem annorum spatio retinere posse, quibus peractis, ipsamet bona laicis abalienda esse, quorum pretium numerato ipsis Ecclesiis erogandum ad piam defuncti voluntatem præstandam. Additum, gravioribus propositis pœnis, per eorum contractuum Notarios primo quoque tempore Magistratus certiores faciendos, qui, ne res oblivioni daretur, ea omnia in publica acta referrent. Postea vero ad annum MDXXXVI, quum animadvertisset Senatus illud decem annorum spatium diuturnius esse, idem ad biennium contraxit, tam quoad ultimas voluntates, quam con-

in eorumdem succeſſionem bonorum venire, quibus jam antea ab eiſdem vale dictum fuit. Et id quibus jam modis? Illa ſane interpreta-

contractus: additumque ultra id ſpatium neutiquam Clericis obligari poſſe ſtabilia laicorum. Iterum Notariis ſeverius indictum, ut de his venditionibus, ſive legatis Judices, qui Xviri ab munero appellantur, ſtatim doceant, quo illæ Eccleſiaſticorum acquiſitiones in certum ſeorſum codicem referrentur. Eo præterito biennio, Xviros curare, ut eadem bona per præconem vendantur proximioribus. At anno MDCV, ad VII Kal. April. Senatus idem ſtatutum ad univerſos ſuæ ditionis cives pertinere juſſit; pœnaſque inſuper adauxit. Edixit enim ejuſmodi bona ab Eccleſiaſticis contra fas occupata, confiſcationi ſubjicienda eſſe; iiſque venumdatis, pretium trifariam diſperſiendum, ut una pars fiſco, altera magiſtratui, tertia denunciatoribus cederet. Acriter huic ſtatuto repugnavit Paulus V Pont. Max. Nam Senatus ea occaſione tria capita ſuo in ſtatuto complexus erat: primo, ne-

tatione, quæ eorum privatim interesse dicitur. Hinc varia renunciationum *translativarum*, *abdicativarum*, *realium*, & *personalium*

I 6 ge-

nemini fas esse loca Religiosa condere, ædificare, seu dilatare, sine Senatus auctoritate: secundo, Ecclesias, aliasque *manus mortuas* non posse bona stabilia possidere, ni prius ab eodem Senatu facultatem impetrassent: tertio, Clericos quoscunque majestatis reos in laicorum judicium adducendos. Quas sanctiones quum minime probaret Pontifex ille, universam Venetam Rempublicam generali interdicto perculit. Tenuit ea disputatio ad annum usque MDCVII, quo res ad concordiam redacta est, adnitentibus præsertim Cardinali Giojusa, & Francisco de Castro, illo Henrici III Regis Christianissimi, hoc Philippi III Regis Catholici Oratore: conveneruntque conditiones, ut idem Romanus Pontifex, qui tulerat, interdictum abrogaret; Senatus autem denuntiationem, quam adversus interdictum professus erat, aboleret. Interea tamen legibus illis nihil derogatum, sed suum eæ retinuere robur ad hæc

usque

genera enata ſunt; & quidquid ſubdola hominum ingenia in publicæ exitium rei, inque recti judicii contemptum excogitatum unquam eſt.

Quod

uſque tempora. Quin etiam hoc eodem anno MDCCLXVII, IV Id. Sept. idem Senatus graviter conqueſtus, leges ab ſe antea latas parum profeciſſe ad coercendam rerum *amortizationem*, nova, eaque ſeveriori lege Reipublicæ, & civium commodis conſulendum duxit, perque plura capita rectum facultatum ordinem atque uſum ſancivit. Illud autem novi cap. V adjectum eſt, quæ olim bona mobilia pro cujuſque arbitrio ſacris Collegiis tradi poterant, ea non niſi pro decima parte erogari poſſe, ea inſuper lege, ut ſemel tantum ab unoquoque præſtari id poſſit, & modo ſummam quincentorum aureorum non exuperet.

Deinceps autem ſingulas Italiæ regiones perluſtrantes, illas quoque, quæ ab Cl. Auctore commemoratæ ſunt, in Sabaudia jam pridem eam legem viguiſſe novimus. Victorius Amadeus in ſuo Codice, quem anno MDCCXXIX edidit, veteres omnes ea de re conſtitutiones

com-

Quod quidem, ſicut ferendum quodammodo eſſet, ſi qua inter ejuſdem familiæ adgnatos controverſia exiſteret; ita permittendum nullo jam

complexus eſt; inter quas illa Philiberti Ducis adnumeratur, qua Monachos profeſſos nullum habere jus edicitur ſuccedendi in bonis ſuorum parentum, aliorumque propinquorum. Adjicitur præterea Monachum Monaſterio nihil amplius, quam tertiam ſuarum rerum partem, attribuere poſſe; modo tamen de moventibus rebus agatur: ſtabilia enim illis adjudicanda eſſe, inter quos commerciorum jura ultro citroque vigent. Eamdem recenſens ſuo in Codice Præſes Faber, demonſtrat ea doctrinæ copia, qua plurimum valet, nihil inde eccleſiaſticæ libertati derogari: Principi quippe fas, ac neceſſarium ſua in dominatione omnes illas leges ferre, quas publicæ utilitatis ratio poſtulat.

Nec Januenſium Reſpublica parum diligens in conſtituenda eadem lege fuiſſe videtur. Inter ejus quippe Statuta illud etiam ſancitum reperimus, ne bona ſtabilia vendantur alienigenis, quotum

jam modo erit, quum de extraneis prorſus agitur, cujuſmodi eſſe Monaſteria nemo ambigit.

XXII. Atque hæc ferme illa mo-

rum nomine Januenſes Cauſidici Clericos quoque, atque Eccleſias intelligi affirmant. Monachis etiam, Eccleſiis, cunctiſque ſacris Collegiis jus ademptum ſuccedendi tam ex teſtamento, quam ab inteſtato. Præterea Clericos ſolutioni publicorum cujuſcunque generis tributorum fore obnoxios. Quæ Statuta perpetuis Commentariis illuſtravit Caſaregis, eorumque firmitatem in Reſolut. 1 num. 16 ex eo præſertim tuetur, quod, ſicuti privato cuilibet jus faſque eſt, ad familiæ ſuæ incolumitatem ſervandam, ſuorum bonorum in *Manus mortuas* migrationem vetare; quidni ſummo Imperanti, publicæ utilitatis cauſa, idem jus attribuendum, qui præterea majorem præ privato habet poteſtatem in cunctis reipublicæ facultatibus?

Sed quia ex plurimis exemplis intellectum erat, ea ipſa Statuta malum, ramis tantum amputatis, minime vero, quod

momenta sunt, quibus mota civitas nostra, totumque pene Regnum Principis patrocinium atque opem exorat, quo in posterum legis sanctio-

quod expetebatur, radicitus evellere; propterea non ita multis ab hinc annis, h. e. MDCCLXI, lex duobus Reipublicæ Collegiis roganda commissa fuit, quæ, instar illius Venetæ anni MDCV, *Manus mortuas* a quolibet rerum stabilium acquisitione excluderet. Annoque subinde MDCCLXII pluribus suffragiis scita est. Integram describit Campomanes part. 1 cap. 12. Constituit enim nullo prorsus pacto tam ex contractu oneroso, quam gratuito, vel etiam ex testamento, bona stabilia Ecclesiis, & quibusvis Clericis attribui posse: sique ob æs alienum iisdem bona laicorum adjudicentur, illa aliis laicis vendenda esse binorum annorum spatio, eorumque pretium collocandum in publica D. Georgii mensa, aut in aliis fundis Reipublicæ, ita tamen, ut nomina ad ipsos Clericos pertinerent: qua ratione æquitati commerciorum prospectum fore putarunt.

In

ctione caveatur, ut quibusvis umquam verbis Monachorum, Monialiumque renunciationes concipiantur, in cunctis de ea re controversiis,

In Mutinensi autem, & Mirandulæ ditione Franciscus III Estensis, prid. id. Sept. an. MDCCLXIII, omnem adhibuit cogitationem, quo cunctas e medio tolleret ansas impediendorum commerciorum, quod intra angustos regionis finibus magno esset civibus detrimento. Hinc principio fideicommissa cohibuit, ac dumtaxat nobilioribus, quique centum millium librarum Mutinensium censum haberent, id privilegium indulsit, ea tamen lege, ut non nisi in quartam stirpem vim haberet. At quod ad *Amortizationem* attinet, gravioribus propositis pœnis, Ecclesiis, aliisque sacris Collegiis vetavit, ne quidquam rerum stabilium acquirerent, cujusvis contractus nomine, aut ex testamento. Præterea *Manus mortuas* nullum jus, sive actionem, aut servitutem in rebus stabilibus nancisci præcepit: idque non modo in futurum tempus valiturum, sed in præteritum insuper jussit, in illis nimirum fa-

fiis, jam ubique *reales abdicativas*, & *exstinctivas* habeantur; adeo ut ipsa Monasteria neutiquam in eis bonis succedant, quibus aut in præsen-

facultatibus, quibus sub conditione erogatis, conditio post ejus legis promulgationem eveniret. Campomanes part. 1, cap. 13.

Idem institutum sequi haud recusavit Luca Urbs, quæ, ut in parva re, sapientissimis tamen legibus temperata, suorum civium commodis consulere nunquam prætermisit. Hinc anno MDCCLXIV lata lege rerum devotionem interdixit: vetavit enim, ne quis Clericis bona stabilia, sine Magistratus auctoritate, venderet, sive donaret adhuc vivens, legaretve decedens: sique eorum quis nomina haberet, hypotecas, vel aliud quodvis jus in bonis civium, nihil prorsus, nisi pecuniam, ubi aliis vendantur debitorum bona, recuperare fas esset. Additur præterea eamdem legem ad anteactos etiam contractus pertinere, dummodo conditio subesset, quæ latam legem secuta sit.

Nec omittendus Philippus Borbonus,

ſentia renunciatur, aut jam antea renunciatum eſt; vel, quod idem prorſus eſt, ipſam monaſticam profeſ-

nius, qui in ſuo Parmenſi, Placentino, & Guardaſtalli Ducatu anno MDCCLXIV, ad VIII Kal. Nov. ſolemni ſanctione inter alia vetavit, ne *Manus mortuæ* ulla unquam ratione, neque teſtamento, neque donatione inter vivos, neque quocunque alio titulo lucrativo, aut oneroſo, rerum ſtabilium poſſeſſionem inirent; quin etiam ne uſufructum quidem ſtabilium per aliquod tempus eædem percipiant, juſſit.

Sed ut ad res noſtras tandem accedamus, quo tempore in Germania Carolus VI Imp. bonorum *amortizationem* coercendam ſuſcepit, curatum eſt, ut in hac quoque Neapolitana Civitate idem inſtitutum induceretur. Hinc miſſis ea ſuper re ad Principem ſupplicibus litteris, quæ leguntur in *Codice Capitulorum*, & *Gratiarum Regni*, in iis exempla propoſita ſunt Januæ, Sabaudiæ, Mediolani, ac totius fere Italiæ, ubi eadem Conſtitutio obtinet. Subinde vero ad annum MDCCXXV ad eumdem Imperatorem Carolum miſſa fuit *Con-*

fessionem cujusvis solidæ renunciationis vim obtinere, Monachis semper, & Monialibus, & Monasteriis quo-

Consultatio Senatus, ut vocant, *Collateralis*, Regiæque Cameræ *Summariæ*, ut plenius, ac dilucidius ejus legis necessitas atque utilitas constaret. Igitur contendentes Patres Missionarii ad Ædem Virginum, sui Monasterii ambitum proferre, in eo coercitos comperimus. Nam eam causam tunc temporis quum egisset disertissimus Orator Vincentius Quatrimanus, qui postmodum Vvir Regalis Cameræ creatus fuit, Senatus *Collateralis* pronunciavit, utique Patribus Virginum denegandam ædificandi facultatem, quoad usque *Consultationis* ad Imperatorem missæ deliberatio fieret. Commemorantur hæc omnia in Notamentorum Codice tom. I, ad annum MDCCXXV, quum a Regni Secretis esset Nicolaus Fraggiannius, de cujus nominis celebritate ac laudibus nulla unquam ætas conticescet. Novissime autem, h. e. anno MDCCLXVII, ad III Kal. Jun. inclytus Rex noster Ferdinandus suo Rescripto Federici II Constitutionem, temporum injuria pene obliteratam, confirma-

quoque ab omni prorsus successione bonorum rejectis. Id enimvero & Monasticæ disciplinæ, & rei etiam

mavit, utque Regno admodum salutarem singulos cives tenere jussit. Verum ex ea alterius ferendæ legis occasionem posthac desumendam fore confidimus, quæ universe, ac per singula capita nimias facultatum *amortizationes* prorsus coerceat. Id enimvero postulant Regni rationes, suadentque tot luculentissima populorum omnium cujusque ætatis exempla, quæ, ut nos hactenus commemoravimus, plane demonstrant, nihil tantopere a sanctissimæ Religionis disciplina, ac Reipublicæ commodo & incolumitate abhorrere, quam facultates e communi societatis usu avulsas, in Ecclesiasticorum immodicas opes cedere.. Quæ animi mei sensa dum profero, nolim quis existimet, quidquam me ecclesiasticæ dignitati detractum velle. Longe id a me abesse testor, qui Sacratissimi Ordinis alumnus christianæ Religionis decreta, atque almæ parentis Ecclesiæ præcepta, pro eo ac debeo, veneror & amplector. Sed propterea quandoque his in adnotationibus non

etiam publicæ maxime conducibile, e decorum erit.

FINIS.

non dubitavi sententiam meam sine ambagibus aperire, ut penitus redarguatur opinio eorum illa, quæ jam pridem inveteravit, perniciosa Religioni, cunctæque Ecclesiæ periculosa, Sacrorum Ministros maxime compendii sui causa instituta Religionis profiteri. Quæ nefaria vox cum omnium interesse puto, ut penitus de medio tollatur, tum nulla alia ratione commodius repelli posse existimo, quam si, ut quæ recta sunt defendimus & propugnamus; ita, si quid unquam vitii, quod nunquam agnovit Ecclesia, paucorum improbitate, aut imperitia irrepserit, illud nos ultro rejiciamus, & reprobandum ducamus.

FINIS.

EMENDANDA

Tom. II.

Pag. 4. text. verſ. ult. hac, *lege* ac.
Ib. adnot. verſ. 2, habent, *lege* habet.
Pag. 6, text. verſ. ult. perfectionis, pietatis, *lege* perfectioris pietatis.
Pag. 10, adn. verſ. 9, quæ, *lege* quod.
Pag. 11, adn. verſ. 17, pericula, *lege* periculi.
Pag. 12, adn. verſ. 19, alia, *lege* aliorum.
Pag. 20, text. verſ. 2, delere, *lege* deferere.
Pag. 23, text. verſ. 8, in gentes, *lege* ingentes.
Pag. 24, adn. verſ. 9, vitiorom, *lege* vitiorum.
Pag. 33, adn. verſ. 6, Marſanni, *lege* Marſami.
Pag. 62, verſ. 2, Repetiebat, *lege* Repetebat.
Pag. 66, adn. verſ. 3, Nullam, *lege* Nullum.
Pag. 71, adn. verſ. 17, Promiſque, *lege* Promiſcue.
Pag. 74, adn. verſ. 15, facultas, *lege* facultatem.
Pag 83, adn. verſ. 18, qui ſe, *lege* cui ſe.
Pag. 86, adn. verſ. 3, ejus legis, *e* ea lege.

Pag. 87, adn. verf. 12, conhibentia, *lege* conniventia.
Pag. 90, adn. verf. 8, imperandum, *lege* impetrandum.
Ibid. verf. 10, adempti, *lege* adepti.
Pag. 91, adn. verf. 8, vellet, donaret, *lege* vellent, donarent.
Pag. 93, adn. verf. 15, illeteratus, *lege* illiteratus.
Pag. 99, adn. verf. 2, ponfium, *lege* pontium.
Pag. 100, adn. verf. 4, pofdere, *lege* poffidere.
Pag. 105, adn. verf. 25, genere, *lege* gerere.
Pag. 109, adn. verf. 17, Turonenfem, *lege* Turonenfe.
Pag. 112, adn. verf. 23, una, *lege* unam.
Pag. 113, adn. verf. 13, caufæ, *lege* caufas.
Pag. 114, adn. verf. 24, pertinent, *lege* pertinet.
Pag. 115, adn. verf. 3, obtegiffet, *lege* obfigiffet.
Pag. 118, adn. verf. 22, fubjaciat, *lege* fubjaceat.
Pag. 126, adn. verf. 17, quem, *lege* quod.
Pag. 129, adn. verf. 9, indefidenter, *lege* indefinenter.
Pag. 133, verf. penult. lignum, *lege* dignum.

Pag.

Pag. 137, adn. verf. 5. jurifdictionis, *lege* jurifdictioni.

Pag. 148, adn. verf. 24, Dominica, *lege* Dominicana.

Pag. 159, adn. verf. 11, Bugofatica, *lege* Burgofatica.

Pag. 160, adn. verf. 19, ftram, *lege* noftram.

Pag. 167, adn. verf. 9, nullam, *lege* nullum.

Pag. 169, adn. verf. 2, facultas, *lege* facultates.

Pag. 172, adn. verf. 5, querela, *lege* querelæ.

Pag. 175, adn. verf. 18, MDXT, *lege* *lege* MDXL.

Pag. 176, adn. verf. 2, tacitorum, *lege* tacitarum.

Pag. 178, adn. verf. 5, fpiritualem, *lege* fpirituale.

Pag. 181, adn.verf.9, liaci, *lege* laici.

Pag. 182, adn. verf. 21, ereditatibus, *lege* hereditatibus.

Pag. 185, adn. verf. 14, aliorum, *lege* aliarum.

Pag. 186, adn. verf. 17, vita, *lege* vitam.

Pag. 189, adn. verf. 17, relinque, *lege* relinquere.

Pag. 192, adn. verf. 3, inculimati, *lege* incolumitati.

Ib. verf. 19. Prencipi, *lege* Principi.

Pag.

I N D E X

R E R U M

Littera T textum significat, sive Consultationem I, vel II, h. e. primam, vel secundam, pr. Præfationem priorem, A Adnotationes; ac numerus arabicus paginam cujusque Consultationis indicat.

A.

Abbatissa quo tempore denominari cœpta. I. A. 9. *& seq.*
Accursius Monachos ut capite diminutos ducit. II. T. 186.
Æquitas legibus in omnibus inesse debet. I. A. 79. *& seq.*
Agricoltura quantopere reipublicæ utilis. II. T. 60.
Agrorum æqua divisio apud Hebræos. II. A. 53. *& seq.*
Alexander III. Pont. Cistercienses a comparandis novis facultatibus dehortatur. I. A. 184. *& seq.*

Alphonsus Airoldus laudatus. II. A. 152. & 166.
D. *Ambrosius de Clericorum moribus queritur.* I. A. 50.
—— *Ejus de temporalibus bonis sententia.* I. A. 52. *& seq.*
—— *Christianas Virgines præ Vestalibus extollit.* I. T. 214. *& seq.*
—— *Christianos omnes ad tributi solutionem hortatur.* II. A. 82.
Ammianus Marcellinus divitias Christianorum taxat. II. A. 90.
Amortizatio quid. II. A. 27.
—— *Idem ac manus mortua.* ib.
—— *Varia ejus significatio.* ib.
—— *Sæpe Regio Fisco tribuitur.* ib. 29. *& seq.*
—— *Reipublicæ commodis noxia.* ib. 33.
—— *bonorum qualitatem non immutat.* I. A. 73.
Anachoretæ qui. II. T 10.
Ananias cum Saphira mendacii pœnias luunt. I. T. 15. *& seq.*
S. Antonii Soror Sanctimonialium curam gerit. præf. LII.
—— *Primus is Monachorum institu-*

tutor. pr. XLVII.

Apostoli nunquam aliquid contra rempublicam moliti sunt. I. A. 97.

—— *Principes etiam tyrannos sunt reveriti*. ib.

D. Athanasius primus Monachos in Occidentem invexit. pr. XLVIII. & I. A. 7. & *seq*.

—— *In Gallia Monasterium condidit*. ib. XLIX.

Augusti leges de connubiis. I. T. 129.

—— *Ejus objurgatio in Romanos*. A. ib.

S. Augustinus ordinem monasticum in Africam attulit. pr. XLIX.

—— *D. Optati sententiam defendit*. I. A. 47.

B.

S. Basilius Monachos in urbes invexit. pr. XLVIII.
Beguinæ, sive Beguardæ disciplina. pr. LX.
—— *Propter errores illis imputatos tolluntur.* ib.
Belgii leges adversus amortizationem. II. A. 175. & seq.
Bella-Villæ urbis statutum. II. A. 151.
S. Benedictus Monasterium Cassinense condidit. pr. LI.
—— *Ordinem monasticum in Occidente propagat.* ib. LII. & I. A. 8. *& seq.*
—— *De Sanctimonialibus curam gessit.* ib. 9.
—— *Scholasticam Sororem illis præfecit.* ib.
Beneficia ecclesiastica quatenus temporalia imperio Principis subduntur. I. T. 44.
—— *Eorum decisiones ex judicio ejusdem prodeunt.* ib. 48.

Boni-

Bonifacius VIII Clericos adversus Regem Gallorum tuetur. II. A. 171.

Bonorum æqua divisio reipublicæ necessaria. I. A. 176.

—— *Eam Romani impense coluerunt.* ib. 177.

—— *Hebræi item.* ib. 178.

—— *Contra quot mala oriuntur.* ib. 179. *& seq.*

Britanni queruntur, Religiosos cum detrimento Regni bona occupare. I. A. 146.

—— *Eorum leges de non amortizandis bonis.* II. T. 129. & seq. & ib. A. 176. & seq.

Burgundiorum lex temporariam tantum pensionem Monasteriis attribuit. I. A. 200.

C.

Cæſari reddenda quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei. I. A. 93. *& ſeq.*

—— *Ejus ſententiæ interpretatio*. ib. *& ſeq.*

Campomares Hiſpanus laudatur. II. A. 195.

Canoniciſſæ primo eædem ac Diaconiſſæ. pr. LVII.

—— *Quando earum menſio habita*. ib.

—— *Earum viciſſitudo*. ib. LVIII. *& ſeq.*

Canonum ſanctior diſciplina familiis perutilis. I. T. 123.

Capitatio quid, & varia ejus ſignificatio. II. A. 97.

Carnium eſus priſcis monachis vetitus. pr. LXXXIV.

—— *In Clericorum controverſias de poſſeſſionibus judices dat*. ib. XCVII.

Carolus M. ſua de auctoritate Clericos

ricos ordinari vult. ib. xc.
—— *Cum Ludovico certum bonorum modum ecclesiis attribuit.* II. A. 110. & seq.
—— *Collapsam sacram disciplinam restituere conatur.* ib. xciii.
—— *Quid in eo præstitit.* ib. *& seq.*
—— *Inconsultas oblationes Clericos accipere vetat.* II. A. 112.
—— *Malas Clericorum artes in comparandis divitiis redarguit.* II.A. 116.
Carolus II Rex Federici Constitutionem abrogat. II.A.164.
Carolus VI Imp. pragmaticam de non amortizandis bonis edit. II. T. 119.
Carolus Rex Borbonius Consilio Siciliensi dat mandata dotium causam cognoscendi. xii.&xiii.
—— *Episcopis Siculis dat negotium ut referant.* pr. xvi.
Cassiodorus cuncta bona Ecclesiæ ex Principis largitione agnoscit. II. A. 99. & seq.
Castitatis privilegium quatenus acipien-

cipiendum. I. T. 88.
Chilpericus I Rex de avaritia Clericorum queritur. II.A. 108.
—— *Testamenta pro Ecclesiis scripta sæpe disrupit*. ib.109.
—— *A Gunthramno fratre contrarium statuitur*. ib.
Christiani principio quam vivendi rationem secuti. I. A. 14.
—— *Voluntarie sua bona offerebant*. ib. 15.
—— *Hebræos imitantur in sacrandis mulieribus*. pr. XXIV.
Christus Dominus formam civilis regiminis retinendam docuit. I. A. 92.
—— *Qua occasione*. ib.
—— *Ab Farisæis in eo impetitus*. ib. 94. *& seq.*
Chrysostomus de Regia auctoritate quid sentit. I.A. 54. & seq.
—— *Sacerdotes dispensatores verbi divini, non curatores, & œconomos esse vult*. II. T. 172. & seq.
Clemens VIII ecclesiasticis acquisitiones

tiones bonorum prohibet. II. T. 138.
Clerici qui olim assumebantur. pr. LXXXIX.
—— *Testamentorum factioni se immiscentes lucrum inde captabant*. II. A. 170.
Codex Theodosianus in Italia obtinuit. I. A. 109. & *seq.*
—— *Etiam in Theodorici regno*. ib. 110. & *seq.*
Cœlibatus a maledictis vindicatus. I. T. 129.
Cœnobitæ qui. II. T. 10.
Collyridiani hæretici perperam Diaconissis, & Presbyterissis munia Sacerdotum tribuerunt. præf. XXXVI.
—— *Propterea ab Ecclesia damnati*. ib. XXXVII.
Commercii libertas quot commoda parit. II. T. 65. & *seq.*
—— *Ejus jura tueri Principi, & reipublicæ salubre*. I. T. 167. & *seq.*

—— *Humani corporis exemplo comprobatur*. ib.
Concilium Cabilonense avaritiam Monachorum coercet. I. A. 20.
—— *Laodicense II. de sacris mulieribus constituit*. ib. XXVII.
—— *Tridentinum quid de Monachorum divitiis senserit*. II. T. 23.
—— *Victui Monialium sapienter prospicit*. I. A. 43.
—— *Certum Monialium numerum præfiniit*. I. A. 195.
—— *Idem confirmat Pius V*. ib. 196.
—— *Et Conc. Remense*. ib. 197.
—— *Et Aquilejense*. ib. 198.
—— *Nicænum I. de Diaconissis statuit*. pr. XXXV.
—— *Nicenum II. simoniæ damnat pactiones de rebus sacris*. I. A. 23. & 24.
—— *Calcedonense Monachos ab urbibus repellit*. pr. LIII.
—— *Cabilonense avaritiam Prælatorum compescit*. II. A. 115.

Con-

Consilium Sicilienense ad Regem Carolum refert. pr. xiv. *& seq.*
Constans Imperat. quibus in rebus immunitates Clericis largitus est. II. A. 80. *& seq.*
Constantinus M. qui inter Clericos sint allegendi præscribit. pr. lxxxviii. *& seq.*
—— *Divites a Clericatu arcet*, I. A. 173. *& seq.* & II. A. 77.
—— *Primus Ecclesiæ acquirendi facultatem dedit.* II. A. 69. *& seq.* & A. 71. *& seq.*
—— *Cuique sua bona Ecclesiæ testamento relinquendi dedit facultatem.* II. A. 73. *& seq.*
—— *Immunitates Ecclesiis largitur.* ib. 78. *& seq.*
—— *Num bona Clericorum propria complexus sit.* ib. 79.
Constantius primo Clericis mercaturam facientibus indulget. II. A. 95.
Consuetudo qua ratione metienda. I. A. 29.
—— *Eam probe expendit Augustinus*

nus. ib. 30.
—— *Et Alexander III. Pont.* ib. 31.
—— *Et Nicolaus II. Pont.* 33.
Cruciatæ corruptioni Monachorum causam dedere. pr. LV.

D.

Diaconissæ a Plinio commemoratæ. pr. XXX.
—— *Ex ordine Viduarum desumebantur.* ib.
—— *Quibus virtutibus ornatæ.* ib. XXXI.
—— *Matrimoniis intererant.* ib.
—— *Assistebant Baptismo.* ib.
—— *Templi curam gerebant.* ib. XXXIII.
—— *Earum ætas.* ib.
—— *Consecratio.* ib.
—— *Quid sibi vellet manum impositio super caput ipsarum.* ib. XXXV.
—— *Ordo earum quousque viguerit.*

rit. ib.XXXVII.
Dii heredes institui non omnes poterant. II. A. 45.
—— *Qui poterant*, & *quo jure*. ib.
Divisio bonorum reipublicæ utilis. I. T. 94.
—— *Eam Princeps tueri*, & *provehere debet*. ib. 95.
Divitiæ quare a perfecto christiano alienæ. I. A. 18. & *seq*.
—— *Incremento Monasteriorum obsunt*. I. T. 126. & *seq*.
Divitiarum copia potissima Monachorum corruptio. I. A. 209.
Dotium ratio perfectionem christianam præpedit. I. A. 118.
Dotare parentes filias debent quo jure. I. A. 86.
—— *Romanorum de eo jus*. ib. 87. & *seq*.
—— *Hebræorum institutum*. ib. 89. & *seq*.
Dotatas esse feminas interest reipublicæ. I. T. 86.
Dos datur ususfructus causa. I. A. 72.

nus. ib. 30.
—— *Et Alexander III. Pont.* ib. 31.
—— *Et Nicolaus II. Pont.* 33.
Cruciatæ corruptioni Monachorum causam dedere. pr. LV.

D.

Diaconissæ a Plinio commemoratæ. pr. XXX.
—— *Ex ordine Viduarum desumebantur*. ib.
—— *Quibus virtutibus ornatæ*. ib. XXXI.
—— *Matrimoniis intererant*. ib.
—— *Assistebant Baptismo*. ib.
—— *Templi curam gerebant*. ib. XXXIII.
—— *Earum ætas*. ib.
—— *Consecratio*. ib.
—— *Quid sibi vellet manum impositio super caput ipsarum*. ib. XXXV.
—— *Ordo earum quousque viguerit*.

rit. ib. XXXVII.
Dii heredes institui non omnes poterant. II. A. 45.
—— *Qui poterant, & quo jure.* ib.
Divisio bonorum reipublicæ utilis. I. T. 94.
—— *Eam Princeps tueri, & provehere debet.* ib. 95.
Divitiæ quare a perfecto christiano alienæ. I. A. 18. *& seq.*
—— *Incremento Monasteriorum obsunt.* I. T. 126. *& seq.*
Divitiarum copia potissima Monachorum corruptio. I. A. 209.
Dotium ratio perfectionem christianam præpedit. I. A. 118.
Dotare parentes filias debent quo jure. I. A. 86.
—— *Romanorum de eo jus.* ib. 87. *& seq.*
—— *Hebræorum institutum.* ib. 89. *& seq.*
Dotatas esse feminas interest reipublicæ. I. T. 86.
Dos datur ususfructus causa. I. A. 72.

—— *Soluto matrimonio ad familiam redit.* I.T.61.

Dotis monasticæ consuetudo unde initium sumpsit. I. A. 14.

—— *Ejus origo.* I. A. 18. *& seq.*

—— *Simoniæ vitio laborat.* I. T. 22. & ib. A.

—— *Quibus rationibus eam nonnulli a simonia vindicant.* I. A. 33.

—— *Publicæ, & privatæ justitiæ officit.* I. T. 53.

—— *Quare bono societatis opponitur.* I. T. 76.

E.

Ecclesia Virginum devotionem gratuitam semper esse voluit. I.T.9.

—— *Semper damnavit simoniacas pactiones.* I. A. 22.

—— *Est in Reipublica.* I.A.44.

—— *Ejus Novellæ quatenus obtinuerunt.* ib. 102. *& seq.*

Quo

—— *Quo tempore bona acquirere cœpit*. II.T.68.*&* *seq*.& ib.A.69. *&* *seq*.
—— *Primis temporibus quæ bona possidebat*. II. A. 70. *&* *seq*.
—— *Naturalem æquitatem non immutat*. I. T. 70.
—— *Est cultrix*, *&* *auctrix justitiæ*. ib. 72.
—— *In bonis Clerici sine herede decedentis*, *excluso Fisco*, *succedit*. I. T. 91.
—— *Quid in eo Justinianus constituit*. ib. 98. *&* *seq*.
Egestas quot malorum origo. II.T. 91. *&* *seq*.
Eleemosynæ titulus dotes monasticas a simonia non vindicat. I. A. 37.
—— *Pluribus exemplis id demonstratur*. ib. 38. *&* *seq*
Emmanuel Filibertus Sabaudiæ monasteria ab successionibus excludit. I. T. 151.
—— *Ejus decretum per Senatum confirmatur*, *&* *explicatur*. ib. 153. *&* *seq*.

Epulæ

Epulæ ante, aut post Monialis professionem unde originem trahunt. I. A. 136.
—— *Num probandæ.* ib. 137.
Evangelium abhorret simoniæ labem. I. T. 29.
Eugubinæ Civitatis de prædiis ordinandis saluberrima ratio. I. T. 166. & *seq.*
S. Eusebius Vercell. ordinem Monasticum tuetur. pr. XLIX.

F.

Federicus I Imp. opes ecclesiasticorum minuit. II. A. 132.
—— *Ejus Constitutio vulgata.* II. A. 140.
—— *Vera Constitutionis lectio recensetur.* II. A. 143.
—— *Cum vulgata confertur.* ib. 144.
—— *Sua in Constitutione Clericos omnes complectitur.* II. A. 156. & seq.

—— *Ejus Constitutum*. Ib. 148. & seq.

Federicus II Rex Siciliæ Constitutiones confirmat. II. A. 165.

Ferdinandus IV Rex Neapolis Constitutionem Federici II confirmat. II. A. 211. & seq.

Flagellantes coerciti. pr. LXXXI.

Fœneratorum bona in Gallia consecrari non poterant. II. A. 169.

Fraggiannius Nicolaus laudatur: II. A. 211.

Franciscus Testa Archiep. Monregal. laudatur. pr. XX.

—— *Cum eo Auctor de suis Adnotat. agit*. ib.

Franciscus Vargas laudatur. pr. XVII.

—— *Scripsit de reformandis dotibus monasticis*. ib.

—— *De vulgata Federici Constitutione addubitat*. II. A. 141.

S. Franciscus trium votorum professionem induxit. pr. LXXII.

Fun-

Fundatores Monastici Ordinis alumnis suis opere vitam tolerare edixerunt. II. A. 16.

G.

Galliæ leges adversus amortizationem. II.A. 167. ad 175.
Gallicana libertas in quo versatur. I. T. 147. & A.ib.
—— *Bona erogari Ecclesiis sine permissione Regis vetat.* I. A. 152.
—— *Idem confirmat Innocentius III.* ib. & *seq.*
Gallienus Imperat. rescriptum pro Christianis dedit. II. A. 72. & *seq.*
Gelasii II Pont. decretalis. II.A. 127.
Gemmalaus Comes bona sua injussu Regis Cœnobio dedisse accusatur. I. A. 144.
Germaniæ leges contra amortizationem. II.A. 180. & seq.

Gersonis de spiritualibus opinio. I. T. 39.

Gothi leges Romanas agnovere. II. A. 105.

D. *Gregorius M. plura Monasteria in Sicilia condidit*. I. A. 12.

—— *Eis vivendi rationem præscripsit*. ib.

—— *Ejus ætate Virginum Monasteria in Sicilia*. ib. 13.

—— *Ecclesiastica privilegia cujusque Ecclesiæ firma esse vult*. I. A. 150. & *seq*.

H.

Hebræi tributum Romanis solvebant, & *quo argumento*. I. A.

—— *Numisma census nomine pendebant*. ib. 96. & *seq*.

—— *Eorum reipublicæ non modo æterna, sed terrena etiam felicitas a Deo proposita est*. I. A. 169. & *seq*.

He-

Hetruriæ lex de non amortizandis rebus. II.T.136. & seq.
D. Hieronymus de Clericorum, & Monachorum moribus queritur. I. A. 49.
—— *Monachi vivendi rationem instituit*. I. A. 64. *& seq.*
—— *Clericos, & Monachos emaces objurgat*. I. A. 140.
S. Hilarion institutum Monasticum propagat. pr. XLVII.
—— *Ejus exemplum ad imitandum nostris Monachis proponitur*. I. A. 216.
Hispani reales Clericorum causas judicio Regis assignant. præf. XCVIII.
—— *Item temporalia ecclesiastica*. ib. & ib. A. 187. & seq.
Hispaniæ leges de non amortizandis bonis. II.T. 132.
Honoratus Monasterium Lirinense condidit. pr. L.
Honorius, & Theodosius Imp. Ecclesias ab extraordinario tantum tributo immunes fecere. II. A. 98.

Hun-

Hungariæ leges de non amortizandis rebus. II. T. 134

I.

Januæ leges contra amortizationem. II. A. 205. & seq.

Immunitas ecclesiasticorum quando civibus noxia. II. T. 54. & *seq.*

—— *Clericis quibus in rebus ab Honorio Imp. traditur.* II. A. 92.

—— *Et qua occasione.* ib. 93.

—— *Primis temporibus nullam. Clerici immunitatem habebant.* ib. 94.

Innocentius III. statuit nullam Monialem pretio recipi. I. A. 24.

—— *Ejus legis violatoribus pœna statuitur.* ib. 25.

—— *In veterum Canonum jure fundatur.* ib. & *seq.*

—— *Ejus epistola.* II.A.163.

Cum

——*Cum Rege Galliæ queritur* . II. A.167.

D. Joannis Chryſ. de Regia auctoritate ſententia. I. A. 54. *& ſeq.*

Jubilæi tempore poſſeſſio ad veteres dominos redibant. II.A. 60. *& ſeq.*

—— *Qua æſtimatione*. ib. 64. *& ſeq.*

—— *Num quid conſecrationis jure illi legi derogatum*. ib. 68. *& ſeq.*

Juſtiniani Imp. Novellæ quo tempore in Italia obtinuerunt. I. A. 104. *& ſeq.*

—— *Novella pro Monachis num ſincera*. I. A. 112.

—— *Monaſteriis jus ſucceſſionis dat*. II.T.180.

Leges,

L.

Leges , & instituta societatis ab naturali æquitate non dissident . I. T. 75. & ib. A.

—— *Duas omnino res complecti debent .* I. A. 79. *& seq.*

Leo Imperator Monasteria a successione suorum arcet . I. T. 113. *& seq.*

—— *Ejus laudes , & res gestæ .* I. A. 113. *& seq.*

Leo IX Pont. rapacitatem Monachorum redarguit . II.A.117.

Levitæ quot agri jugera possidebant. II. A. 54. *& seq.*

—— *Num bona stabilia sibi acquirerent .* I. A. 166.

Liberi ex naturæ jure alimenta solum flagitare possunt a parentibus. I. T. 21. *& seq.*

—— *Exemplo avium comprobatur.* ib. 82.

Librariorum ars potissimum Monachorum occupatio . pr. LXXXIII.

Quod

—— *Quod beneficium inde dimanavit.* ib.

Longobardi leges Romanas agnovere. II.A:105.

Lotharius II Imp. opes ecclesiasticorum cohibet. II.A.131.

Lovanianensis Facultas temporalis dumtaxat pensio Monasterio persolvi posse censuit. I. A. 202. *& seq.*

Lucæ urbis lex contra amortizationem. II. A. 209.

Lucianus Viduas Christianorum commemorat. pr. XXVII.

Luithprandus Rex partem bonorum Ecclesiæ relinqui posse sinit. II. A. 104. & seq.

—— *Qui, quæve ad sacrum ordinem sint assumendi statuit.* II. A. 107.

Lusitaniæ leges contra amortizationem. II.A.187. ad 195.

Lycium urbs causam de reformandis dotibus monasticis aggreditur. I. T. 2.

—— *Eam detulit Auctori.* ib.

Que-

—— *Queritur de nimia Monasteriorum opulentia.* I.T. 18.
—— *Ejus Monasteria numerantur.* I.T. 207.

M.

Manfredi Regis privilegium. II. A. 152.
Mansus quid. II.A. 111.
Marcianus Imp. feminis cunctis res suas Ecclesiæ tradendi dat facultatem. II. A. 90. *& seq.*
S. Martinus ordinem monasticum complectitur, & propagat. pr. XLIX.
Mediolanensis Ecclesia vetulas sacris vestibus indutas retinet. pr. XXIX.
Mediolanense statutum de non amortizandis rebus. II.T. 136. & ib. 198. & seq.
Militum testamenta pro ecclesiis. II.A. 121. & seq.
Missi Dominici qui. pr. XCIV.
Eorum

—— *Eorum officium*. ib. xcv. & ic.
Ministri Ecclesiæ olim opificio victum quærebant. II. A. 13.
Monasticæ Professionis ratio. pr. LXII. & *seq*.
—— *Qua ætate perageaatur*. ib. LXIII.
Monachi opere victum quærebant. pr. LXXXII.
—— *Quare*. ib.
—— *Quæ opificia exercebant*. ib.
—— *In universitate civium continentur*. pr. LXXXV22.
—— *Legibus principum subsunt*. pr. xc.
—— *Ditiores, quam fuerant seculares*. I. T. 64.
—— *Profitentur repetere primorum christianorum puritatem*. I. A. 64.
—— *Passeribus nidificantibus comparati*. I. A. 125.
—— *Num manuum labore victum debeant quæritare*. I. A. 155.
—— *D. Augustini, de eo sententia*. ib. 156.

In

—— *In professione statutis Canonum parent.* I. T. 179.
—— *Eorum vitæ genus.* II. T. 10. *& seq.*
—— *Divitiarum cupido.* I. A. 19.
—— *Quibus artibus divites ad se trahebant.* ib. 20.
—— *Eorum Victus, & cultus.* pr. LXXXIII. *& seq.*
—— *Pauperes vult esse D. Augustinus.* II. A. 22. *& seq.*
—— *Primi in solitudine degebant.* II. T. 7. *& seq.*
—— *Quare manu victum quærebant.* II. A. 10.
—— *Primorum christianorum mores revocare professi sunt.* II. A. 14.
—— *Opus facere debent.* II. A. 14. *& seq.*
—— *D. Augustini & D. Hieronymi de ea sententia.* ib.
—— *Num hodie opus facere debeant.* II. A. 16.
—— *D. Hieronymi de eo doctrina.* ib.

—— *Primorum christianorum mores restaurant*. I. T. 17.
—— *Voluntarie sua bona Monasterio tradebant*. ib.
—— *Quibus rationibus divitias suas tuentur*. II. A. 19. & seq.
Monasteria num extra Principis potestatem. I. T. 38. & seq.
—— *Quatenus spiritualia, & quatenus temporalia*. I. T. 42.
—— *Quando in bonis Monialium succedebant*. I. T. 110. & seq.
—— *In bonorum successione non sunt anteponenda propinquis*. I. T. 117. & seq.
—— *Facultates familiarum exhauriunt*. I. A. 138. & seq.
—— *Idoneas opes habeant æquum est*. ib.
—— *Quid de eo sentit D. Hieronymus*. ib. 140.
—— *In Gallia non succedunt*. I. T. 132.
—— *Ejus varia statuta*. ib. ad 142.
Monasterium inopia laaorans qua ratione

ratione regendum. I. A. 43.
—— *In bonis Monachi, vel Monialis, sine herede decedentis, excluso Fisco, succedit.* I. T. 90.
—— *Quid in eo Justinianus constituit.* ib. 98. & *seq.*
—— *Si sit tenue, quantum pro victu personæ accipere potest.* I. A. 201.
Monasteriorum divitiæ commercio obsunt. I. A. 76.
—— *Eorum prædia in immensum excreverunt.* I. T. 16.
—— *Civium societati inde plurimum mali.* ib. 17. & *seq.*
Monastica conditio abhorret ab augenda pecunia. II. T. 5. & ib. A.
Monastici instituti vestigia in veteribus Hebræis. I. A. 4. & *seq.*
—— *Quibus de causis inductum.* I. A. 6. & *seq.*
—— *Ad Britannos transit.* pr. L
—— *Ad Hispanos.* ib. LI.

Fundatores Monastici Ordinis alumnis suis opere vitam tolerare edixerunt. II. A. 16.

G.

Galliæ leges adversus amortizationem. II.A. 167. ad 175.

Gallicana libertas in quo versatur. I. T. 147. & A.ib.

—— *Bona erogari Ecclesiis sine permissione Regis vetat.* I. A. 152.

—— *Idem confirmat Innocentius III.* ib. & *seq.*

Gallienus Imperat. rescriptum pro Christianis dedit. II. A. 72. & *seq.*

Gelasii II Pont. decretalis. II.A. 127.

Gemmalaus Comes bona sua injussu Regis Cœnobio dedisse accusatur. I. A. 144.

Germaniæ leges contra amortizationem. II.A. 180. & seq.

Ger-

Gersonis de spiritualibus opinio. I. T. 39.

Gothi leges Romanas agnovere. II. A. 105.

D. *Gregorius M. plura Monasteria in Sicilia condidit*. I. A. 12.

—— *Eis vivendi rationem præscripsit*. ib.

—— *Ejus ætate Virginum Monasteria in Sicilia*. ib. 13.

—— *Ecclesiastica privilegia cujusque Ecclesiæ firma esse vult*. I. A. 150. & *seq*.

H.

Hebræi tributum Romanis solvebant, & *quo argumento*. I. A.

—— *Numisma census nomine pendebant*. ib. 96. & *seq*.

—— *Eorum reipublicæ non modo æterna, sed terrena etiam felicitas a Deo proposita est*. I. A. 169. & *seq*.

He-

Hetruriæ lex de non amortizandis rebus. II.T.136. & seq.
D. Hieronymus de Clericorum, & Monachorum moribus queritur. I. A. 49.
—— *Monachi vivendi rationem instituit*. I. A. 64. *& seq.*
—— *Clericos, & Monachos emaces objurgat*. I. A. 140.
S. Hilarion institutum Monasticum propagat. pr. XLVII.
—— *Ejus exemplum ad imitandum nostris Monachis proponitur*. I. A. 216.
Hispani reales Clericorum causas judicio Regis assignant. præf. XCVIII.
—— *Item temporalia ecclesiastica*. ib. & ib. A. 187. & seq.
Hispaniæ leges de non amortizandis bonis. II.T. 132.
Honoratus Monasterium Lirinense condidit. pr. L.
Honorius, & Theodosius Imp. Ecclesias ab extraordinario tantum tributo immunes fecere. II. A. 98.

Hungariæ leges de non amortizandis rebus. II. T. 134

I.

Januæ leges contra amortizationem. II. A. 205. & seq.
Immunitas ecclesiasticorum quando civibus noxia. II. T. 54. & *seq.*
—— *Clericis quibus in rebus ab Honorio Imp. traditur.* II. A. 92.
—— *Et qua occasione.* ib. 93.
—— *Primis temporibus nullam. Clerici immunitatem habebant.* ib. 94.
Innocentius III. statuit nullam Monialem pretio recipi. I. A. 24.
—— *Ejus legis violatoribus pœna statuitur.* ib. 25.
—— *In veterum Canonum jure fundatur.* ib. & *seq.*
—— *Ejus epistola.* II.A.163.

Cum

L.

Leges, & instituta societatis ab naturali æquitate non dissident. I. T. 75. & ib. A.
—— *Duas omnino res complecti debent.* I. A. 79. *& seq.*
Leo Imperator Monasteria a successione suorum arcet. I. T. 113. *& seq.*
—— *Ejus laudes, & res gestæ.* I. A. 113. *& seq.*
Leo IX Pont. rapacitatem Monachorum redarguit. II. A. 117.
Levitæ quot agri jugera possidebant. II. A. 54. *& seq.*
—— *Num bona stabilia sibi acquirerent.* I. A. 166.
Liberi ex naturæ jure alimenta solum flagitare possunt a parentibus. I. T. 21. *& seq.*
—— *Exemplo avium comprobatur.* ib. 82.
Librariorum ars potissimum Monachorum occupatio. pr. LXXXIII.
Quod

—— *Quod beneficium inde dimanavit*. ib.
Longobardi leges Romanas agnovere. II.A:105.
Lotharius II Imp. opes ecclesiasticorum cohibet. II.A.131.
Lovanianensis Facultas temporalis dumtaxat pensio Monasterio persolvi posse censuit. I. A. 202. & *seq.*
Lucæ urbis lex contra amortizationem. II. A. 209.
Lucianus Viduas Christianorum commemorat. pr. XXVII.
Luithprandus Rex partem bonorum Ecclesiæ relinqui posse finit. II. A. 104. & seq.
—— *Qui, quæve ad sacrum ordinem sint assumendi statuit*. II. A. 107.
Lusitaniæ leges contra amortizationem. II.A.187. ad 195.
Lycium urbs causam de reformandis dotibus monasticis aggreditur. I. T. 2.
—— *Eam detulit Auctori*. ib.

Que-

—— *Queritur de nimia Monasteriorum opulentia.* I.T. 18.
—— *Ejus Monasteria numerantur.* I.T. 207.

M.

Manfredi Regis privilegium. II. A. 152.
Mansus quid. II.A. 111.
Marcianus Imp. feminis cunctis res suas Ecclesiæ tradendi dat facultatem. II. A. 90. *& seq.*
S. Martinus ordinem monasticum complectitur, & propagat. pr. XLIX.
Mediolanensis Ecclesia vetulas sacris vestibus indutas retinet. pr. XXIX.
Mediolanense statutum de non amortizandis rebus. II.T.136. & ib. 198. & seq.
Militum testamenta pro ecclesiis. II.A. 121.& seq.
Missi Dominici qui. pr.XCIV.
Eorum

— *Eorum officium*. ib. XCV. & IC.
Ministri Ecclesiæ olim opificio victum quærebant. II. A. 13.
Monasticæ Professionis ratio. pr. LXII. & *seq.*
— *Qua ætate perageaatur*. ib. LXIII.
Monachi opere victum quærebant. pr. LXXXII.
— *Quare*. ib.
— *Quæ opificia exercebant*. ib.
— *In universitate civium continentur*. pr. LXXXV22.
— *Legibus principum subsunt*. pr. XC.
— *Ditiores, quam fuerant seculares*. I. T. 64.
— *Profitentur repetere primorum christianorum puritatem*. I. A. 64.
— *Passeribus nidificantibus comparati*. I. A. 125.
— *Num manuum labore victum debeant quæritare*. I. A. 155.
— *D. Augustini, de eo sententia*. ib. 156.
In

—— *In professione statutis Canonum parent.* I. T. 179.
—— *Eorum vitæ genus.* II. T. 10. *& seq.*
—— *Divitiarum cupido.* I. A. 19.
—— *Quibus artibus divites ad se trahebant.* ib. 20.
—— *Eorum Victus, & cultus.* pr. LXXXIII. *& seq.*
—— *Pauperes vult esse D. Augustinus.* II. A. 22. *& seq.*
—— *Primi in solitudine degebant.* II. T. 7. *& seq.*
—— *Quare manu victum quærebant.* II. A. 10.
—— *Primorum christianorum mores revocare professi sunt.* II. A. 14.
—— *Opus facere debent.* II. A. 14. *& seq.*
—— *D. Augustini & D. Hieronymi de ea sententia.* ib.
—— *Num hodie opus facere debeant.* II. A. 16.
—— *D. Hieronymi de eo doctrina.* ib.

—— *Primorum christianorum mores restaurant*. I. T. 17.
—— *Voluntarie sua bona Monasterio tradebant*. ib.
—— *Quibus rationibus divitias suas tuentur*. II. A. 19. & *seq.*
Monasteria num extra Principis potestatem. I. T. 38. & *seq.*
—— *Quatenus spiritualia, & quatenus temporalia*. I. T. 42.
—— *Quando in bonis Monialium succedebant*. I. T. 110. & *seq.*
—— *In bonorum successione non sunt anteponenda propinquis*. I. T. 117. & *seq.*
—— *Facultates familiarum exhauriunt*. I. A. 138. & *seq.*
—— *Idoneas opes habeant æquum est*. ib.
—— *Quid de eo sentit D. Hieronymus*. ib. 140.
—— *In Gallia non succedunt*. I. T. 132.
—— *Ejus varia statuta*. ib. ad 142.
Monasterium inopia laaorans qua ratione

ratione regendum. I. A. 43.
— *In bonis Monachi, vel Monialis, sine herede decedentis, excluso Fisco, succedit*. I. T. 90.
— *Quid in eo Justinianus constituit*. ib. 98. *& seq.*
— *Si sit tenue, quantum pro victu personæ accipere potest*. I. A. 201.
Monasteriorum divitiæ commercio obsunt. I. A. 76.
— *Eorum prædia in immensum excreverunt*. I. T. 16.
— *Civium societati inde plurimum mali*. ib. 17. *& seq.*
Monastica conditio abhorret ab augenda pecunia. II. T. 5. & ib. A.
Monastici instituti vestigia in veteribus Hebræis. I. A. 4. *& seq.*
— *Quibus de causis inductum*. I. A. 6. *& seq.*
— *Ad Britannos transit*. pr. L
— *Ad Hispanos*. ib. L I.

 Quan-

—— *Quando vitiari cœptum*. pr. LIII.
—— *Divitiæ potissima illius corruptio*. ib. LIV.
—— *Bella item*. ib.
—— *Prius in Oriente, postea in Occidente disseminatum*. I. A. 7.
—— *Inter res sacras accensetur* I. T. 8. *& seq.*
—— *Ejus scopus victus cultusque temperantia*. I. A. 204.
—— *Opum despicientiam necessario complectitur*. II. A. 8.
—— *D. Hieronymi de eo sententia*. ib.
Moniales aliæ professæ, aliæ consecratæ. pr. LXXIV.
—— *Quænam ex eis velum gerebant*. ib.
—— *Earum consecratio, & velandi ritus*. ib. *& seq.*
—— *Intra claustra Monasterii principio continebantur*. ib. LXXVI.
—— *Extra Monasterii cancellos prodire nequeunt*. ib.
—— *Quas pietatis exercitationes* obi-

obibant. ib. LXXVII.
—— *Qualem orationis mentalis rationem exercebant.* ib. LXXIX.
—— *Ex congestis divitiis alendæ.* I. A. 192.
—— *Christianæ religioni, & sacris canonibus congruum.* ib. 193. *& seq.*
—— *Quatenus res suas donare possunt.* I. T. 79.
Monialibus supra numerum acceptis pensio annua solvenda. I. T. 198. *& seq.*
Monialium & Monachorum origo. pr. XLVI.
—— *Amborum idem propositum.* I. A. 181.
—— *Earum inutiliter insumuntur.* I. T. 182. Et ib. A.
—— *Præfinitus numerus constituendus.* I. T. 193.
—— *Earum Professio quot sumptus exhauriat.* I. T. 57.
—— *Quot eo tempore magnifici apparatus.* I. A. 57.
—— *A Conc. Carthag.* IV. *& Rom.*

Pontificibus damnantur. I. A. 60.
— *Sunt injuriosi religioni.* ib. 61.
Monitores ad Federicum profecti. II. A. 148.
Mulieres perpetuæ tutelæ subduntur. I. T. 188. & A. 189.
Mundium quid. II. A. 105.
Municipia heredes institui non poterant. II. A. 47.
— *Cur.* ib.
Mutinensis Civitas generalem constit. in Clericos edit. II. A. 136.
— *Ejus lex contra amortizationem.* II. A. 208.

N.

Naturalis æquitas quid de dotibus statuit. I. T. 68. & *seq.*
Neapolitani adversus Monasteriorum successiones Principem adeunt. I.T. 131.
—— *Et quare.* ib. 133.
Neapolitani Regni opportunitas. II. T. 63.
Nicephorus Phocas ne fundi Ecclesiarum augeantur decrevit. I. A. 146.
—— *Ejus lex post a Basilio Porphyrogeneta abrogatur.* I. A. 147.
Numa Romanis religionem reipublicæ commodam tradidit. II.A. 34. & *seq.*

O.

D. Opati Milevitani de Ecclesiæ statu sententia. I. A. 44.
—— *Ejus interpretatio.* ib. 45. *& seq.*
Oratio mentalis quæ probanda, quæque contra. ib. LXXX.
Otho IV. Imp. Ecclesiam bonis stabilibus abstineri vult. I.A.145.

P.

S. Pachomius primus Monachorum institutor. pr.XLVII.
—— *Monachos congregavit.* ib. XLVIII.
Parentes alimenta liberis debent præstare. I.T.82.
—— *Quousque.* ib. 83.
Parisiensis Senatus legem de non amortizandis bonis confirmat. II.T. 125. & seq.
—— *Monachis, & Monialibus jus succe-*

succedendi adimit. ib. 128.
Parmæ lex contra amortizationem. II. A. 210.
Patarini qui. II. A. 130.
Patricii potissima reipublicæ pars. I. T. 171.
—— *Eorum divitiæ cum primis necessariæ.* ib.
Paulus V Pont. ecclesiasticis acquisitiones bonorum prohibet. II. T. 138.
S. Paulus primus Monachorum institutor. pr. XLVII.
Paupertas Monasterii simoniam in dotibus non excusat. I. A. 41.
—— *Eo vel magis paupertatis metus.* ib. 42.
Paxamatium quid. pr. LXXXIV.
—— *Quotidianus Monachorum cibus.* ib.
Petrus Cantor temporariam tantum pensionem a Monialibus peti vult. I. A. 200.
—— *Quoties scilicet Monasterium inopia laboret.* ib. & *seq.*
—— *Idem confirmat D. Thomas* ibid.

Philippus Galliæ Rex amortizationem vetat. II. A. 167.
Placidus instituta monachorum in Siciliam invexit. I. A. 10.
Pœnitentiæ tempora quandoque per bonorum erogationem contrahebantur. II.A. 126. & seq.
Poloniæ leges adversus amortizationem. II.A. 185. & seq.
Pontifices Romani legem amortizationis agnoscunt. II. T. 137.
—— *Jus Pontificium juri Justinianeo opposuerunt*. I.A. 106. *& seq*.
Possessio bonorum Deo devotis minus congruens. I. A. 208.
Potestatis civilis jussa ex Christi ordinatione æquo animo suscipienda. pr. LXXXVII. *& seq*.
Prædecessores Principes in Sicilia qui. II.A. 150. & seq.
Præstariæ, & Precariæ quid. II. A. 120.
Presbyteræ quæ. pr. XXVI.
—— *Earum munus*. ib. XXVII. XXVIII.
Proprietas bonorum a sanctissimis viris

viris improbata. I. A. 162.
—— *Qua veste utebantur.* pr. xxix.
Princeps tutor Ecclesiasticæ disciplinæ. II. T. 26.
—— *custos religionis.* II. T. 38.
—— *Quatenus religionis cæremonias moderatur.* ib. & *seq.*
—— *Rectum facultatum usum debet præscribere.* I. A. 186.
—— *Instituta de eo Romanorum.* ib. & 187.
—— *Tueri debet observantiam divinorum præceptorum.* I. T. 25.
Principes curam religionis christianæ gerere debent. pr. xcii.
—— *Suum jus in bonis Monachorum agnoscebant.* pr. xcvi. & *seq.*
—— *Eorum est justitiam privatorum servare.* I. T. 77.
—— *Res sacras tuentur, & quare.* I. A. 25.
—— *Celebris de eo Augustini sententia.* ib. 26.
—— *Sunt vindices ecclesiasticæ disciplinæ.* ib.

—— *Res Ecclesiæ eorum arbitrio pendent*. ib. 27.
—— *Qui in eo præ ceteris præstitere*. ib. 28.
—— *Intra certos fines suam auctoritatem retinere debent*. ib.
—— *Religionis mysteria nefas ipsis pertractare*. ib. 29.
—— *Qui alienationem rerum ecclesiasticarum vetarunt*. II. T. 90. *& seq.*
Privilegium spiritualis connubii qua ratione accipiendum. I. T. 65. *& seq.*
Professio monastica a D. Benedicto instituta. pr. LXXII.
—— *Solemnis quo tempore adhiberi cœpta*. pr. LXXII.
—— *Coram testibus edi, & scriptis consignari solet*. pr. ib.
—— *Quo ritu celebrari solebat*. ib. LXXIII.
Pupilli poterant olim testari pro Ecclesiis. II.A.123.

Re-

R.

Reformatio Monialium qua ratione peragenda. I. T. 190. & *seq.*
Reformationis ratio in Monialibus quae. I. T. 209.
— *Religioni, & reipublicae conducibilis.* ib. 211. & *seq.*
— *Ejus Capita recensentur.* I. A. 210.
— *Nihil novum, aut insolens complectuntur.* ib. 212.
Regibus parendum. I. A. 55.
— *Hi num in Ecclesiae bonis habent potestatem.* I. A. 56.
Regum auctoritas in universa republica. I. A. 51.
Rex Magister, & moderator reipublicae. pr. LXXXVI.
Regimen civile dudum firmatum civibus retinendum. I. T. 92.
— *Senecae de eo sententia.* ib.
Reipublicae interest ne familiae inopia laborent. I. A. 165.
He-

—— *Hebræorum reipublicæ de eo instituta.* ib. 166. *& seq.*
Religio nunquam divitiarum appetens. I. A. 123.
Renunciationum varia commenta genera. II. T. 203.
Respublica Ecclesiam in sinu suo complexa est. I. A. 44.
Romani a legitimis nuptiis abhorrebant. I. A. 130. *& seq.*
—— *A Metello ad justas nuptias hortantur.* I. A. 131.
Romani Imper. Constitutiones. II. A. 161. & seq.
Populi utilitas in Principis utilitatem cedit. II. A. 44.

S.

Sabaudiæ lex de non amortizandis rebus. II. T. 134. & ib. A. 204. & seq.
S. Scholastica sacrarum Virginum mater. pr. LII.
Sepulchrorum consecratio qua ratione

tione a Romanis peragebatur. II. A. 36. *& seq.*
Sicilia quo tempore disciplinam Monachorum suscepit. I. A. 11.
Siciliæ Viri de dotibus monasticis reformandis cogitationem suscipiunt. pr. XII.
—— *Regem Carolum III. adeunt.* ibid.
Simonia in dotibus monasticis nulla consuetudine probanda. I. T. 30.
—— *Nulla annorum serie.* ib. 31.
—— *Sensu Ecclesiæ est metienda.* ib. 32.
—— *Decepti in eo Doctores.* ib. 34.
—— *Num eleemosynæ nomine excusatur.* ib. 35.
Stephanus Patritius laudatur. pr. XVIII.
—— *Scripsit de reformandis dotibus monast.* ib.
—— *Consultationem ea de re præbuit.* ib. XIX.
—— *Veram Federici Constit. primus repperit.* II. A. 142.

Tap-

T.

Tappia Carolus Federici Constitut. interpretatur. II.A. 145.
Telluris consecratio Ciceroni minus probata. II. A. 39.
—— *Injussu populi minime peragi poterat.* ib. 42. *& seq.*
Templi dedicatio certis legibus apud Romanos circumscripta. II. A. 43. *& seq.*
Temporale spirituali adnexum vendi non potest. I.A 35. *& seq.*
Theodoricus Rex bona Ecclesiæ ab aliquibus tantum oneribus immunia fecit. II.A. 101.
—— *Clericos ad suam quosque Curiam revocat.* ib. 102. & seq.
Theodosius M. Diaconissæ, ne res suas Clericis relinquant, prohibet. II. T. 87.
—— *Valentiniani legem explicat, & latius profert.* II. A. 86. *& seq.*
—— *Eamdem constitutionem subinde*

inde revocat. ib. 88.
—— *Quatenus Valentiniani constitutioni derogavit.* ib. & 91.
Therapeutriæ a Philone recensentur. pr. XXXVIII.
D. Theresia divitias ab alumnis suis amovet. I. A. 213.
D. Thomæ de Monachorum paupertate sententia. II. A. 6.
Tributum Christiani omnes Principi solvere debent. II. A. 82.
Tyrocinium Monialis, & Monachi. pr. LXIV.
—— *Quantum temporis in eo insumebatur,* ib. LXV. *& seq.*
—— *Quo ætatis anno ad illud admittebant.* ib. LXVII.
—— *Quo vestis genere utebantur.* ib. LXIX.
—— *Ante Conc. Tridentinum non fuit necessarium ad professionem.* ib. LXX.

Valen-

V.

Valentinianus I. Imp. Clericos, & Monachos ab acquisitione rerum removet. II. T. 83.
—— *Ecclesiasticos a domibus viduarum, & pupillorum arcet.* II. A. ib.
—— *Eosdem nihil religionis prætextu de mulieribus adipisci præcipit.* ib.
—— *Num ea lege jura religionis violavit.* ib. 85.
—— *D. Hieronymi de eo sententia.* ib.
—— *Quæ difficultates in eam legem motæ.* ib. 86.
—— *Mercaturam certis terminis coercuit.* ib. 96.
Vectigalia quibus modis moderanda. II. T. 56.
Venetiarum leges contra amortizationem. II. A. 201. & seq.
Vestales apud Romanos. pr. xxi.
—— *Earum munus.* ib.

Unde

—— *Unde ortæ.* I. A. 121.
—— *Earum instituta, & ceremoniæ.* ib. & *seq.*
—— *Num hereditates adibant.* ib. 123.
Viduæ an differunt a Diaconissis, & Presbyterissis. pr. XXIV.
—— *Quandoque inter Clericos relatæ.* ib. XXV.
—— *Ab Apostolis ministerium accipiunt.* ib. XXVI.
Virgines sacræ diligentia sunt conservandæ. pr. XI.
—— *Ab exordio christianæ religionis repetitæ.* pr. XXXVIII. & *seq.*
—— *A Sacerdote velamen accipiunt.* pr. XXXIX.
Virginibus Deo dicatis alimenta præstare debent parentes. I. T. 63.
Virginitas apud Hebræos nusquam laudi tributa. pr. XXI.
—— *Apud Christianos in pretio habita.* ib. XXII.
—— *Apud Græcos gentiles nunquam adhibita.* ib.

Vir-

Virginum diversa vivendi ratio. I. A. 7.

—— *Consecratio a quo peragebatur.* pr. XXXIX.

—— *Qua ætate.* ib. XL.

—— Gregorius *Nazianzenus diversam earum vivendi rationem describit.* ib. XLI.

—— *Qui ritus in earum consecratione.* ib. XLII. & *seq.*

—— *De communione Missæ secum reservabant.* ib. XLIII. & *seq.*

—— *Quo anni tempore consecrabantur.* pr. XLIV. & *seq*

—— *Earum institutum quale.* I. A. 204. & *seq.*

Ultra mare quid in Feder. *Constit.* II. A. 161.

Vota monastica a quoquam dissolvi non possunt. pr. LXXII.

Utilitas publica cum vera Religione optime quadrat. I. T. 153. & ib. A.

Zona-

Z.

Zonaras Concil. Laodicense explicat de Presbyterissis. pr.xxviii.